

T.C.
İSTANBUL GELİŞİM ÜNİVERSİTESİ
SOSYAL BİLİMLER ENSTİTÜSÜ

**BELİREN YETİŞKİNLİK DÖNEMİNDEKİ KADINLARDA
TOPLUMSAL CİNSİYET ROLLERİ VE ANNE BABA
TUTUMLARININ ERKEN DÖNEM UYUMSUZ ŞEMALAR İLE
İLİŞKİSİNİN İNCELENMESİ**

PSİKOLOJİ ANABİLİM DALI
KLİNİK PSİKOLOJİ BİLİM DALI
YÜKSEK LİSANS TEZİ

Hazırlayan

Veysel Eren BULUT

Tez Danışmanı

Doç. Dr. Elif MUTLU

İSTANBUL-2019

TEZ TANITIM FORMU

YAZAR ADI SOYADI : Veysel Eren BULUT

TEZİN DİLİ : Türkçe

TEZİN ADI : Beliren yetişkinlik dönemindeki kadınlarda toplumsal cinsiyet rolleri ve anne baba tutumlarının erken dönem uyumsuz şemalar ile ilişkisinin incelenmesi

ENSTİTÜ : İstanbul Gelişim Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü

ANABİLİM DALI : Psikoloji

TEZİN TÜRÜ : Yüksek Lisans

TEZİN TARİHİ : 03.07.2019

SAYFA SAYISI : 114

TEZ DANIŞMANLARI : Doç. Dr. Elif MUTLU

DİZİN TERİMLERİ : Toplumsal Cinsiyet Roller, Anne Baba Tutumları, Erken Dönem Uyum Bozucu Şemalar

TÜRKÇE ÖZET : Yaptığımız araştırmanın amacı beliren yetişkinlikte kadınların toplumsal cinsiyet rolleri ile ebeveyn tutumlarının erken dönem uyumsuz şemalar ile ilişkisinin incelenmesidir. Toplumsal cinsiyet rolleri, ebeveyn tutumları ve erken dönem uyumsuz şemalar bazı demografik değişkenlere göre incelenmiştir.

DAĞITIM LİSTESİ : 1. İstanbul Gelişim Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsüne
2. YÖK Ulusal Tez Merkezine

Veysel Eren BULUT

T.C.
İSTANBUL GELİŞİM ÜNİVERSİTESİ
SOSYAL BİLİMLER ENSTİTÜSÜ

**BELİREN YETİŞKİNLİK DÖNEMİNDEKİ KADINLARDA
TOPLUMSAL CİNSİYET ROLLERİ VE ANNE BABA
TUTUMLARININ ERKEN DÖNEM UYUMSUZ ŞEMALAR İLE
İLİŞKİSİNİN İNCELENMESİ**

PSİKOLOJİ ANABİLİM DALI
KLİNİK PSİKOLOJİ BİLİM DALI
YÜKSEK LİSANS TEZİ

Hazırlayan

Veysel Eren BULUT

Tez Danışmanı

Doç. Dr. Elif MUTLU

İSTANBUL-2019

BEYAN

Bu tezin hazırlanmasında bilimsel ahlak kurallarına uyulduğu, başkalarının ederlerinden yararlanılması durumunda bilimsel normlara uygun olarak atıfta bulunulduğu, kullanılan verilerde herhangi tahrifat yapılmadığını, tezin herhangi bir kısmının bu üniversite veya başka bir üniversitedeki başka bir tez olarak sunulmadığını beyan ederim.

Veysel Eren BULUT

./ ./2019

JÜRİ ÜYELERİNİN KABUL VE ONAY SAYFASI

T.C
İSTANBUL GELİŞİM ÜNİVERSİTESİ
SOSYAL BİLİMLER ENSTİTÜSÜ MÜDÜRLÜĞÜNE

Veysel Eren BULUT'un "Beliren Yetişkinlikte Kadınların Toplumsal Cinsiyet Rollerine İle Ebeveyn Tutumlarının Erken Dönem Uyumsuz Şemalar İle İlişkinin İncelenmesi" adlı tez çalışması, jürimiz tarafından Psikoloji anabilim dalı Klinik Psikoloji bilim dalında YÜKSEK LİSANS tezi olarak kabul edilmiştir.

Başkan

Doç. Dr. Elif MUTLU
(Danışman)

Üye

Dr. Öğr. Üyesi Fatih BAL

Üye

Dr. Öğr. Üyesi Hasan SEZEROĞLU

ONAY

Yukarıdaki imzaların, adı geçen öğretim üyelerine ait olduğunu onaylıyorum.

.... / / 2019

Prof. Dr. İzzet GÜMÜŞ

Enstitü Müdürü

ÖZET

Giriş: Yetişkinliğe geçişte, ortalama 18-29 yaşlar arasındaki bireylerin ve hatta yetişkinlerin rollerinde değişiklikler oluşmaya başlamıştır. Toplumun kadına ve erkeğe attığı rollerin tümü, her iki cinsiyet arasındaki benzerlik ve farklılıkların tespit edilmesi ve sosyo-kültürel olarak ne anlama geldikleri cinsiyet tanımı altında bulunabilir. Kadının ve erkeğin toplumdaki yansımalarının cinsiyet rolleri aracılığıyla anlamlandırıldığı belirtilmektedir. Ebeveynlerin tutumları çocuklar üzerinde önemli bir rol oynamaktadır çünkü ebeveynin çocuklarına karşı tutumları çocuklar hem o anki hem de geleceklerini etkilemektedir. Erken dönem uyumsuz şemaların oluşmasında zedeleyici çocukluk deneyimlerinin etkili olduğu düşünülmektedir. Bu şemalar erken ve güçlü biçimde oluşur ve genellikle çekirdek aile içerisinde meydana gelir.

Amaç: Bu çalışmanın amacı beliren yetişkinlik dönemindeki kadınlarda toplumsal cinsiyet rolleri ve anne baba tutumlarının erken dönem uyumsuz şemalar ile ilişkisinin incelenmesidir.

Yöntem: Bu araştırma, "ilişkisel tarama modeli"ne uygun olarak hazırlanmıştır. İki veya daha çok değişken arasında birlikte değişim varlığını ve/veya derecesini belirlemeyi amaçlamaktadır. Örneklem seçimi basit-rastgele örneklem seçimi türüne göre yapılmıştır. Araştırmanın evrenini İstanbul'da yaşayan 18-29 yaş arası kadın bireyler oluşturmaktadır. Araştırmanın örneklemini ise İstanbul'da yaşayan 18-29 yaş arası 300 kadın birey oluşturmaktadır.

Bulgular: Toplumsal cinsiyet rolleri aileden şiddet görme arasında anlamlı bir farklılık saptanmıştır. Aileden şiddet görenlerin toplumsal cinsiyet rolleri toplam puanında daha yüksek olduğu görülmüştür. Kadın cinsiyet rolü ile yaş değişkeni arasında anlamlı bir farklılık elde edilmiştir. 18-20 yaş grubu ile 21-23 ve 24-26 yaş grupları arasında 18-20 yaş olan grubunda kadın cinsiyet rolü daha fazla olduğu görülmektedir. Geleneksel cinsiyet rolü ile anne eğitim durumu arasında anlamlı bir farklılık olduğu sonucu elde edilmiştir. Okur-yazar olan grupla ortaokul mezunu olan grup arasında okur-yazar olan grubun geleneksel cinsiyet rollerinin daha fazla olduğu görülmektedir. Toplumsal cinsiyet rolleri ölçeği ile anne baba tutumları, kabul/ilgi, denetleme arasında pozitif yönde anlamlı ilişki bulunmuştur. Erken dönem uyum bozucu şemalar ile anne baba tutumları, denetleme, psikolojik özerklik arasında pozitif yönde anlamlı ilişki bulunmuştur. Erken dönem uyum bozucu şemalar alt boyutu olan yetersiz denetim ile toplumsal cinsiyet rolleri alt boyutu olan geleneksel cinsiyet rolü pozitif yönde anlamlı ilişki bulunmuştur.

Anahtar Kelimeler: Toplumsal Cinsiyet Roller; Anne Baba Tutumları; Erken Dönem Uyum Bozucu Şemalar; Beliren Yetişkinlik Dönemi

SUMMARY

Introduction: Behaviours of individuals or even adults falling approximately to the range of 18-29 are observed to change during the passing phase to the adulthood. Any kind of roles the society attribute to woman and man, designating similarities and differences between genders and their meanings in terms of socio-cultural aspects may be the subjects to the definitions of gender. It is defined that the reflections of woman and man in society can explain its meaning through gender roles. Parenting attitudes have an important role on their children as these attitudes have effects both on their todays and future. It is thought that damaging childhood experiences have impact on forming early maladaptive schemas. These schemas are formed in early times strongly and occur in nuclear family in general.

Aim: The investigation of relationship between gender roles, parenting styles and early maladaptive schemas of women in emerging adulthood.

Method: This study has been designed in accordance with correlational survey model. It is hereby aimed to determine the existence and/or degree of one or more variables together. The selection of sample has been determined with simple random sampling. The population of the research consists of women residing in Istanbul falling between ages 18-29. The sampling of the research consists of 300 women residing in Istanbul falling between ages 18-29

Results: A meaningful distinction between the gender roles and being a subject to domestic violence has been determined. It has been seen that the ones who have been a subject of domestic violence have higher total points of gender roles. A meaningful distinction between the gender roles of women and age factor has been determined. Among the age ranges of 18-20, 21-23 and 24-26 the gender role of women has been observed more between the ages of 18-20. And a meaningful distinction between the traditional gender roles the educational backgrounds of mothers has been determined. It has been observed by comparison with the secondary school graduate group and the literate group that the gender roles within the literate group are more. A positive meaningful interrelation between the gender roles scale and parenting attitudes, acceptance/care, supervision has been observed. A positive meaningful interrelation between the early maladaptive schemas and parenting attitudes, supervision, psychological autonomy has been observed. A positive meaningful interrelation between inadequate supervision which is a sub-dimension of early maladaptive schemas and traditional gender roles as a sub-dimension of gender roles has been observed.

Key Words: Gender Roles Attitude; Parenting Style; Early Maladaptive Schemas; Emerging Adulthood

İÇİNDEKİLER

Sayfa

ÖZET.....	I
SUMMARY	III
İÇİNDEKİLER.....	IV
KISALTMALAR LİSTESİ	VII
TABLolar LİSTESİ	VIII
EKLER LİSTESİ.....	IX
ÖNSÖZ.....	X
GİRİŞ.....	1
BİRİNCİ BÖLÜM	3
1.1. ARAŞTIRMANIN PROBLEMİ	3
1.2. ARAŞTIRMANIN HİPOTEZLERİ.....	3
1.3. ARAŞTIRMANIN AMACI.....	3
1.4. ARAŞTIRMANIN ÖNEMİ	4
1.5. ARAŞTIRMANIN SAYILTILARI.....	4
1.6. ARAŞTIRMANIN SINIRLILIKLARI	5
İKİNCİ BÖLÜM	6
KURAMSAL VE KAVRAMSAL ÇERÇEVE	6
2.1. BELİREN YETİŞKİNLİK DÖNEMİ.....	6
2.2. TOPLUMSAL CİNSİYET ROLLERİ.....	6
2.2.1. Toplumsal Cinsiyet Rollerini Kuramları	9
2.2.1.1. Biyolojik Kuram	9
2.2.1.2. Psikanalitik Kuram	9
2.2.1.3. Sosyal Rol Kuramı	9
2.2.1.4. Sosyal Öğrenme Kuramı.....	10
2.2.2. Kadınların Toplumdaki Rollerini.....	11
2.2.3. Diğer Ülkelerde Kadınların Toplumsal Cinsiyet Rollerini.....	13
2.2.4. Kadın Hakları	14
2.2.5. Türkiye’de Kadının Yeri	16
2.2.6. Toplumsal Cinsiyet Rollerini Etkileyen Faktörler	20
2.2.6.1. Aile.....	20
2.2.6.2. Ebeveynin Eğitim ve Çalışma Durumu	21
2.2.6.3. Kardeş ve Arkadaş Ortamı	21
2.2.6.4. Okul	21
2.2.6.5. Sosyal Medya	22
2.3. EBEVEYN TUTUMLARI	22

2.3.1.Ebeveyn tutum tipleri.....	24
2.3.1.1.Demokratik Tutum.....	25
2.3.1.2.Kararsız Dengesiz Anne-Baba Tutumu	25
2.3.1.3.Aşırı Koruyucu Anne Baba Tutumu.....	25
2.3.1.4.İhmale Eden Anne Baba Tutumu	26
2.3.1.5.Aşırı Baskıcı Anne Baba Tutumu	26
2.3.1.6.Mükemmelliyetçi Anne Baba Tutumu.....	26
2.3.1.7. Aşırı Hoşgörülü Anne Baba Tutumu.....	27
2.3.1.8.Kayıtsız Ve Pasif Anne Baba Tutumu	27
2.3.1.9.Reddedici Anne Baba Tutumu	28
2.3.1.10.Tutarsız Anne Baba Tutumu	28
2.3.1.11. Hoşgörülü Ve Güven Verici Anne Baba Tutumu.....	29
2.3.1.12. Olumlu Ve Sağlıklı Anne Baba Tutumu	29
2.3.2. Kültür ve Anne baba tutumu ilişkisi	29
2.3.3.Sosyoekonomi ile anne baba tutumu ilişkisi.....	30
2.3.4. Anne Baba Tutumları ile Toplumsal Cinsiyet Roller İlişkisi.....	30
2.4.ŞEMA KAVRAMI	32
2.4.1. Bilişsel Teoriye Göre Şema Terapi	34
2.4.2. Şema Teoriye Göre Erken Dönem Uyum Bozucu Şemalar.....	34
2.4.3. Şema Kazanımları	35
2.4.4. Şema Alanları.....	35
2.4.5. Şemalar Türleri.....	38
2.4.6. Şemaların başa çıkma tipleri	40
2.4.7.Şemaların Temelleri	41
2.5. Şema ve Anne Baba Tutumları	42
2.6. Toplumsal Cinsiyet Şema Kuramı	43
ÜÇÜNCÜ BÖLÜM	45
YÖNTEM VE TEKNİKLER	45
3.1. ARAŞTIRMANIN MODELİ	45
3.2. ARAŞTIRMANIN EVREN VE ÖRNEKLEMİ	45
3.3. VERİ TOPLAMA ARAÇLARI.....	45
3.3.1. Kişisel Bilgi Formu.....	45
3.3.2. Anne Baba Tutum Ölçeği	45
3.3.3. Toplumsal Cinsiyet Roller Tutum Ölçeği	46
3.3.4. Young Şema Ölçeği	46
3.4. VERİLERİN ANALİZİ	47
DÖRDÜNCÜ BÖLÜM.....	49

BULGULAR	49
BEŞİNCİ BÖLÜM	83
TARTIŞMA VE YORUM	83
5.1.Toplumsal Cinsiyet Rollerini ile Anne-Baba Tutumları Arasındaki İlişkinin İncelenmesi.....	83
5.2.Anne-Baba Tutumları İle Erken Dönem Uyum Bozucu Şemalar Arasındaki İlişkinin İncelenmesi	85
5.3.Toplumsal Cinsiyet Rollerini İle Erken Dönem Uyum Bozucu Şemalar Arasındaki İlişkinin İncelenmesi	89
5.4.Toplumsal Cinsiyet Rollerinin Aileden Şiddet Görme Değişkenine Göre İncelenmesi.....	91
5.5.Toplumsal Cinsiyet Rollerinin Yaş Değişkenine Göre İncelenmesi	94
5.6.Toplumsal Cinsiyet Rollerinin Anne- Baba Eğitim Durumu Değişkenine Göre İncelenmesi.....	95
5.7.Toplumsal Cinsiyet Rollerinin Eğitim Durumu Değişkenine Göre İncelenmesi	96
SONUÇLAR	99
ÖNERİLER	104
KAYNAKÇA	105
EKLER	-

KISALTMALAR LİSTESİ

A.G.E.: Adı Geçen Eser

LGBT: Lezbiyen-Gay-Biseksüel-Transseksüel

V.D.: Ve Diğerleri

ABTÖ: Anne Baba Tutum Ölçeği

TABLolar LİSTESİ

TABLO	SAYFA
Tablo 4.1 Örneklem Grubunun Demografik Değişkenlere Göre Dağılımı	49
Tablo 4.2 Anne-Baba Tutumları Ölçeği Ve Alt Boyutlarının Betimsel İstatistikleri ...	50
Tablo 4.3 Toplumsal Cinsiyet Rollerı Ölçeği Ve Alt Boyutlarının Betimsel İstatistikleri	50
Tablo 4.4 Young Şema Ölçeği Ve Alt Boyutlarının Betimsel İstatistikleri	51
Tablo 4.5 Toplumsal Cinsiyet Rollerı Toplam ve Alt Boyutları Puanlarının Aileden Şiddet Görme Değişkenine Göre Mann Whitney-U Testi ile Karşılaştırılması.....	52
Tablo 4.6 Toplumsal Cinsiyet Rollerı Toplam ve Alt Boyutları Puanlarının Yaş Değişkenine Göre Kruskal Wallis-H Testi ile Karşılaştırılması.....	54
Tablo 4.7 Toplumsal Cinsiyet Rollerı Toplam ve Alt Boyutları Puanlarının Eğitim Durumu Değişkenine Göre Kruskal Wallis-H Testi ile Karşılaştırılması	56
Tablo 4.8 Toplumsal Cinsiyet Rollerı Toplam ve Alt Boyutları Puanlarının Baba Eğitim Durumu Değişkenine Göre Kruskal Wallis-H Testi ile Karşılaştırılması	58
Tablo 4.9 Toplumsal Cinsiyet Rollerı Toplam ve Alt Boyutları Puanlarının Anne Eğitim Durumu Değişkenine Göre Karşılaştırılması	61
Tablo 4.10 Toplumsal Cinsiyet Rollerı Ölçeği ve Alt Boyutları Puanları İle Anne-Baba Tutumları Ölçeği Arasındaki İlişki.....	64
Tablo 4.11 Anne-Baba Tutumları Ölçeği ve Alt Boyutları Puanları İle Young Şema Ölçeği ve Alt Boyutları Puanları Arasındaki İlişki.....	67
Tablo 4.12 Toplumsal Cinsiyet Rollerı Ölçeği ve Alt Boyutları Puanları İle Young Şema Ölçeği ve Alt Boyutları Puanları Arasındaki İlişki.....	75
Tablo 4.13 Anne Baba Tutumlarının Young Şemalarına Etkisi	81
Tablo 4.14 Toplumsal Cinsiyet Rollerinin Young Şemalarına Etkisi.....	81
Tablo 4.15. Toplumsal Cinsiyet Rollerinin Anne Baba Tutumlarına Etkisi.....	82
Tablo 4.16 Sosyo-demografik Değişkenlerin Toplumsal Cinsiyet Rollerine Etkisi ...	82

EKLER LİSTESİ

EK-A: Kişisel Bilgi Formu

EK-B: Toplumsal Cinsiyet Rollerine Tutum Ölçeği

EK-C: Anne Baba Tutum Ölçeği

EK-D: Young Şema Ölçeği

ÖNSÖZ

Çalışma süresince bilgi, tecrübe ve desteğini benimle paylaşan değerli hocam Doç. Dr. Elif MUTLU'ya;

Yüksek lisans eğitimim boyunca bilgi birikimlerini ve tecrübelerini aktaran Dr. Öğr. Üyesi Fatih BAL ve Uzm. Klinik Psk. Kahraman GÜLER'e;

Bu süreçte desteğini yanımda hissettiğim değerli aileme ve Nur Pınar ATEŞ, Nida ALTUN'a teşekkürü borç bilirim.

GİRİŞ

Kişilerin bireysel hayatları boyunca, erişkin hale gelebilmeleri adına 10 yaşından itibaren bir takım rol değişikliği sergiledikleri görülmektedir.¹ Fakat bireyde, kişisel gelişimleri açısından bir farklılık olup olmadığını gösteren olgunun yaş değişkeninden daha çok sosyal açıdan davranışsal farklılıkların olduğu bilinmektedir.² Yirmili yaşların başında ya da ortasında görülen sosyal davranışlardaki bu değişiklikler, daha çok kendini, hayatla ilgili daha fazla sorumluluk ve karar alma, toplumsal beklenti ve kurallara uyma ile göstermekte ve giderek bireylerin ergenlikten çıkarak, yetişkinliğe ulaşmalarında belirleyici rol oynamaktadır.^{3 4} Toplumun kadına ve erkeğe attığı rollerin tümü, her iki cinsiyet arasındaki benzerlik ve farklılıkların tespit edilmesi ve sosyo-kültürel olarak ne anlama geldikleri cinsiyet tanımı altında bulunabilir. Kadının ve erkeğin toplumdaki yansımalarının cinsiyet rolleri aracılığıyla anlamlandırıldığı belirtilmektedir.⁵

Cinsiyet rollerinde değişim ve sebat-inançlar, normlar ve cinsiyete dayalı 'uygun' davranış beklentileri son on yılda (yillarda) sosyal bilimlerde yaygın olarak tartışılmaktadır.⁶ Toplumsal cinsiyet rol tutumlarının analizleri genellikle boyutsal bir yapıya sahip olmakla birlikte kümeleme yaklaşımları nispeten nadir görülmektedir. Özellikle, söz konusu yapı genellikle geleneksel, erkek ekmek kazanıcısı modelinden eşitlikçi bir bakış açısına kadar değişen tek boyutlu bir yapı olarak çalışmaktadır.^{7 8} Cinsiyet rolleri, kadın ve erkek olarak nasıl hareket ettiğimizle ilgili olmakta ve biyoloji, çevre ve bilişsel gelişimden etkilenmektedir. Cinsiyet, östrojen kadınlık hormonu ve testosteron erkeklik hormonunu temsil ettiği için cinsiyet hormonlarından da etkilenir.

Ebeveynlerin tutumları çocuklar üzerinde önemli bir rol oynamaktadır çünkü ebeveynin çocuklarına karşı tutumları çocuklar hem o anki hem de geleceklerini etkilemektedir. Anne baba tutumlarının yetişkinlik döneminde kişilerde toplumsal

¹ Anne Gauthier, *Becoming a young adult: An international perspective on the transitions to adulthood*, European Journal of Population/Revue européenne de Démographie, 23(3-4), 2007, s.217-223.

² Wendy Goldberg, *Father time: The social clock and the timing of fatherhood*, Springer, 2014, s.19-28.

³ Jeffrey Jensen Arnett, *Conceptions of the transition to adulthood: Perspectives from adolescence through midlife*, Journal of adult development, 8(2), 2001, s.133-143.

⁴ Gauthier, a.g.e., s.217-223.

⁵ Kamla Bhasin, *Toplumsal Cinsiyet, Bize Yüklenen Roller*, Kadın Dayanışma Vakfı Yayınları, İstanbul, 2003, s.75.

⁶ David Cotter vd., *The end of the gender revolution? Gender role attitudes from 1977 to 2008*, American Journal of Sociology, 117(1), 2011, s.259-289.

⁷ Cotter vd., a.g.e., s.259-289

⁸ Knud Knudsen ve Kari Wærness, *National context, individual characteristics and attitudes on mothers' employment: A comparative analysis of Great Britain, Sweden and Norway*, Acta Sociologica, 44(1), 2001, s.67-79.

cinsiyet rollerinin de etkisiyle erken dönem uyum bozucu şemaların oluşmasında zemin hazırlayabilir.

Erken dönem uyumsuz şemaların oluşmasında zedeleyici çocukluk deneyimlerinin etkili olduğu düşünülmektedir. Bu şemalar erken ve güçlü biçimde oluşur ve genellikle çekirdek aile içerisinde meydana gelir.⁹

⁹ Jeffrey Young vd., **Schema therapy: A practitioner's guide**, Guilford Press, 2003, s.146-177.

BİRİNCİ BÖLÜM

1.1. ARAŞTIRMANIN PROBLEMİ

Beliren yetişkinlik dönemindeki kadınlarda toplumsal cinsiyet rolleri ve anne baba tutumlarının erken dönem uyumsuz şemalar ile ilişkisinin incelenmesi

ALT PROBLEMLER

1. Toplumsal cinsiyet rolleri tutumu ile anne baba tutumları arasında ilişki var mıdır?
2. Anne baba tutumları ile erken dönem uyum bozucu şemalar arasında ilişki var mıdır?
3. Toplumsal cinsiyet rolleri tutumu ile erken dönem uyum bozucu şemalar arasında ilişki var mıdır?
4. Toplumsal cinsiyet rolleri tutumu anne baba tutumunu yordamakta mıdır?
5. Anne baba tutumları erken dönem uyum bozucu şemaları yordamakta mıdır?
6. Toplumsal cinsiyet rolleri tutumu erken dönem uyum bozucu şemaları yordamakta mıdır?
7. Toplumsal cinsiyet rolleri tutumu ile aileden şiddet görme değişkeni arasında anlamlı bir farklılık var mıdır?
8. Toplumsal cinsiyet rolleri tutumu ile yaş değişkeni arasında anlamlı bir farklılık var mıdır?
9. Toplumsal cinsiyet rolleri tutumu anne-baba eğitim durumu değişkeni arasında anlamlı bir farklılık var mıdır?
10. Toplumsal cinsiyet rolleri tutumu ile katılımcıların eğitim durumu değişkeni arasında anlamlı bir farklılık var mıdır?

1.2. ARAŞTIRMANIN HİPOTEZLERİ

1. Toplumsal cinsiyet rolleri tutumu ile anne baba tutumları arasında ilişki vardır.
2. Anne baba tutumları ile erken dönem uyum bozucu şemalar arasında ilişki vardır.
3. Toplumsal cinsiyet rolleri tutumu ile erken dönem uyum bozucu şemalar arasında ilişki vardır.
4. Toplumsal cinsiyet rolleri tutumu anne baba tutumunu yordamaktadır.
5. Anne baba tutumları erken dönem uyum bozucu şemaları yordamaktadır.

6. Toplumsal cinsiyet rolleri tutumu erken dönem uyum bozucu şemaları yordamaktadır.
7. Toplumsal cinsiyet rolleri tutumu ile aileden şiddet görme değişkeni arasında anlamlı bir farklılık vardır.
8. Toplumsal cinsiyet rolleri tutumu ile yaş değişkeni arasında anlamlı bir farklılık vardır.
9. Toplumsal cinsiyet rolleri tutumu anne-baba eğitim durumu değişkeni arasında anlamlı bir farklılık vardır.
10. Toplumsal cinsiyet rolleri tutumu ile katılımcıların eğitim durumu değişkeni arasında anlamlı bir farklılık vardır.

1.3. ARAŞTIRMANIN AMACI

Yaptığımız araştırmanın amacı beliren yetişkinlikte kadınların toplumsal cinsiyet rolleri ile ebeveyn tutumlarının erken dönem uyumsuz şemalar ile ilişkisinin incelenmesidir. Toplumsal cinsiyet rolleri, ebeveyn tutumları ve erken dönem uyumsuz şemalar bazı demografik değişkenlere göre incelenmiştir.

1.4. ARAŞTIRMANIN ÖNEMİ

Beliren yetişkinlik yeni bir kimlik oluşumu olduğundan dolayı toplumsal yönden karşılaştıkları cinsiyet rolleri bu kimliğin meydana gelmesinde önemli bir yer tutmaktadır. Ayrıca kadınların ebeveynlerinden gördükleri demokratik, izin verici, otoriter vb. gibi tutumlar ile cinsiyet rolleri daha da şekillenmekte ve gelecekteki yaşamlarında toplumsal cinsiyet rollerin şekillenmesine zemin hazırlayabilmektedir. Erken dönem şemalar da toplumsal cinsiyet rolünün şekillenmesine katkıda bulunabilecek bir faktördür. Bundan dolayı yapacağımız araştırma bu üç değişken arasındaki ilişkinin ve problemlerin saptanması açısından önem taşımaktadır. Ayrıca bu üç değişkeni etkileyen sosyo-demografik değişkenlerinde etkisinin saptanıp ilişkinin görülmesi açısından önem taşımaktadır. Yapacağımız araştırma sonraki yapılacak araştırmalara yol gösterici bir etkisi olacağı düşünülmektedir.

1.5. ARAŞTIRMANIN SAYILTI LARI

Araştırmamızın varsayımları;

1. Araştırmaya katılacak kişilerin soruları içtenlikle cevaplayacakları varsayılmaktadır.
2. Araştırmamızın evrenini İstanbul ilindeki 18-29 yaş arası kadın bireylerden meydana gelmektedir.

3. Araştırmamızın lekleri kişisel bilgi formu, toplumsal cinsiyet rolleri tutum leği, anne-baba tutum leği ve Young şema leği ile ilgili değişkenler geçerli ve güvenilir olarak ölçmektedir.

1.6. ARAşTIRMANIN SINIRLILIKLARI

1. Bu araştırmanın evreni İstanbul ilindeki 18-29 yaş arası kadın bireyler ile sınırlıdır.
2. Araştırmada kullanılan ölçekler, kişisel bilgi formu, toplumsal cinsiyet rolleri tutum leği, anne-baba tutum leği ve Young şema leği ile sınırlıdır.

İKİNCİ BÖLÜM

KURAMSAL VE KAVRAMSAL ÇERÇEVE

2.1. BELİREN YETİŞKİNLİK DÖNEMİ

Kişilerin bireysel hayatları boyunca, erişkin hale gelebilmeleri adına 10 yaşından itibaren bir takım rol değişikliği sergiledikleri görülmektedir.¹⁰ Fakat bireyde, kişisel gelişimleri açısından bir farklılık olup olmadığını gösteren olgunun yaş değişkeninden daha çok sosyal açıdan davranışsal farklılıkların olduğu bilinmektedir.¹¹ Yirmili yaşların başında ya da ortasında görülen sosyal davranışlardaki bu değişiklikler, daha çok kendini, hayatla ilgili daha fazla sorumluluk ve karar alma, toplumsal beklenti ve kurallara uyma ile göstermekte ve giderek bireylerin ergenlikten çıkarak, yetişkinliğe ulaşmalarında belirleyici rol oynamaktadır.¹² Özellikle evlenme ve çocuk sahibi olma durumu, hemen hemen tüm toplumlarda bireylerin yetişkin olarak algılanmalarına neden olan önemli sosyal rol dönüşümleridir.¹⁴

Son yıllarda 18-29 yaş grubundaki kişilerin yetişkinlik rollerinde değişiklikler meydana gelmiştir.¹⁵ 1970'li yıllarda Amerika Birleşik Devletleri'nde evlilik yaşı erkekler için 23, kadınlar için 21 iken son yıllarda erkekler için 27, kadınlar için 25' e yükselmiştir. İlk çocuğa sahip olma yaşı da benzer şekilde artmıştır. Görülen bu değişikliklerde 18-29 yaş grubunun doğasını da değiştirdiği görülmektedir.¹⁶ Çünkü sorumluluk alma, iş yaşamına atılma, evlenme, çocuk sahibi olma, eğitimini tamamlama ve bağımsızlığını kazanma yaşları 20'li yaşların sonlarına doğru ilerlemiştir. Ancak 18-29 yaş grubundaki bireylerin, yetişkin rollerini üstlenmeye başlamaktadırlar.¹⁷ Bu niteliksel farklılıklardan dolayı, bu dönem “beliren yetişkinlik dönemi (emerging adulthood)” olarak adlandırılmaktadır.

2.2. TOPLUMSAL CİNSİYET ROLLERİ

Cinsiyet rollerinde değişim ve sebat-inançlar, normlar ve cinsiyete dayalı ‘uygun’ davranış beklentileri son on yılda (yıllarda) sosyal bilimlerde yaygın olarak

¹⁰ Gauthier, a.g.e., s.217-223.

¹¹ Goldberg, a.g.e., s.19-28.

¹² Arnett, a.g.e., s.133-143.

¹³ Gauthier, a.g.e., s.217-223.

¹⁴ Arnett, 2001, a.g.e., s.133-143.

¹⁵ Jeffrey Jensen Arnett, *Emerging adulthood: a theory of development from the late teens through the twenties*, Am Psychol, 55, 2000, s.469-480.

¹⁶ Arnett, 2000, a.g.e., s.469-480.

¹⁷ Jeffrey Jesnen Arnett, *Are college students adults? their conceptions of the transition to adulthood*, J Adult Dev, (1), 1994, s.154-168.

tartışılmaktadır.^{18 19} Birçok sosyal bilim anketinde, örneğin ABD Genel Sosyal Anketi, İngiliz Anlayış Derneği Paneli, Uluslararası Sosyal Anket Programı veya Alman Genel Sosyal Anketi'nde, katılımcıların toplumsal cinsiyet rollerine yönelik tutumları, çoğunlukla ailenin emeğinin bölünmesine yönelik tutumları ve çalışan kadınların sonuçlarını içeren çeşitli öğelerle değerlendirilmektedir. Toplumsal cinsiyet rol tutumlarının analizleri genellikle boyutsal bir yapıya sahip olmakla birlikte kümeleme yaklaşımları nispeten nadir görülmektedir. Özellikle, söz konusu yapı genellikle geleneksel, erkek ekmek kazanıcısı modelinden eşitlikçi bir bakış açısına kadar değişen tek boyutlu bir yapı olarak çalışmaktadır.^{20 21}

Diğer araştırmacılar, tek kazançlı hane halkı için desteğin mutlaka çift kazançlı düzenlemelere karşı muhalefeti ima etmediğini savunarak iki boyut varsaymaktadırlar.²² Bunu yaparken, kadınların manevi ilgi ve enstrümantal rollerini ilgilendiren öğeleri ayırt etmekte veya aileler için ücretli emeğe katılan kadınların algılanan sonuçları ve genel cinsiyet normları arasında ayırım yapmaktadırlar.^{23 24}

Cinsiyet rolleri, kadın ve erkek olarak nasıl hareket ettiğimizle ilgili olmakta ve biyoloji, çevre ve bilişsel gelişimden etkilenmektedir. Cinsiyet, östrojen kadınlık hormonu ve testosteron erkeklik hormonunu temsil ettiği için cinsiyet hormonlarından da etkilenir. Bir kız ve bir erkek olarak Kohlberg kategorizasyonu kendi cinsiyet rollerini geliştirmiştir.²⁵

Çocuk yaşadığı toplumun kültürü ve normları tarafından beklenen cinsiyet rollerine göre cinsiyet rolünü geliştirmektedir. Bir çocuk ilkokula girdiğinde, cinsiyet rollerini ayırt edebilmektedir. Hem ailede hem de okulda eğitimin sosyalleşme süreci boyunca kadınlar ve erkekler için uygun cinsiyet rollerini öğrenirler. Roller toplum tarafından yapılandırılmıştır ve bu kalıplaşmış cinsiyet rollerinin eğitim ortamına yansması yadsınmamaktadır. Bu nedenle, cinsiyet sorununu önemli bir toplum bileşeni ve okulun önemli fonksiyonlarından birinin toplumun ihtiyaçlarını buluşturmak olduğunu varsaymak onun toplumun kültürel görünümüne (yönlerine) saygı

¹⁸ David Cotter vd., *The end of the gender revolution? Gender role attitudes from 1977 to 2008*, American Journal of Sociology, 117(1), 2011, s.259-289.

¹⁹ Linda Lindsey, *Gender roles: A sociological perspective*. Routledge, 2015, s.27-64.

²⁰ Cotter vd., a.g.e., s.259-289

²¹ Knud Knudsen ve Kari Wærness, *National context, individual characteristics and attitudes on mothers' employment: A comparative analysis of Great Britain, Sweden and Norway*, Acta Sociologica, 44(1), 2001, s.67-79.

²² Jörg Blasius ve Victor Thiessen, *Assessing Data Quality and Construct Comparability in Cross-National Surveys*, European Sociological Review, 22(3), 2006, s.229-242.

²³ Jacqueline Scott, *Changing gender role attitudes*, In: Scott, J., Dex, S., Joshi, H. (Eds.), Women and Employment: Changing Lives and New Challenges, 2008, s.156-176.

²⁴ Ola Sjöberg, *The role of family policy institutions in explaining gender-role attitudes: a comparative multilevel analysis of thirteen industrialized countries*, Journal of European social policy, 14(2), 2004, s.107-123.

²⁵ Lawrence Kohlberg, *Cognitive stages and preschool education*, Human Development, 9(1-2), 1966, s.5-17.

duyması ve pekiştirmesi gibi adil sayılmaktadır. Bir toplumun geçmiş geleneksel cinsiyet rolü takviyelerini açıklamak için, o dönemin okul müfredatında cinsiyetin klişe rollerini yeniden incelemek gerekmektedir. Kadın ve erkeğe atfedilen tutum ve davranışların toplumla birlikte uyum sağlaması toplumsal cinsiyet olarak açıklanmaktadır. Toplumların cinsiyetlerden beklentilerini toplumsal cinsiyet rolleri karşılamaktadır.²⁶ Toplum içinde kadınlardan ve erkeklerden beklenen davranışlar doğrultusunda toplumsal cinsiyet rolleri belirlenmektedir.

Toplumun kadına ve erkeğe atfettiği rollerin tümü, her iki cinsiyet arasındaki benzerlik ve farklılıkların tespit edilmesi ve sosyo-kültürel olarak ne anlama geldikleri cinsiyet tanımı altında bulunabilir. Kadının ve erkeğin toplumdaki yansımalarının cinsiyet rolleri aracılığıyla anlamlandırıldığı belirtilmektedir.²⁷

Ödül ve ceza yöntemlerinin doğru aktarımı ile toplumsal cinsiyet bilincini topluma kazandırmak sosyal öğrenme kuramcılarına göre mümkün görülmektedir. Toplumun uygun bulduğu davranışlar onaylanırken, toplumun uygun bulmadığı davranışlar için cezalandırma yöntemine başvurulmaktadır. Toplumların dayatmaları sonucu bireyler biyolojik cinsiyetleri ve cinsiyet kategorileriyle örtüşecek şekilde tutum ve davranışlar sergilemeyi ve bunlar ile ilgili sorunların üstesinden gelmeyi öğrenmektedirler. Tüm bu eylemler "Toplumsal cinsiyet" olarak adlandırılmaktadır.²⁸ Kadının ve erkeğin ait olduğu özelliklerin yaşadıkları topluma göre şekillendiği Bem tarafından belirtilmiştir.²⁹ Bu durumda her iki cinsiyetin toplum içerisinde var oldukları alan ve yöneldikleri ilgi alanları farklılaşmaktadır. Bireyler doğup büyüdüğü andan itibaren üzerlerine düşen görev ve sorumluluk bilincine erişmektedirler. Bunun dışında Bem, kadın ve erkeğin beklentilerine göre toplumda bilişsel şemalar oluştuğunu ileri sürmüştür. Androjen terimiyle hem kadınsı hem de erkeksi özelliklerin tek cinsiyette var olabileceğini belirtmiştir.³⁰ Bununla birlikte Bem, bireylerin toplumdaki cinsiyet rollerini dört farklı şekilde kategorize ederek; kadınlara atfedilen özelliklere feminen, erkeklere ait özelliklere maskülen, hem feminen hem maskülen özellikleri kişiliklerinde bütünleştirenlere androjen, bu rollerden herhangi birine ait olmayanların ise belirsiz olabileceklerini ifade etmiştir.

²⁶ Vicki Helgeson, *Gender and health A social psychological perspective*, Handbook of health psychology, New York, NY, US: Psychology Press, 2012, s.519-537

²⁷ Bhasin, a.g.e., s.75.

²⁸ Susan Hendrick ve Ali Dönmez, *Yakın ilişkiler psikolojisi*, Nobel Yayın Dağıtım, İstanbul, 2009, s.153.

²⁹ Hendrick ve Dönmez a.g.e., s.153.

³⁰ Bem a.g.e., s.155-162

2.2.1. Toplumsal Cinsiyet Roller Kuramları

2.2.1.1. Biyolojik Kuram

Biyolojik farklılıklara sahip olan kadınlar ve erkekler psikolojik farklılıklara da sahiptir ve bunlar biyolojik farklılıklardan daha fazladır. Kadının ve erkeğin eski çağlardan beri yaşadığı uyum sorunları evrimsel psikolojide bunun nedeni olarak gösterilmektedir. Çocuğu ile daha fazla ilgilenip vakit ayırabilen cinsiyet her zaman kadın olmuştur. Çünkü bu kadına atfedilen bir görev olarak görülmektedir. Bunu yaparken kadınlar her zaman erkeğe ihtiyaç duymuştur. Beslenme, ekonomik kaynaklara ulaşma ve korunma gibi temel ihtiyaçların giderilmesi noktasında bir erkeğin varlığı gerekmektedir.³¹

2.2.1.2. Psikanalitik Kuram

Freud'un toplumsal cinsiyetin gelişmesiyle ilgili yaptığı ilk kuramsal çalışmalarda, cinsel gelişimi beş aşamaya dayandırmaktadır. Çocukların anne ve babalarıyla ilişkilerinde yaşadığı çatışmalar ve kıskançlık duygularını çözüme ulaştırmalarıyla cinsiyete bağlı olan kimliklerini kazanmaktadırlar.³² Oral dönem, anal dönem, fallik dönem, gizil ve ergenlik dönemleri Freud'un incelediği beş cinsel gelişim evreleridir. Çocukların cinsiyetler arasındaki farklılıkların farkında olmadığı dönem, farklılıkları anlamaya başladıkları dönem ve ödipal dönemler kuramdaki cinsiyet kazanımına ilişkin üç ayrı dönemdir.³³

2.2.1.3. Sosyal Rol Kuramı

Kümeleme yaklaşımı lehine metodolojik karar, toplumsal rollerin sosyolojik paradigması içinde toplumsal cinsiyet rollerini yerleştirmek suretiyle gösterilebilir.³⁴ Linton, sosyal rolleri, başkalarının şekillenmiş beklentilerine yönelik belirli bir sosyal statüde yer alanların davranışı olarak tanımlamaktadır. Modern toplumlarda, bireyler anne, çalışan ve eş gibi aynı anda birden fazla role bürünmektedir. Buna karşılık, her durum, durumda bulunan kişinin sosyal çevresiyle ilgili bir dizi roller ile karakterize olmaktadır. Örneğin, böyle bir 'belirlenmiş rol' bir annenin çocuğu ile olan etkileşimini bozabilmektedir, aynı zamanda bu çocukların öğretmenleri veya babaları ile olan

³¹ David Buss, *Psychological sex differences: Origins through sexual selection*, American Psychological Association, 50 (3), 1995, s.164-168.

³² Yaşar Özbay, *Gelişim ve Öğrenme Psikolojisi: Kuram-Araştırma*, Öğreti Yayınları, Ankara, 2004, s.74-86

³³ Yaşın Dökmen, *Kendi Cinsiyetindekilere ve Diğer Cinsiyettekilere İlişkin Algı, Cinsiyet Roller ve Depresyon İlişkileri*, Kriz Dergisi, 9 (1), 2000, s.9-19.

³⁴ Lindsey a.g.e., s.315-385

ilişkilerini de uyumsuzlaştırabilmektedir.³⁵ Bir kişinin belirlenmiş durumu, karşılıklı olarak uyumsuz rolleri içerdiğinde roller arası çatışmalar oluşmaktadır.³⁶

Örneğin, bir babadan çocukları ile zaman geçirmesi/harcaması beklenir ve bu beklenti, ailesini desteklemek için çalışmak olarak algılanan görevi ile çatışabilmektedir. Bu hususlar, rol beklentilerinin yapısının ve kombinasyonunun bireyler arasında farklılık göstermesi beklenebileceğini ima etmektedir. Örneğin, bazı insanların bir annenin çocuklarına karşı olan davranışları için beklentileri, çalışan kadınların algıları üzerinde etkileri olabilir, buna karşın diğerleri için bu konular tamamen bağlantısızdır. Bu çerçevede, farklı rol beklentileri kombinasyonlarına sahip nüfusun parçalarını araştıran kümeleme modeli, bütün kişiler için geçerli olması beklenen bir soyut yapının gerekliliğinden ziyade teorik rol uygulamalarına daha uygun görülmektedir. Tek öğelere doğrudan dayanan kümeleme yaklaşımı, cevap modellerinde çeşitliliğin farklı bir analizini kolaylaştırmaktadır. Aynı zamanda, farklı durumlara karşı rol beklentileri üzerinde mümkün olduğunca çok bilgi oluşturmakta ve farklı gruplardaki çeşitli rol beklentilerinin etkileşimini yansıtmaktadır.

2.2.1.4.Sosyal Öğrenme Kuramı

Zaman içerisinde bireyler içinde yaşadıkları toplumla beraber biyolojik olarak kadın ve erkek şeklinde nitelendirilmenin ötesinde sahip oldukları cinsiyet rollerini öğrenmektedirler. Buldukları zaman dilimine, içinde yaşadıkları topluma ve bu toplumun yaşattığı yerel kimliğe göre toplumsal cinsiyet kavramı gelişmekte ve değişmektedir. Değişen ve gelişen toplumsal cinsiyet kavramı ve kadın/erkeğin toplumsal cinsiyet rolleri bireylerin kavrayıp deneyimlemeleri sonucu bir toplumdan diğer bir topluma aktarılmaktadır.³⁷

Gürhan'a göre toplumsal cinsiyet ve cinsiyet tanımı birbirinden farklı olmakla beraber kadın ve erkek arasındaki biyolojik farklılık cinsiyet; toplum tarafından verilen ve zaman içerisinde oluşan kültürel görüşler ise toplumsal cinsiyettir.³⁸ Kadın ile erkek arasındaki eşitsizlikler, ev içi ve ev dışı görev paylaşımları, iş yaşamındaki pozisyonlar toplumsal cinsiyet kavramı adı altında toplumdan topluma aktarılmaktadır.³⁹

³⁵ Robert Merton, *The role-set: Problems in sociological theory*, The British Journal of Sociology, 8(2), 1957, s.106-120.

³⁶ Ralf Dahrendorf, *Homo sociologicus, Homo Sociologicus*, VS Verlag für Sozialwissenschaften, Wiesbaden, 1964, s.13-96.

³⁷Selma Dinç Kahraman, *Kadınların toplumsal cinsiyet eşitsizliğine yönelik görüşlerinin belirlenmesi*, Dokuz Eylül Üniversitesi Hemşirelik Yüksekokulu Elektronik Dergisi, 3(1): 2010, s.30-35.

³⁸ Nazife Gürhan, *Toplumsal cinsiyet ve din*, E-Şarkiyat İlmî Araştırmalar Dergisi; IV: 2010, s.58-80.

³⁹ Gürhan a.g.e., s.58-80.

Rol beklentileri, aile ve eğitim sistemi gibi sosyal kurumlarda sosyalleşme süreçleri yoluyla öğrenilir ve içselleştirilir ve belirli bir sosyal bağlamda gelişen değerler ve normlar ile karakterize edilir.⁴⁰ Böylece sosyal roller birey, sosyal çevresi ve genişçe toplumda bir bağlantı olarak anlaşılabilir. Cinsiyet bağlamında, bu roller şu anda çağdaş toplumlarda önemli değişikliklerden geçmektedir.⁴¹

Lopata, sosyal farklılaşmanın gelişmiş sanayi toplumlarında rol çatışmaları olasılığını arttırdığı gibi daha fazla karmaşık rol yapılarına da yol açtığını düşünmektedir. Rol beklentileri sabit olmamakla birlikte zamandan zamana değişmesi beklenen bir olgudur. Örneğin bir eşin 'belirlenmiş rolü' yavaş yavaş bir anneden daha bağımsız olarak algılanabilir.⁴² Bu değişiklikler, geleneksellikten moderniteye veya cinsiyet rolleri bağlamında olduğu gibi, eşitlikçilik gibi bir süreklilik üzerinde iki kutuplu olarak kavramsallaştırılmaz.⁴³

Buna ek olarak, sosyal roller farklı şekillerde değişir: örneğin, son yıllarda eşlerin ve annelerin rol tanımları, kocaların ve babalarınkinden daha fazla önemli değişiklikler geçirmektedir. Lopata ayrıca, aile rollerinin etnik köken, din ve sosyal sınıf ve kendi iç içe geçmişleri gibi yönlere bağlı olarak değişen derecelerde değiştiğine işaret etmektedir. Buna göre, toplumsal cinsiyet rol beklentilerinin sadece nüfusun farklı kesimlerinde farklı yapılara sahip olmayacağını, bu yapıların zamanla ayırıcı değişikliklere tabi olabileceğini varsayıyoruz. Bu hususlar, ölçüm değişmezliği testinin gerekli olduğunu ima etmektedir.

2.2.2.Kadınların Toplumdaki Roller

Toplum içindeki cinsiyet rolleri arasındaki farklar, toplumun gelişimi üzerinde sürekli bir etkiye sahiptir. Bu bağlamda, kadın özgürlük hareketi 18. Yüzyılın ikinci yarısında başlamıştır.⁴⁴ On dokuzuncu yüzyılda ve yirminci yüzyılın başında, erkeğin bütün ailenin ekonomik güvenliğini sağladığı ve kadının da ev hanımı olduğu nükleer aile sisteminin öne çıktığı görülmektedir.⁴⁵

Sanayi devriminin ardından, kadınların toplum tarihinde ilk kez mal üretimine katılmalarına izin verilmiştir. O dönemden sonra, kadının tamamen erkeğe bağlı olma

⁴⁰ Dahrendorf a.g.e., s.13-96

⁴¹ Maureen McHugh ve Irene Hanson Frieze, *The Measurement Of Gender-Role Attitudes*, A Review and Commentary, *Psychology of women quarterly*, 21(1), 1997, s.1-16.

⁴² Robert Merton, *The role-set: Problems in sociological theory*, *The British Journal of Sociology*, 8(2), 1957, s.106-120.

⁴³ Carly Knight ve Mary C. Brinton, *One egalitarianism or several? Two decades of gender-role attitude change in Europe*, *American Journal of Sociology*, 122(5), 2017, s.1485-1532.

⁴⁴ Linda Kraus ve Kenneth Hughey, *The impact of an intervention on career decision-making selfefficacy and career indecision*, *Journal of Vocational Behavior*, 2003, s.53-65

⁴⁵ Childs Sarah ve Lena Krook Mona, *Critical mass theory and women's political representation*, *Political studies*, 56(3),2008, s.725-736.

durumu kırılmış ve kadının biraz daha üstün bir statü edinmesi sağlanmıştır. Romen sosyolojik çalışmalarına bakıldığında, çiftlerde aşağıdaki değişiklikler meydana geldiği görülmektedir: eşler arasındaki roller kadın lehine yeniden şekillenmiş; otorite ilişkileri demokratikleşmiş; erkeğin baskın rolü azalmış; her eş tarafından var sayılan görevler yeniden tasarlanmıştır.⁴⁶

Tarih boyunca; kadınlar arasında birçok aşama ortaya çıkmıştır.⁴⁷

•Aile hakları ve yükümlülükleri, hemen hemen tamamen kadının tarafına düştü, yetki devri ile aile artık annenin etrafında yoğunlaşmaktadır.

•Kadınlar ve erkekler arasındaki pozisyonları eşitleme eğiliminin varlığı. Toplumdaki kadınların pozisyonu içindeki bu değişimler, erkek ve kadınların durumlarının kesin bir seviyeye gelmesine yol açmaktadır.

•1970'ler, tüm Avrupa ülkelerinde ve ötesinde kadın mesleki faaliyetin yeniden başlaması ile işaretlenmiştir. Orta sınıf kadınların işgücü piyasasına girişi meydana gelmiştir.

• Anaerkil dönemden ataerkil döneme geçişte erkeğin üretkenlikte farkındalığı etkili olmuştur.

•Kadınlara atfedilen bir başka değer anneliktir. Kadınların erkek üzerindeki ekonomik bağımlılığı (onun) evde/hane halkı arasında kalması nedeniyle artacaktır.

• Zaman içinde eşitliğe yönelik profesyonel bir eğilim olmasına rağmen, profesyonel hiyerarşideki tüm alt pozisyonlar kadınlar tarafından işgal edilmiştir. Çocuklarını düşünen/onların bakımıyla ilgilenen boşanmış kadınlar büyük mali zorluklarla yüzleşmekte ve düşük ücretler onların az bir sosyal yardım ile evde kalmalarına neden olmaktadır.

Kişilerin cinsiyet rolleri ile ilgili basmakalıp düşünceleri epeydir devam eden ve kalıcı bir tarihe sahiptir. Hem toplumsal rol teorisi hem de uyum teorisi, toplumsal cinsiyet rollerine ilişkin kişisel inançların, diğer insanların algıları da dahil olmak üzere hayatımızın birçok yönünü etkileyebileceğini savunmaktadır.^{48 49}

Sonuç olarak, geleneksel cinsiyet rolleri hakkındaki inançlar, istihdam ile ilgili gerçek dünya kararlarında önemli bir faktör olabilir; burada, erkekler ve kadınlar

⁴⁶ Radha Jhappan, *Post-modern race and gender essentialism or a post-mortem of scholarship*, Studies in Political Economy, 51(1),1996, s.15-63.

⁴⁷ Bock Gisela, *Femeia în istoria Europei*, Din Evul Mediu până în zilele noastre, Iași, 2002, s.65-89.

⁴⁸ Alice Eagly, *Sex differences in social behavior: A social-role interpretation*. Hillsdale: Lawrence Erlbaum Associates, 1987, s.114-133.

⁴⁹ Eagly a.g.e., s.114-133.

arasındaki işe alım, tanıtım ve maaşın cinsiyetler arasındaki tutarsızlığı iyi belgelenmiştir.^{50 51}

Buna ek olarak, ağırlıklı olarak bilim, teknoloji, mühendislik ve matematik alanları gibi erkekler tarafından işgal edilen belirli meslekler vardır ve kadınlar bu alanlarda çalışanların sadece %28'ini oluşturmaktadır.⁵²

Kadınların bu mesleklerde büyük ölçüde az temsil edilmesinin bir nedeni, bu alanlarda kariyer yapan kadınlar için engeller yaratan toplumsal cinsiyet rollerinin basmakalıp düşüncelerinden kaynaklanabilmektedir. Önceki araştırmalar, cinsiyet rolü basmakalıp düşüncelerinin işe alım kararlarını etkilediğini göstermiştir. Örneğin, başvuranların cinsiyetleri başvurdukları meslek basmakalıp düşüncelerine uyduğunda bir pozisyon için seçilmeleri ve işe alınmaları daha olası görülmektedir.⁵³

2.2.3. Diğer Ülkelerde Kadınların Toplumsal Cinsiyet Rollerini

Kadın / erkek, erkeklik / kadınsılık, iyilik / kötülük, rasyonellik / hissilik, objektiflik / subjektiflik, doğal / yapay, aktif / pasif, gerçek / sahte şeklindeki geleneksel ikili dil zıtlığı içinde objektiflik, rasyonellik, aktiflik, gerçeklik ve doğallık iyi olup erkeğe ilişkindir. Subjektiflik, yapaylık, pasiflik, hissilik gibi olumsuz özellikler kötü olup kadına özgü sayılmaktadır.⁵⁴ Tarihsel olarak susturulmuş ve engellenmiş bir çoğunluk ve yeni değerlerin ve perspektiflerin taşıyıcıları olan kadınların erkeklerden farklılığı doğal olup değiştirilememektedir. Geleneksel olarak kadının temel görevi çocuk bakmak ve yetiştirmek olarak anlaşılmıştır.

Bebeklikten itibaren kesin bir şekilde daha üstün olduğu varsayılarak yetiştirilen erkek kadının rolünü tanımlayarak kadının kadınlığı, zayıflığı ve erkeğe tabiliğine dayanarak bir kadın metodolojisi yaratmaktadır. Geleneksel ikili dil zıtlığı içinde kadınlar kutupsal olarak erkeğe zıt bir biçimde alternatif, zayıf ve diğeri olarak temsil edilir ve kimliği kendisinden daha güçlü erkeğe göre belirlenmektedir. Kadına ilişkin bütün standartlar erkek cinsiyetinin aldığı kararlar üzerine dayanmaktadır.⁵⁵

Kadının rolünü evde ve erkeğin kontrol ve koruması altında önce kız evlat ve kız kardeş, daha sonra da eş ve anne olarak belirleyen toplumsal normlar, kadının önce babasının daha sonra da kocasının soyadını taşımasını öngörmüştür. Oysa kadın

⁵⁰ Heather Davison ve Michael J. Burke, *Sex discrimination in simulated employment contexts: A meta-analytic investigation*, Journal of Vocational Behavior, 56(2), 2000, s.225-248.

⁵¹ Philip Roth vd., *A meta-analysis of gender group differences for measures of job performance in field studies*, Journal of Management, 38(2), 2012, s.719-739.

⁵² National Science Foundation, *Science and engineering indicators*, 2014, <http://www.nsf.gov/statistics/seind14/> (Erişim Tarihi: 01.09.2018)

⁵³ Erica Weisgram vd., *Gender, values, and occupational interests among children, adolescents, and adults*, Child Development, 81(3), 2010, s.778-796.

⁵⁴ Lord Dennis, *The Due Process of Law*, London, 1980, s.194.

⁵⁵ Nancy Chodorow, *The reproduction of mothering: Psychoanalysis and the sociology of gender*, Univ of California Press, 1999, s.3.

özellikle evleninceye kadar belirli bir kariyer yapmışsa babasının soyadı (halk deyişiyile kızlık soyadı) ile tanınacaktır. Bu durumda evleninceye kadar yapmış olduğu başarılarla imza atan kadın, hala aynı kişi olmasına rağmen ismini değiştirmek zorunda kalacaktır. Oysa erkek soyadını evlendikten sonra da sürdürme hakkına sahiptir. Bu durumda soyadını evlendikten sonra da taşıma hakkı erkeğin sahip olduğu fakat kadına verilmemiş olan bir haktır. Kadınlar eşlerinin soyadının yanında olmak koşuluyla da olsa kendi soyadlarını kullanma hakkını ise ancak kısa bir süre önce elde etmişlerdir.

Romanya toplumunda kadınlar hem sosyal politikalar hem de programlar açısından önemli bir merkez halindedirler. Kadının Romanya'da karşılaştığı sorunlar, tüm bu sorunları tanımak için aktif hareketlere neden olmuştur, aynı zamanda ulusal ve dış düzeyde görünürlüklerini arttırmaları ile ilgilidir: aile içi şiddet, mesleki yaşamda kadınlar ve erkekler arasındaki ayrımcılık, kadın ve erkek maaş eşitsizlikleri, ulusal politikalar ve bunları azaltmak için programlar meydana geldi. Bununla birlikte, birçoğu ülke çapında terfi edilmemiş ve belirledikleri hedeflere ulaşmayı başaramamıştır.⁵⁶

İkinci Dünya Savaşı'ndan bu yana savaşan kadın karakterin önemi, bağlantılı olarak Japon medya kültürünün gerçek olmayan tarafında en çok görünmektedir, örneğin; animasyon, manga ve video oyunları, bu basmakalıp/klişe Japon kadınlarını oluşturmakta, ancak yine de kadınların farz edilen kökenleri Japon olarak kabul edilmektedir. Bu yeni popüler kültür mekânlarına yaklaşmanın zorluğu, "yanlış tanıma", yani düz ve abartılı görsel stiller, fantastik hikâyeler ve en önemlisi Japon toplumundaki gerçek hayattaki kadınların genel ayrılık sanatıdır. Feminist film ve edebiyat çalışmalarında iyi bir şekilde kurulmuş olan kadın karakterleri ile kadın arasındaki yorumlayıcı bağlar, toplumsal cinsiyet işlevlerini anlamak için temel kaynak olarak kalırken, bu yeni kültür aşaması, medya ve toplum arasındaki ilişkilere yönelik bilimsel yaklaşımlar oluşturmaktadır.⁵⁷

2.2.4. Kadın Hakları

17. ve 18. yüzyıllarda sanayileşen batı toplumlarında kadının durumunun düzelmediği gibi daha da bozulmasıyla birlikte, halk sınıfları arasında küçük aile işletmelerinin ortadan kalkmasıyla ağırlaşan cinsler arası rekabetin kadınların elindeki birkaç mesleği de ellerinden aldığı görülmektedir. Üst ve orta burjuvazinin hiç bir iş

⁵⁶ Ana-Cristina Popescu ve Helen M. Gunter, *Romanian women head teachers and the ethics of care*, *School Leadership & Management* 31(3), 2011, s.261-279.

⁵⁷ Kumiko Saito, *Magic, Shōjo, and metamorphosis: Magical girl anime and the challenges of changing gender identities in Japanese society*, *The Journal of Asian Studies*, 73(1), 2014, s.143-164.

yapmayı olarak nitelendirilen kadınlar, erkekler tarafından hakir görülmeye ve giderek daha da fazla eve kapatılmaya başlamışlardır.⁵⁸ 17.yy.da bu eve kapatılmaya karşı ufak tefek sesler yükseldiyse de esas olarak 18.yy' da burjuva kadınların çalışma hakkı kazanmak için başlattıkları direnişler giderek artmış ve bütün sosyal kesimlere yayılmıştır.⁵⁹

18.yy.da sanayileşmenin hız kazanmasıyla kadınlar için emek pazarı daha da daralmış ve kadınlar sanayide en ağır ve düşük ücretli işlerde çalışmak zorunda kalmışlardır. İş bulamayan kadınlardan kimileri fuhuşa yönelmiş, kimileri orduya yazılmış, pek çok kadın da ABD'ye göç etmişlerdir. ABD 'ye göç eden bu kadınlardan bazıları Amerikan Bağımsızlık Savaşı'nda önemli roller üstlenmiş olmalarının yanı sıra, onların siyasal haklara sahip vatandaşlık statüsünü, ne Bağımsızlık Bildirgesi ne de ABD anayasası tanımamıştır.⁶⁰

19. yy. vahşi kapitalizmin doruklarına çıktığı bir çağ olarak bilinmektedir. O dönem de kadının eve kapanması, çalışmaması emekçiler açısından rekabetin ortadan kalkması, patron açısından fazladan bir işgücü potansiyeli, küçük mülk sahipleri açısından da bedava bir işgücü olarak yarar sağlamıştır. Emekçi kesimleri ezen, köleleştiren bu ekonomik ve sosyal sistemi değiştirme zorunluluğu, 19.yy. sosyalist, hayalci teoriler ile sosyal hareketler tarafından sağlanmıştır. Durumun düzeltilmesi için reformcuların işçi sınıfı ile sermayenin işbirliğini savunduğu görülürken, sosyalistlerin ise sermaye egemenliğine son verilmesinden yana oldukları görülmektedir.⁶¹ St.Simon'cular ve Fourier'ciler gibi ütopyacı sosyalistler, kadınlara ilişkin konularda ise çekingen bir eşitlikçi tavır sergilemişlerdir. Örneğin, Robert Owen'ın, kadınların karakterini geniş anlamda eğitimle ilişkilendirmiş, baskıcı koşulların kadın ve erkek karakterlerini nasıl çarpıttığına dikkat çekmekle yetindiği görülmektedir.⁶²

1840'lı yıllar Amerika' da feminist mücadelenin başladığı yıllar olarak bilinmektedir. Margaret Fuller, kadınların kurtuluşu ancak kadınların eseri olabileceğini savunmaktadır. Birinci dalga feminist hareketin önemli teorisyen ve eylemcilerinden olan Margaret Fuller, 'kadın doğasının farklılığı' ile ilgili ilk kuramı ortaya atmış ve kadınların özgül niteliklerinin ifade edilmesine izin verildiğinde hem kendi hayatlarının hem de toplumsal hayatın nasıl değişeceğini ortaya koymuştur.⁶³

⁵⁸ Andree Michell, *Feminizm*, Kadın Çevresi Yayınları, İstanbul, 1984, s.41.

⁵⁹ Michell, a.g.e., s.45.

⁶⁰ Michell, a.g.e., s.46-47.

⁶¹ Michell, a.g.e., s.52-53.

⁶² Raewyn Connell, *Toplumsal Cinsiyet ve İktidar*, Ayrıntı Yayınları, İstanbul, 1998, s.51.

⁶³ Michell, a.g.e., s.57-60.

19. yy' da feministlerin önemli başarıları, evli kadınların malvarlığını koruyucu yasaların kabul edilmesi ile evli kadınların statüsünde meydana gelen esaslı değişimler olarak karşımıza çıkmaktadır. Bu düzenlemeler, evli kadına ekonomik olarak kendi ayaklarının üzerinde durma ve çocukların velayeti davalarında yasal durumu değiştirme gücünü vermiştir.⁶⁴ Ayrıca kadınların eğitim kurumlarında kabul görmeleri ve birçok mesleğin kapılarını aralamaya başlamaları da bu dönem feministlerinin elde ettiği başarılar olarak karşımıza çıkmaktadır.

19. yy. sonunda Amerika'lı feministler, "Uluslararası Kadın Konseyi" adında bir örgüt kurmuşlardır. Kısa adı ICW (International Council of Women) olan örgütün ilk toplantısı Washington' da yapılmıştır. Altmışaltı Amerikalı ve sekiz Avrupalı kadın feminist, burada örgütün amaçlarını saptamışlardır. Bu ilk kongre o güne kadar ortaya konmuş feminist taleplerin hepsini birleştiren bir nitelik taşımaktadır. Ortaçağdan beri geliştirilen bu feminist temaların; Fransa'da 14.yy., İngiltere'de 17. ve 18. yy.' larda ortaya atılan kadınla erkek arasındaki farkın doğadan değil, iki cinse verilen farklı eğitimden kaynaklandığı görülmektedir. 16. yy.' da Fransa'da, 17.yy.' da Hollanda'da ve İngiltere'de, 18.yy.' da yine Fransa'da ele alınmış olan kadının aile içinde "medeni yönden ölümü" ile ekonomik ve siyasal görevlerden dışlanması kabul edilemez niteliktedir. St.Simoncular ve ICW feministlerince dile getirilen cinsel ilişkilerde geçerli olan çifte ahlakın reddi; kadınların kurtuluşunun ancak kadınlar tarafından gerçekleştirilebileceğini ileri sürmektedir. (Margaret Fuller) 19.yy.' da Claire Demar ve St. Simoncular tarafından ortaya atılan kadının evlilik dışında da cinsel hazza hakkı olduğu görüşü; "kadın hakları" ile "barış için mücadele" arasında kurulması gerektiği düşünülen zorunlu bağ olarak tanımlanmaktadır. 1870'de devrimci kadınların inancı olan demokrasinin "demokrat kadınları yeterince hesaba katmadığı için" iflas ettiği görüşü; J. Adams ve ICW feministlerince ortaya atılan, "kadınların mücadelelerini tüm toplumun gereksinimlerini karşılayacak biçimde genişletmeleri gereği" görüşüdür.⁶⁵

2.2.5. Türkiye'de Kadının Yeri

Cumhuriyetin ilanından sonra gerçekleştirilen devrimler çerçevesinde Türk kadınına önemli toplumsal haklar verilmiştir. Seçme seçilme hakkı, yasa önünde erkekle eşit konumda olma gibi temel haklar yanında 1936 İş Kanunu ile çalışma hayatında da bazı düzenlemeler yapılmıştır. Türkiye'de 1950 yılından itibaren sanayileşme süreci geliştikçe çalışan kadınların oranı da artmıştır.⁶⁶ Kadınların eğitimi ve çalışmasıyla ilgili son yıllarda olumlu gelişmeler gözlenmesine rağmen, bu gelişme

⁶⁴ Josephine Donovan, *Feminist Teori*, İletişim Yayınları, İstanbul, s.61.

⁶⁵ Michell, a.g.e., s.66-69.

⁶⁶ Leyla Kırkpınar, *Türkiye'de Toplumsal Değişme Sürecinde Kadın*, A.B. Hacımırzaoğlu (der.). 75 Yılda Kadınlar ve Erkekler içinde, Tarih Vakfı Yayınları, İstanbul, 1998, s.13-28.

istenilen düzeyde değildir. Belli mesleklerde çalışan kadın sayısı (özellikle yöneticilik) hala düşüktür ve kadınlar genellikle düşük gelirli, yükselme şansı sınırlı olan ve ev kadınlığı ile uyuşabilen geleneksel mesleklerde çalışmayı tercih etmektedirler.⁶⁷ Türkiye’de kadın işgücü açısından en büyük gelişme kamu hizmet sektöründe alt ve orta kademelerde olması bunu doğrulamıştır. 1938’de 12.716 olan kadın memur sayısı 1978’de 277.622’ye yükselmiştir. Türk toplumunda kadınların iş hayatı açısından hala istenilen düzeye ulaşamamış olmasındaki önemli etkenlerden birisi, yapılan tüm reformlara karşın toplumun geleneklerin baskısından kurtulamamış olmasıdır.⁶⁸ Toplumumuzda egemen olan anlayışa göre, kadının yeri evidir ve asli görevi ev işi yaparak kocasına ve çocuklarına bakmaktır. Bu yüzden kadının “dışarıda çalışması” asli görevlerine aykırıdır. Kadının ev dışında ücretli olarak çalışması geleneksel ailelerde söz konusu değilken, 1950’lerden bu yana gelişen endüstrileşme ve bunun sonucu kentleşmenin gerektirdiği yaşam düzeyi sadece erkeğin kazancı ile karşılanamayacak derecede yükselmektedir. Bu durum kadının da gelir getirici bir işte çalışmasını zorunlu kılmaktadır.⁶⁹ Alt sosyo-ekonomik toplum kesiminde kadınların çalışmasını sadece ekonomik gerekçelerle açıklayan anlayışın son yıllarda değiştiğine ilişkin araştırma sonuçları da bulunmaktadır.

1940 tarihinin ilk yarısında, Türk topluluğu, İsmet İnönü’nün ele aldığı ve yönettiği tek parti rejiminin egemenliği altında yer almaktaydı. Türkiye, İkinci Dünya Savaşı’nda aktif bir katılımcı olmasa bile, devlet yalnızca ekonomik değil psikolojik olarak savaşın çökmesinden de etkilendi. 1 Kasım 1944 yılında Cumhurbaşkanı İnönü, “Türk toplumunun karakterine ve kültürüne en uyumlu demokrasiyi bulması gerektiğini” açıkladı.⁷⁰ Demokratik olma girişimi, 1947 ve 1950 yılları arasında topluma göre kısmen sıcak, batılılaşma-Amerikanlaşma tutumlarını getirdi. Fakat, toplumdaki kadınların sesleri yeterince duyulamadı; kadınlar isteklerini açıkça ifade etmediler. Beklenildiği üzere, kadın temsili oran olarak 1946 ve 1950 arasında % 1,9’du.⁷¹ Kadın milletvekilleri kadın haklarını savunmuyordu. Onlar “bütün milletin” temsilcileri olduklarını iddia ettiler. Kadının buradaki konumu, ayrı bir ifadeden ziyade, Kemalist dönemdeki kadın algısının bir devamı niteliğindedir.

⁶⁷ Yıldız Kuzgun, *Meslek Danışmanlığı*, Nobel Yayın Dağıtım, Ankara, 2000, s.36-47.

⁶⁸ Kırkpınar, a.g.e., s.13-28.

⁶⁹ Hacer Ansal, *Teknolojik gelişmelerin sanayide kadın istihdamına etkileri*, TC Başbakanlık Kadının Statüsü ve Sorunları Genel Müdürlüğü, 1997.

⁷⁰ Metin Heper ve Fuat Keyman, *Double-faced state: political patronage and the consolidation of democracy in Turkey*, Middle Eastern Studies, 34(4), 1998, s.259-277.

⁷¹ Zehra Arat, *Kemalizm ve Türk Kadını*, In A. B. Mirzaoğlu, eds. 75 Yılda Kadınlar ve Erkekler, Tarih Vakfı Yayınları, İstanbul, 1998, s.51-58.

Tevhid-i Tedrisat Kanunu ile eğitimin birleştirilmesi sağlandı; kadınlar ve erkeklerin aynı şartlara göre eğitilmesi kararı alındı. Ayrıca, kadınlar için ilköğretim zorunlu hale geldi. Mustafa Kemal, kadının “ilk görevini”, anneliğini yerine getirmek için iyi eğitilmiş olması gerektiğine inanıyordu.⁷² Buna ek olarak, kadın ve erkek ilişkilerini düzenlemekten sorumlu Medeni Kanun, İsviçre Medeni Kanunu'ndan uyarlanmıştır. Müslüman bir ülkede laik bir kod ve tekil olan Medeni Kanun, mirasta kadın ve erkeğe eşit haklar tanıdı, dini evlilik yerine medeni evlilikle imza atıldı. Çok eşlilik ve dini tipli evlilikler kaldırıldı, kadınlara boşanma hakkı verildi. Ayrıca, kadınlara Kemalist düşünen hükümet tarafından “siyasi haklar” verildi. 1930'da kadınlara belediyelerde “ seçme ve seçilme hakkı” verildi, 1934 yılında ise tüm ülke oy hakkına sahip oldu.

Fakat kadınlar, kendi haklarının vurgulanmasının gerekli olmadığını, çünkü Kemalist rejimin onları yettiği kadar dikkate aldıklarını anlamışlardır. Kemalist hükümet, kadınlara önemli haklar vermiştir: 1924 yılının 3 Mart'ındaki Öğretim Yasası (Tevhid-i Tedrisat Kanunu) ve 19 Şubat yılının 17 Şubat'ındaki Medeni Kanun'u. Bu duruma göre yasalarla belirtilen kadın haklarının hem devletin seçtiği modernleşme varlığı hem de bu hakları uygulayan kadınlar için önemli olduğunu iddia etmek gerekmektedir.

Türkiye Cumhuriyeti geleneğin üstesinden gelip, kadınlara cinsiyet eşitliği sağlasa da, Zehra Arat, Kemalist reformların etkisini “İslami ataerkilliğin laik bir Batılı ile değiştirdi” yönünde nitelendirmiştir.⁷³ Bu reform hareketleri kadınların özgürlüğü uğruna gerçekleştirilmediğini, fakat kadınların daha iyi bir eş ve bir annelerin nasıl daha iyi olacağını öğrenerek millete daha iyi hizmet edebildiklerini belirtmiştir. Ek olarak, kadınların kamusal alana dahil edilmesi, sadece alçakgönüllülüğünü korumak amacıyla kadınların görünüşünün daha aseptik ve erkeksi bir duruma doğru değiştirilmesiyle mümkün olmuştur. Bu aseptik ideal, Cumhuriyetçi kadının erkeklerle kamusal hayata katılması için yapılmış, ancak Batılı kadınların imajından farklı olarak erdemli kalacakları belirtilmiştir. Bu nedenle, devlet feminizmi yeni Cumhuriyetçi kadını “modern ama erdemli” olarak oluşturmuştur.⁷⁴

⁷² Tezer Taşkıran, *Cumhuriyetin 50. Yılında Türk Kadın Hakları*, Başbakanlık Basımevi, Ankara, 1973, s.184-186.

⁷³Zehra F. Arat, *Turkish women and the republican reconstruction of tradition*, *Reconstructing Gender in the Middle East: Tradition, Identity, and Power*, 14(4), 1994, s.58.

⁷⁴ Ayşe Durakbasa ve Aynur İlyasoglu, *Formation of gender identities in republican Turkey and women's narratives as transmitters of herstory of modernization*, *Journal of Social History*, 35(1), 2001, s.195-203.

1980 yıllarına kadar, Türkiye'deki ortak bakış açısı Kemalist reformların kadınları serbest bırakması olarak karşımıza çıkmaktadır.⁷⁵ Tekeli'nin belirttiği gibi, toplumsal cinsiyet eşitliğinin devlet feminizmi ile kavramsallaştırılması Kemalist kadınlar tarafından içselleştirilmiştir.⁷⁶ Cumhuriyet dönemi başlarında geleneksel mutlak otoriteden kurtulma, her ikisi de sultanın kaldırılmasından yararlanan kadınlar ve erkekler arasındaki bir gruplaşma ile sağlanmıştır. Kadınların yeni kurulan cumhuriyette nasıl yer alacağına bilmemelerine rağmen ve erkekler tarafından belirlenmesine rağmen, bu süreç tamamen kurtuluş mücadelesinin yaşanabileceği bir alan açmıştır.⁷⁷

Özellikle 1980 askeri darbesinin ardından, Türk devletinin toplumsal cinsiyet söylemi yalnızca mevcut toplumsal cinsiyet söylemi olmadığı görülmektedir. Feminist hareketler, 1980 darbesinden sonra ortaya çıkacak en büyük siyasi hareket olarak kabul edilmektedir. Bunun nedeni, darbenin siyasi partileri susturan ve Türkiye'deki pek çok siyasi eylemciyi hapseden ve siyasal olmayan atmosferinden kaynaklanıyor olmasıdır. Kardam'ın iddia ettiği gibi, bu siyasal atmosfer kadınları daha önce incelenmeyen konulara yöneltmiştir. Dahası, bazı bilim adamları bunu Marksist kadınların ataerkilliği yenmek için potansiyel bir devrimin yapamaması konusundaki ikna edilmesiyle ilgili olduğunu, ancak bunu yalnızca sosyalist feminizm yapabileceğini düşünmektedir.⁷⁸

Kardam'ın da belirttiği gibi, 1980'lerin ardından "erkek bürokratlar" yerine kadınlar kendi deneyimleri ve dünya görüşleriyle toplumsal cinsiyet eşitliği hakkında konuşmaya başlamışlardır. Sosyalist feministler, toplumsal cinsiyet eşitliğinin ancak ataerkil zihniyetli iktidar ilişkilerini de ortadan kaldıracak sosyalist bir düzenin oluşturulmasıyla mümkün olduğunu iddia etmişlerdir.⁷⁹

1990'larda feminist söylemler, Kürt feminist hareketinin yanı sıra Lezbiyen-Gay-Biseksüel-Transseksüel (LGBT) hareketinin yükselişiyle daha da çeşitlenmiştir. Kürt feminizminin, hem anadilinde eğitim alma hakkı, hem de ataerkil kabile rejimini sorgulama gibi, etnik haklarını talep ederek Türk devletine meydan okuduğu görülmektedir.⁸⁰ Bu aynı zamanda radikal feministlerin, örneğin bekaret kontrolleri ile

⁷⁵ Yeşim Arat, *The project of modernity and women in Turkey*, In S. Bozdoğan, & R. Kasaba (Eds.), *Rethinking Modernity and National Identity in Turkey*, Seattle: London: University of Washington, 1994, s.95-113.

⁷⁶ Şirin Tekeli, *1980'ler Türkiye'sinde kadınlar*, 2. Basım, İletişim Yayıncılık, İstanbul, s.15-47.

⁷⁷ Fatmagül Bertay, *Tarihin cinsiyeti*, Metis Yayınları, İstanbul, 2003, s.106-107.

⁷⁸ Nüket Kardam, *The State, gender policy, and social change: An analysis from Turkey*, In G. Young, & B. J. Dickenson (Eds.), *Color, Class and Country*, New Jersey: Zed Books, Londra, 1994, s.152-167.

⁷⁹ Kardam, a.g.e., s.158.

⁸⁰ Cagla Diner ve Şule Toktaş, *Waves of feminism in Turkey: Kemalist, Islamist and Kurdish women's movements in an era of globalization*, *Journal of Balkan and Near Eastern Studies*, 12(1), 2010, s.41-57.

kadınların organlarının nasıl düzenlendiğini sorguladıkları döneme denk gelmektedir. Kemalist feminizm, laikliği ve Atatürk'ün Türk kadınlarına dinin etkisine karşı verdiği hakları savunurken, İslamcı feministler, kadınların hem ücretli işlerde hem de ev işlerinde çifte yük altında olduklarını ve aslında İslam'daki erkeklerle eşit olduklarını savunmuşlardır.⁸¹ Bu farklı feminist hareketlerin yanı sıra cinsiyet eşitliği söylemleri, ya devlet feminizminin söylemiyle beslenen ya da engelleriyle ilgilenen politik ve ideolojik bir zeminin üzerinde meydana çıktığı görülmektedir.

2.2.6. Toplumsal Cinsiyet Rollerini Etkileyen Faktörler

2.2.6.1. Aile

Bu etmenlerden birincisi çocuğun beraber yaşadığı aile üyeleridir. Kız ve erkek çocuklar doğdukları ilk günlerden beri hem toplum hem de ebeveynleri tarafından cinsiyetlerine uygun bir şekilde etiketlenmektedirler. Erkek ve kız bebekler çeşitli fiziki nesnelere ve etkinliklere aracılığıyla cinsiyetlerine uyacak rolleri edinmeleri için özendirilmektedir. Kız çocuklar bebeklerle oynamaya teşvik edilirken, erkek çocuklar ise arabalarla oynamaya teşvik edilmektedir. Böylelikle anne ve babalar evlatlarının cinsiyetlerine uyacağını düşündükleri hareketleri kabul etmektedirler. Aile üyeleri içerisinde bulunan anne ve baba doğumla birlikte çocuğun cinsiyetine uyacak rollerin gelişiminde etrafındaki ilk modeller sayılmaktadır. Bu sebeple ebeveynler çocuğun cinsiyetine uyacak roller edinmesinde önemli bir etmendir. Fakat çocuğun ebeveynle olan bağlantısı toplumsal cinsiyet rolü davranışlarını değişik biçimlerde etkilenmektedir. Toplumsal öğrenme teorisine göre; babanın sahip olduğu cinsiyet rolü davranışları kız ve erkek çocukların etkilenmesine sahip olmaktadır.^{82 83}

Çocukların sosyal cinsiyet rollerine bağlı hareketlerini etkileyen etmenlerden bir başkası da anne ve babaları ile birlikte yaşama halleri, ebeveynlerin beraberlik hali ve aile çeşididir. Çocuklar genelde sağlıklı ve normal olan bir aile ortamında hayatlarını devam ettiremeyebilir. Terk etme, ölüm, kısa zamanlı ayrılıklar veya boşanma gibi sebeplerle mahrumiyet görülebilmektedir.^{84 85}

⁸¹ Kadam a.g.e., s.156-158.

⁸² Gülseren Aşılı, *Üniversite Öğrencilerinin Cinsiyet Rollerini ve Ego Durumları Arasındaki İlişki*, Selçuk Üniversitesi, Sosyal Bilimler Enstitüsü, Eğitim Bilimleri Anabilim Dalı, Konya, 2001, s.8-11 (Yayımlanmamış Yüksek Lisans Tezi).

⁸³ Keith Burt ve Jacqueline Scott, *Parent and adolescent gender role attitudes in 1990s Great Britain*, Sex roles, 46(7-8), 2002, s.239-245.

⁸⁴ Su-hao Tu ve Pei-shan Liao, *Gender differences in gender-role attitudes: A comparative analysis of Taiwan and Coastal China*, Journal of Comparative Family Studies, 2005, s.545-566.

⁸⁵ Susan McHale, Ann Crouter, Shawn Whiteman, *The family contexts of gender development in childhood and adolescence*, Social development, 12(1), 2003, s.125-148.

2.2.6.2. Ebeveynin Eğitim ve Çalışma Durumu

Çocukların sosyal cinsiyet rollerine bağlı davranışlarını etkileyen etmenlerden birisi de annelerin iş durumu ve ebeveynlerin eğitim seviyesidir. Kaynaklarda çocukların ebeveynlerinin eğitim seviyesi artış gösterdikçe daha eşitlikçi davranımlar gösterdikleri ifade edilmektedir. Çünkü bilinçli ve eğitilmiş olan anne ve babalar erkek ve kız evlatlarının karşıt cinse has ilgi ve hareket alanlarına yönelmelerini çok daha rahat onaylamaktadırlar. Bilhassa annenin öğrenim seviyesinin artış göstermesi çocuklarının da eşitlikçi davranışlara yönelmesine etki etmektedir. Bunun yanı sıra çalışan bir anneye sahip olan erkek ve kız çocuklar; babalarının annelerine benzer ev işi yapma ve çocuk bakma gibi işlerle ilgilendiklerini annelerinin ise babalarına benzer bir iş sahibi olduğunu gözlemlemektedirler.⁸⁶

2.2.6.3. Kardeş ve Arkadaş Ortamı

Çocukların sosyal cinsiyet rollerine bağlı davranışlarını etkileyen etmenlerden biri de arkadaş grupları ve kardeşlerdir. Kaynaklarda büyük olan kardeşlerin kendinden küçük kardeşleri için cinsiyetlerine uyacak bir rol model oldukları ifade edilmektedir. Çocuğun kendisiyle aynı cinsiyette olan büyük kardeşinin hareketleri, çocuğun kendi cinsiyetine uyacak hareketler edinme sürecini desteklemede önemlidir.⁸⁷ Çocuğun cinsiyetine uyacak rol modelleri destekleyen bir diğer etmende arkadaş gruplarıdır. Okula gitmeyen ve ilköğretim periyodundaki çocukların arkadaşlarının cinsiyetine uyacağını düşündükleri hareketleri olumlu bir etkileşimle mükafatlandırdıkları, cinsiyetlerine uymayan hareketleri ise eleştiri ve az olan olumlu etkileşim ile cezalandırdıkları gözlenmektedir. Erkekler erkeklerle oynarken, kızlar da kızlarla oynamaktadırlar. Çocuklar oyun oynarken oyunlarını kız ve erkek oyunu diye ayırmaktadırlar.

2.2.6.4. Okul

Çocukların sosyal cinsiyet rollerine bağlı davranışlarını etkileyen etmenlerden biri ise okuldur. Çocuğun gelişimsel açıdan ilk dönemlerinde sosyal cinsiyet rollerine etki eden etmenler aile üyeleri ve yakın olduğu çevreleri sınırlandırılmıştır. Fakat çocukların okula gitmesiyle beraber bu konudaki davranışları öğretmenlerinin tutumları yönünde de biçimlenmeye başlamaktadır. Genellikle öğretmenler cinsiyeti ele almadan öğrencilerin aktif olmayan ve karşı çıkmayan bir yapıda olmalarını arzularken, rekabet, bağımsızlık ve taşkınlık gibi özelliklere sahip olmalarını istememektedirler. Bu durumla birlikte kızlar bu rolleri daha rahat kabullendikleri için okulu daha fazla sevmekte ve akademik açıdan erkeklerden daha fazla başarı elde

⁸⁶ Burt ve Scott, a.g.e., s.239-245.

⁸⁷ Hao tu ve Liao, a.g.e., s.545-566.

etmektedirler. Fakat öğretmenler çocukları genelde cinsiyet rollerine uyacak hareketlere yönlendirir ve erkek ve kadına dair başarının limitlerini belirlemektedirler.⁸⁸

2.2.6.5. Sosyal Medya

Televizyon çocukların kitle iletişim araçlarında en rahat şekilde ulaşabildikleri araçtır. Televizyon çocukların doğruları algıladıkları, hareketleri deneme ve pekiştirme olmadan gözlemleyerek öğrendikleri bir araçtır. Televizyon bu biçimde çocukların davranışlarını etkilemektedir. Televizyon programlarında genelde erkek oyuncuların daha fazla yer aldığı ve televizyonda yer alan erkek ve kadın oyuncuların geleneksel cinsiyet rollerine uyacak şekilde davrandıkları gözlenmektedir. Bu sebeple kaynaklarda televizyon seyreden çocukların sosyal cinsiyet rollerine bağlı olarak geleneksel rollerin içerisinde yer aldıkları belirtilmektedir.⁸⁹

2.3.EBEVEYN TUTUMLARI

Genel olarak, sağlıklı psikolojik gelişim duygusal sıcaklık ve etkililik, destekleyici özerklik, eleştiri ve aşırı kontrolden kaçınma ile çevrelenmiş aile ortamından güçlü bir şekilde etkilenir.^{90 91} Eleştiri, psikolojik baskı, aşırı koruma ve reddetme gibi tutumlar psikolojik açıdan uyumsuz ilişkiler ile bağlantılı olurken; özellikle duygusal sıcaklık ve destek, psikolojik özerklik ve duyguların ifadesine izin verme gibi aile tutumları uyum sağlama sürecinde daha destekleyici olurlar.⁹² Özellikle, reddedici ebeveyn ve aşırı koruyucu ebeveyn tutumlarının obsesif-kompulsif bozukluk, depresyon ve kaygı bozukluğu oluşumuna sebep olduğu bulunmuştur.^{93 94 95} Ek olarak, aşırı ebeveyn eleştirileri ve psikolojik kontrol;

⁸⁸ Burt ve Scott, a.g.e.,239-245.

⁸⁹ Burt ve Scott, a.g.e.,239-245.

⁹⁰ Berg-Nielsen vd., *Parenting related to child and parental psychopathology: A descriptive review of the literature*, Clinical child psychology and psychiatry 7(4), 2002, s.529-552.

⁹¹ Ronald Rapee, *Potential role of childrearing practices in the development of anxiety and depression*, Clinical psychology review 17(1), 1997, s.47-67.

⁹² Delphine Rommel vd, *Impact of emotional awareness and parental bonding on emotional eating in obese women*, Appetite59(1), 2012, s.21-26.

⁹³ Serge Brand vd., *Perceived parenting styles, personality traits and sleep patterns in adolescents*, Journal of adolescence, 32(5), 2009, s.1189-1207.

⁹⁴ İrem Anlı ve T. Alper Karanlı, *Perceived parenting style, depression and anxiety levels in a Turkish late-adolescent population*, Procedia-Social and Behavioral Sciences 2(2),2010, s.724-727.

⁹⁵ Courtney Baker ve Michael Hoerger, *Parental child-rearing strategies influence self-regulation, socio-emotional adjustment, and psychopathology in early adulthood: Evidence from a retrospective cohort study*, Personality and individual differences, 52(7), 2012, s.800-805.

ilişkilerdeki agresyona, borderline kişilik özelliklerinin oluşumuna ve yeme bozukluklarına sebep olduğu bulunmuştur.^{96 97}

Modern çerçevede, aile dinamiklerinden etkilenen duygu düzenleme gelişiminin üçlü model adı verilen üç diyadik yaşam biçimi ile formüle edilmektedir.⁹⁸ Bu modele göre, bütün yaşam biçimleri birbirleriyle etkileşim içindedir ve bununla birlikte çocuk ya da ailenin kişisel karakterlerini dışsal etkenler etkilemektedir. Bu modelde, ilk yaşam biçimi diğerlerinin duygularını deneyimleme ve ifade etmelerini model almak ve bunu bağlantılı duygu biçimleri ile gözlemlene yeteneğini edinmektir.

İkinci yaşam biçiminde, çocuğun düzenleyici yetenekleri direk olarak ebeveyn davranışları ve ebeveynlerin çocuğun duygusal tepkilerine verdiği tepkiler ile şekillenir.⁹⁹ Ebeveyn uygulamalarında çocukluk dönemindeki duyguların sosyalleşmesini yönlendirmek, ilerleyen dönemdeki duygusal deneyimler ve duygu düzenlemeleri için kritik bir süreç olduğunu gösterir. Bu anlamda, sosyalleşme çocuğun olumlu ya da olumsuz tepkilerine ailenin tepkilerini, ailenin duygu ve duygularını ifade etmedeki iletişim becerilerini kapsar.¹⁰⁰

Eisenberg ve arkadaşlarına göre çocuğun duygu sistemine karşı aile uygulamaları çocuğun anlamlandırma ve kendi duygularını ayırt etmesini etkilediğini, davranışlarla bağlı duyguları düzenlemesine, diğerleri ile kaliteli ilişkiler kurmasına ve dış ve iç dünya ile ilgili zihinsel temsiller oluşturmasına yardımcı olduğunu savunmaktadırlar.¹⁰¹ Gelişimsel bakış açısı, sağlıklı regülasyonun benimsenmesinin aile desteği ve çocuğun duyguları deneyimleme ve ifade etmesine verdiği esneklik ile ilişkili olduğunu söyler.¹⁰² Diğer yandan, çocuğun duygularına cezalandırıcı ve ihmalkar tutumlar sergilemek kaçınma ya da intikam arama gibi uyumsuz stratejilerin oluşmasına sebep olurlar.¹⁰³ Ancak bu ilişkilerin çok yönlü yapısını düşünürsek, şunu unutmamalıyız ki, hem ailenin sosyal uyumunun kalitesi hem de bunun sonucu olarak

⁹⁶ Jennifer Cheavens vd., *An analogue investigation of the relationships among perceived parental criticism, negative affect, and borderline personality disorder features: The role of thought suppression*, Behaviour Research and Therapy, 43(2), 2005, s.257-268.

⁹⁷ Yoshito Kawabata vd., *Maternal and paternal parenting styles associated with relational aggression in children and adolescents: A conceptual analysis and meta-analytic review*, Developmental Review, 31(4), 2011, s.240-278.

⁹⁸ Amanda Sheffield Morris vd., *The role of the family context in the development of emotion regulation*, Social development, 16(2), 2007, s.361-388.

⁹⁹ Morris vd., a.g.e., s.361-388.

¹⁰⁰ Nancy Eisenberg vd., *Parental socialization and emotion*, Psychological Inquiry, 9(4), 1998, s.241-273.

¹⁰¹ Eisenberg vd., a.g.e., s.241-273.

¹⁰² Alan Sroufe, *Early relationships and the development of children*, Infant Mental Health Journal, 21(1-2), 2000, s.67-74.

¹⁰³ Sarah Jones vd., *Parents' reactions to elementary school children's negative emotions: Relations to social and emotional functioning at school*, Merrill-Palmer Quarterly, 48, 2002, s.133-159.

çocuğun duygular ile başa çıkma stratejileri bir çok dış etkene bağlıdır. Çocuğun ve ebeveynlerin duygularının yoğunluğu ve türü; çocuğun ve ailenin duygularını deneyimleme ve ifade etmesinin uygunluğu; aile çevresi; çocuğun cinsiyet, mizaç gibi karakteristik özellikleri; aile iletişimde ki kalite ve aile davranışlarında ki tutarlılık bazı temel belirleyicilerdendir.¹⁰⁴

Üçüncü yaşam biçiminde ise, çocuğun duygu sistemi, ailenin bağlılık kalitesini ifade etmesindeki duygusal içerik, ebeveynlik biçimi ve ilişki kalitesinden etkilenir.¹⁰⁵ Ailenin duygusal yapısı bakımından, özellikle, ebeveynlik biçimi ilk bakım verenin çocuğa karşı tutarlı davranışlar sergilemesini ve bağımlılık kurmasını temsil eder. Bu süreç çocuğu davranışsal, psikolojik olarak etkiler. Buradaki süreç ilerleyen yaşlardaki psikolojik işleyişinde kendini gösterir.¹⁰⁶ Duygusal sıcaklık ve duygu ifadelerin desteklenmesi, duyguların fark edilmesi ve çocukluktan yetişkinliği geçiş sürecine adapte olmayı olumlu ebeveynlik biçimi kolaylaştırırken; aşırı kontrol ya da reddetme gibi davranışları içeren olumsuz ebeveynlik biçimi duyguları engelleme, kaçınmacı davranışlar ve tekrarlayıcı düşüncelerden kurtulamamaya neden olur.¹⁰⁷

2.3.1.Ebeveyn tutum tipleri

Kapsamlı bir çerçeve elde etmek için psikolojik semptomların zarar verici faktörleri, aile tepkilerinin rolleri, çocuğa karşı aile tutumları, duygu ve duygu tepkilerinin gömülü kökenlerinin azımsanmaması da önemlidir. Açıkçası, deneysel araştırmaların büyük kısmı çocuk-ebeveyn etkileşimlerinin, çocuğun yetişkinlik döneminde işlevsel ve sağlıklı bir psikolojisi olmasına önemli katkılar sağladığı üzerinde duruyor. Bu etkileşim birbiriyle bağlantılı üç boyutla şekil alır. İlk bakış açısı, ebeveyn davranışları ve ebeveynin çocuğa karşı tutumlarını içeren ebeveyn uygulamalarını içerir. Bu uygulamalar bağlam ve hedeflerin etkileşimi gibi içsel ve dışsal motiflere bağlı çeşitliliği gösterebilir.¹⁰⁸ İkinci bakış açısı, çocuk yetiştirme tutumlarından daha kapsamlı bir ebeveynlik biçimiyle ilgilidir. Bu ise ailenin biliş, nitelik, çocuğa karşı duyguların ifade ediliş biçimi, aile değerleri ve tutumlarını içerir.

¹⁰⁴ Eisenberg vd., a.g.e., 241-273

¹⁰⁵ Morris vd., a.g.e.,361-388

¹⁰⁶ Nancy Darling ve Laurence Steinberg, *Parenting style as context: An integrative model*, Psychological Bulletin, 113, 1993, s.487-496.

¹⁰⁷ Joanna Coggins ve John RE Fox, *A qualitative exploration of emotional inhibition: A basic emotions and developmental perspective*, Clinical Psychology & Psychotherapy: An International Journal of Theory & Practice, 16(1), 2009, s.55-76.

¹⁰⁸ Darling ve Steinberg a.g.e., s.487-496

¹⁰⁹ Son olarak ise iletişim biçimleri, sınırlar ve kişiler arası çatışmalarda ailenin genel etkileşimini belirleyen aile ortamıdır. ¹¹⁰

2.3.1.1. Demokratik Tutum

Aileler çocuklarına daha anlayışlı davranırlar ve onları oldukları gibi kabul ederler. Onlara destekçi olurlar ve kendilerini tanıma imkânı verirler. ¹¹¹ Ailenin çocuklarının bireysel yanlarını da geliştirmelerinde onları teşvik ettiği ve çocuklarını da birer birey olarak gördükleri bir tutumdur. Bu destek sağlanırken denetimi tamamen kaybetmemeleri için zaman zaman kurallar da konulmalıdır. Aileyi ilgilendiren bir konuyla ilgili karar alınırken çocuğunda fikirleri dinlenmelidir. Anne-babalar çocuklarına rehberlik ettiği kadar, çocuklarında kararlarına saygı duymalıdır.

2.3.1.2. Kararsız Dengesiz Anne-Baba Tutumu

Anne-babanın içinde buldukları ruh haline göre çocuklarına karşı oluşturdukları tutum olarak adlandırılır. Uyulması gereken sınırlar mevcuttur ama belirgin bir süreç içerisinde yapılmamaktadır. Çocuk, pekiştirecin ne zaman verileceğini bilmesi muhtemel değildir. Ev içinde belirlenmiş sabit kurallar olmadığı için çocuklar da kararsızlık yaşarlar. Benzer durum kalabalık ailelerde de yaşanır. Aile büyükleri çocuğun isteklerini yerine getirirken, anne-baba bu duruma karşı çıkabilir. Bu durumdan ötürü çocukta kararsızlık mevcut olur. Ebeveynlerin kararsız ve dengesiz tutumu karşısında çocuğun okul hayatı ve gelişimi olumsuz etkilenir. Bu tutarsız ve dengesiz tutumun sebebi, ebeveynler arasındaki görüş ayrılığı ya da ebeveynlerin sergiledikleri farklı davranış biçimleri olabilmektedir. ¹¹²

2.3.1.3. Aşırı Koruyucu Anne Baba Tutumu

Ebeveynin çocuklarını sürekli kontrol etmeye çalıştığı ve çocuğun yaşamında sıkça yönlendirici olduğu ebeveyn tipidir. Bu tutumda ebeveynler, çocuğun atlatması gereken gelişim basamaklarını yaşamasına izin vermezler. Anne-babalar sürekli çocuklarının başına bir şey geleceğine dair kaygı taşır ve yaşamlarını bu doğrultu da kısıtlarlar. Bu tip ebeveynlerle büyüyen çocuklar kendine güvenemeyen, yalnız hareket edemeyen, sosyalleşme sorunları yaşayan, başları sıkıştığı zaman kendi sorumluluklarını başkalarına yükleyen ve risk almaktan kaçınan çocuklar olabilirler.

¹⁰⁹ Berg-Nielsen vd., a.g.e., s.529-552.

¹¹⁰ Amanda Morris Sheffield vd., *The role of the family context in the development of emotion regulation*, Social development, 16(2), 2007, s.361-388.

¹¹¹ Haluk Yavuzer, *Ana-Baba ve Çocuk*, (19. Baskı), Remzi Kitapevi, İstanbul, 2007, s.71.

¹¹² Haluk Yavuzer vd., *Çocuk ve Ergen Eğitiminde Anne Baba Tutumları*, (4.basım) Timaş Yayınları, İstanbul, 2013, s.31.

Çocuk bir gruba ait olabilmek için etik dışı ve şiddet eğilimli davranışlarda bulunabilir.

113

Ebeveynlerin aşırı koruyucu olması, çocuğu aşırı kontrol etmesi ve ona fikir özgürlüğü vermemesi çocuğun gelişiminde sorunlar yaratabilir. Bunların sonucunda çocuk, bağımlı, özgüvensiz ve duygusal anlamda kırgın bir yapı geliştirebilir. Çocuğun ömrü boyunca sürebilen bu gelişim bozuklukları psikososyal anlamda onu etkilemekte ve bireyleşmesinin önüne ket vurmaktadır. ¹¹⁴

2.3.1.4.İhmale Eden Anne Baba Tutumu

Ebeveynin kendi ihtiyaçlarını çocuğun ihtiyaçlarının önünde tuttuğu ebeveyn tipidir. Çocuğun değil kendi problemleri onlara göre daha önemlidir ve önceliklidir. Çocuk bu etkileri bedensel ve zihinsel olarak gösterebilir. İhmal edilmiş çocukların konuşmalarında problem görülebilir. Sık sık hasta olabilirler ve beslenme sorunları yaşayabilirler. Bu çocuklar ilgiye ihtiyaç duydukları için etrafa saldırgan davranışlar sergilemekte, iletişim sorunları ve özgüven problemi yaşayabilmektedirler. ¹¹⁵

2.3.1.5.Aşırı Baskıcı Anne Baba Tutumu

Baumrind'e göre aşırı otoriter aileler çocuklarından itaatkar tutumlar beklemektedirler. Bu sebeple, her zaman çocuklarından otoriteye karşı saygılı olmalarını istemektedirler. ¹¹⁶ Dolayısıyla, bu tip aileler çocuklarının davranışlarını şekillendirmek için aşırı kontrolcü davranırlar ve değişmez kural ve standartları vardır. Bu bağlamda disiplini sağlamak için cezalandırıcı metotlar kullanmaktan çekinmezler. Dahası bu aileler özerkliği sınırlar, sert sınırlar koyarlar, ikili ve sosyal ilişkiler için teşvik edici olmazlar ve çocuğun kendini ifade etmesine izin vermezler. ¹¹⁷Bumrind otoriter aileyi çocuklarının gelişiminde net kuralları ve standartları olan aileler olarak tanımlar. Bu aileler çocukların gelişiminde kendini ifade her zaman kısıtlar ve sınırlarından ödün vermezler. ¹¹⁸

2.3.1.6.Mükemmelliyetçi Anne Baba Tutumu

Bu tutumdaki ebeveynler kendi yaşamlarında yapamadıkları her şeyi çocuklarının yapmasını isteyen, çocuktan yüksek beklentilerde bulunan, egolu kişilerdir. Bu ebeveynler çocuklarını sık sık diğer çocuklarla da kıyaslarlar ve çocuğa

¹¹³ Mevlüt Kaya, *Ailede anne baba tutumlarının çocuğun kişilik ve benlik gelişimindeki rolü*, O.M.Ü. İlahiyat Fakültesi Dergisi, 9, 1997, s.193-204.

¹¹⁴ Yavuzer vd., a.g.e., s.33.

¹¹⁵ Gül Şendil, *Çocukların Anne Babanın Evlilik Çatışmasını Algılayışı*, İstanbul Üniversitesi, Sosyal Bilimleri Enstitüsü, Psikoloji Anabilim Dalı, İstanbul, 1999, s.79-98 (**Yayımlanmamış Doktora Tezi**).

¹¹⁶ Diana Baumrind, *Effects of authoritative parental control on child behavior*, Child development, 1966, s.887-907.

¹¹⁷ Baumrind a.g.e., s.887-907.

¹¹⁸ Baumrind a.g.e., s.887-907.

sıkça müdahale ederler. Çocuğun kendi karar verebilmesi için ona şans tanımazlar çünkü onlar çocuk yerine zaten her şeyi düşünmüşlerdir. Bu şekilde büyüyen çocuklar yeteri kadar özgüvenli olamazlar, zaman zaman bağımlı kişilik sergilerler ve risk almaktan korkan yetişkinler olabilirler. ¹¹⁹

2.3.1.7. Aşırı Hoşgörülü Anne Baba Tutumu

Maccoby ve Martin' göre aşırı hoşgörülü aileler iki kategoriye ayrılır; aşırı hoşgörülü/düşkün ve aşırı hoşgörülü/ihmkâr aileler. Öncelikle, aşırı hoşgörülü/düşkün aileler kontrol eksikliği ve rehberlik eksikliği gösterirlerken; çocuklarına karşı sınırsız tolerans ve kabul göstermektedirler. ¹²⁰

Baumrind'e göre aşırı hoşgörülü/düşkün aileler çocukları üzerinde herhangi bir kontrol kurmamaktadırlar. Başka bir deyişle, çocukların kendi davranışlarını kendi başlarına düzenlemesine izin verirler. Çocuklarını davranış ve kurallara karşı uyum göstermeleri konusunda teşvik etmez ve talepte bulunmazlar. Çocuklarının ilerleyen dönemdeki davranışları için onları şekillendirmek ya da etkilemek yerine, çocukların istekleri doğrultusunda daha ihmkâr tutumlar sergilerler. Bu da çocuklarının onları manipüle etmesine ve yönlendirmesine neden olur. ¹²¹ Bu ailelerin çocukları üzerinde kontrol kurmamaları için her zaman sebepleri vardır. Bu ebeveynler çocuklarına karşı fazlasıyla toleranslı ve sınır yoksunu ebeveynler olarak karşımıza çıkmaktadırlar.

Aşırı hoşgörülü/ihmkâr aileler çocuklarına karşı sorumsuz, kontrolsüz ve sıcaklık/yakınlıktan yoksundurlar. Sonraları Baumrind bu tanıma çaba göstermeyen ve umursamayan kavramlarını da eklemiştir.

2.3.1.8. Kayıtsız Ve Pasif Anne Baba Tutumu

Bu tutumu sergileyen ebeveynlerin çocukları ilgi ve dikkat çekmek için farklı biçimde davranışlar sergileyebilirler. Bu tutum çocuğun kendini önemsiz hissetmesine sebep olmaktadır. Bu tip ebeveynler çocukla ve yaşamıyla pek ilgili değildir. Bu tip aileyle büyüyen çocuklar sosyal açıdan gelişmemiş, kendilik kontrolleri düşük ve kolay kolay bağımsız olamayan çocuklardır. Ebeveynlerinin ilgisine büyük ihtiyaç duymaktadırlar. ¹²²

¹¹⁹ Selda Kuru Örgün, *Anne Baba Tutumları İle 8. Sınıf Öğrencilerinin Benlik Saygıları ve Atılganlıkları Arasındaki İlişki*, Marmara Üniversitesi, Eğitim Bilimleri Enstitüsü, Eğitimde Psikolojik Hizmetler Anabilim Dalı, İstanbul, 2000, s.27 (Yayımlanmamış Yüksek Lisans Tezi).

¹²⁰ Eleanor Maccoby ve Joanne Martin, *Socialization in the context of the family: Parent – child interaction*, In E. M. Hetherington (Ed.), P.H. Mussen (Series Ed.), Handbook of child psychology: Vol.4 Socialization, personality and social development, New York:Wiley, 1983, s.1 -101.

¹²¹ Baumrind a.g.e., s.887-907.

¹²² Yavuzer a.g.e., s.33

2.3.1.9.Reddedici Anne Baba Tutumu

Çoğunlukla sorumluluk almak istemeyen ve çocuğun temel ihtiyaçlarını karşılarken çok özenli davranmayan aile tipleri olarak bilinmektedir. Ebeveynlerin çocuğa tutumları duygusal, sosyal ve güven ortamından uzaktır. Bu ebeveyn tutumunda, aile içerisinde sık sık gerilimli, çatışmalı ve tartışmalı olaylar yaşanmaktadır. Ebeveynler çocuğu anlamak ve gelişimine yardımcı olmak yerine daha baskıcı, tutucu ve yönetici biçimde davranışlar sergilemektedirler. Bu tip ailelerde yetişen çocuklar yardım ve paylaşma duygularından uzak büyürler. Gergin, öfkeli, sinirli bir yapıları vardır. Sık sık duygusal kırgınlıklar yaşarlar. Kendilerinden küçük kişilere ve hayvanlara karşı saldırgan ve düşmanca tutumları vardır. Bu çocuklar da psikolojik bir çok bozukluk görülür ve intihar eğilimleri yüksektir. Dışarıya karşı bu kadar öfkeli ve yıkıcı tavırlar sergileyen çocuklar, ailelerinden onay almak ve kötü muameleyle karşılaşmamak için daha boyun eğici, uysal ve pasif tutumlar sergilerler. Ancak bu çocuklar içten içe anne babalarına büyük öfke ve düşmanlık duyarlar. Bu çocuklar ilerleyen yaşamlarında da güven duygusuna sahip olmak için çok çabalar bile bu çabalar genellikle boşa çıkar. Güven oluşturmaya yönelik çabaları çocuklukta oluşan otomatik düşünceleri sebebiyle olumsuz sonuçlanmaktadır.¹²³

2.3.1.10.Tutarsız Anne Baba Tutumu

Tutarsız anne baba tutumunda genellikle kurallar yoktur olaylar karşısında geçici çözümler bulunmaktadır. Duruma göre değişen tutumlar ve kurallar çocuğun güvensiz, kurallara uymama, kayıtsız, olaylar karşısında çözüm üretemeyen, anlık mutluluklar ve anlık kavgalar gibi karışık duygu yapısına sahip olmasına sebep olmaktadır. Çocuğun davranışları, anne babanın o anki psikolojik durumuna göre bazen sert, bazen olumlu karşılanabilmektedir. Tutarsız anne babanın iki çocuğuna karşı farklı tutumları, çocukları olumsuz yönde etkileyebilmektedir. Ayrıca bir davranışın kimi zaman ödüllendirilmesi kimi zaman da cezalandırılması, cezanın anlamı ve suçun niteliği hakkında kuşku uyanmasına neden olduğundan çocuk ne zaman, nerede, ne yapacağını bilemez. Uzun süreli çalışmalardan alınan bulgular, çocuğun yaşamının ilk dönemlerindeki babanın davranışlarının niteliğinin daha sonraki dönemde çocuğun zihinsel işlevlerini etkilediğini göstermektedir.¹²⁴

¹²³ Yasemin Yılmaz, *Anne-baba tutumları ile ilköğretim ikinci kademe öğrencilerinin okul başarısı ve özerkliklerinin gelişimi arasındaki ilişkinin incelenmesi*, Hacettepe Üniversitesi, Sağlık Bilimleri Enstitüsü, Çocuk Gelişimi ve Eğitimi Anabilim Dalı, Ankara, 2007, s.15 (Yayımlanmamış Yüksek Lisans Tezi).

¹²⁴ Müzeyyen Sevinç, *Erken Çocuklukta Gelişim ve Eğitimde Yeni Yaklaşımlar*, Morpa Kültür Yayınları, İstanbul, 2003, s.462.

2.3.1.11. Hoşgörülü Ve Güven Verici Anne Baba Tutumu

Ebeveyn tutumları arasında ideal aile tipine uygun olan yapıdır. Ailede asıl kurallar dışında çocuk istediğini yapabilen fakat sorumluluklarının bilincinde olarak yetişmektedir. Kendi kararlarını veren çocuklarda birey olma bilinci gelişmekte ve bağımsız olarak hayatlarına devam edebilmektedirler. Yapılan bazı araştırmalara göre, bu ilişkinin gerisinde, “destekleyen baba” faktörünün olduğu görülmektedir. Eğer baba sorumluluklarının bilincinde bir bireyse, bu durum annenin rahatlamasına ve çocuğuyla sıcak ilişkiler geliştirmesine sebep olur.¹²⁵ Baba, ailenin toplumla ilişkilerini kuran önemli bir köprü konumundadır. Bu işleviyle o, çocuğun “sosyal gelişiminde” ve “özgüvenin” kazanılmasında önemli bir etkiye sahip olduğu görülmektedir.¹²⁶

2.3.1.112. Olumlu Ve Sağlıklı Anne Baba Tutumu

Çocuk tüm yönleriyle kabul edilir. Anne baba rehberdir ve iyi bir model olup, bu tarz ebeveynler çocuğa yol gösterir ama alacağı kararlar konusunda onu serbest bırakırlar. Problemlere aile içinde çözüm arayarak zamanla bu becerisini geliştiren çocuk, seçimlerinin sonuçlarına da kendisi katlanır. Aile içinde kurallar ve sınırlar herkes için ve hep birlikte belirlenir ve bu sınırlar içinde çocuk özgürdür. İstenen davranışları gösterdiğinde desteklenmeyen çocuk, onaylanan ve onaylanmayan davranışlarının ayrımını yapmakta zorluk çeker. Buna karşılık istenen davranışları gösterdiğinde desteklenen çocuk, onaylanan davranışlarının hangileri olduğunu öğrenir. Bu ortam, özgüvenli ve otonom (kendi kendini yöneten) bir çocuk yetiştirmenin ön koşuludur.¹²⁷ Sonuç olarak ebeveynlerin tutumları çocukların gelişiminde çok önemlidir. Gösterilen tutumlar, gelecekte bireylerin nasıl insanlar olacağına yön vermektedir. Çocukların en önemli rol modelleri ebeveynleridir ve yetişen çocukta bıraktıkları izler hayat boyu onlara yön vermektedir.

2.3.2. Kültür ve Anne baba tutumu ilişkisi

Bu çalışmalar merkez olarak kültürler arası insan gelişimi ve aile ilişkilerini almış ve bu bağlamda aile ve kültür arasındaki ilişkiyi incelemiştir.¹²⁸ Kültürlerarası çalışmaların çoğu aile uygulamalarındaki ailelerin bireysel ya da kolektivist toplumların hangisinden geldiğine odaklanarak kültür ve aile arasındaki bağı inceler. Bu noktada, bireysel-kolektivist tanımlama aile üyelerinden hangilerinin toplumun geri kalanıyla kurduğu ilişki üzerine odaklanır. Her toplumda kolektivist ve bireysel değerler olmasına rağmen, her değer kültürlerarasında değişiklik gösterir. Kolektivist

¹²⁵ Yavuzer, a.g.e., s.33.

¹²⁶ Yavuzer a.g.e., s.34.

¹²⁷ Yavuzer a.g.e., s.27.

¹²⁸ Sara Harkness ve Charles Super, *Culture and parenting*, In M. H. Bornstein (Eds.), Handbook of parenting: Biology and ecology of parenting, Hillsdale, NJ: Lawrence Erlbaum Associates, Inc, 2002, s.253-281.

toplumlar sosyal hiyerarşi, disiplin ve birbirine bağımlılığa daha fazla değer verirken, bireysel toplumlar daha çok bireyselliğe, bağımsızlığa ve özerkliğe önem verir.¹²⁹ Bu anlayışa ek olarak, Kağıtçıbaşı; ekonomi, toplumsal yapı, ekoloji ve aile yapısının da kültürlerarası araştırmada üzerinde durulması gereken noktalar olduğunu söylemiştir. Kağıtçıbaşı'na göre temel üç tip aile etkileşim modeli vardır ; tam bağımlı, bağımsız ve psikolojik tam bağımlı.¹³⁰

2.3.3.Sosyoekonomi ile anne baba tutumu ilişkisi

Bu çalışma, çocuğun gelişiminde sosyo-ekonomik durum ve aile tutumları arasında ilişkiyi inceler. Burada aile tutumlarının sosyo-ekonomik duruma göre şekillenip şekillenmediğini ve sosyal ve politik dünyadaki değişimlere ne kadar uyum sağlayabildiğini görmeyi hedeflemektedirler.¹³¹

Öncelikle, sosyo-ekonomik durumu çok boyutlu değerler içinde incelemek gerekmektedir. Eğitim düzeyi, gelir, mesleki standartlar ve barınacak yer durumlarını göz önüne alarak sınıflandırma yapılmalıdır. Bu bağlamda, "toplumsal sınıf" terimi bu konsepti tanımlamak için alternatif olabilir. Dahası sosyo-ekonomik durum, tek göstergeç (mesleki ya da eğitim düzeyleri), birden fazla göstergeç (meslek ve eğitim düzeyleri) ya da birden fazla göstergecin birleşimi (eğitim ve meslek düzeylerinin ağırlıklı ortalaması) şekillerinde ölçülmelidir.¹³²

Finansal ve ekonomik zorlukların artması, kısıtlayıcılık, kontrolçülük ve ailenin çocuğa karşı tutumlarındaki uygunsuzluğu da arttırmaktadır.¹³³ Ekonomik sıkıntı ve ebeveyn tutumları arasındaki direk ilişkiye nispeten, sosyo-ekonomik durum psikolojik sıkıntı ve komşuluk ilişkileri arasında direk olmayan bir bağlantıya sahiptir. Çalışmanın yazarı komşuluk ilişkilerinde ki endişenin az olması anne bağımlılığını iyi ya da kötü yönde de olsa arttırdığını savunmaktadır.¹³⁴

2.3.4. Anne Baba Tutumları ile Toplumsal Cinsiyet Roller İlişkisi

Ebeveyn davranışları, çocuğun hem ailedeki hem de toplumdaki konumunu belirlemede etkilidir. Bu davranışlar çocukta esas karakteristik niteliklerin oluşumunda

¹²⁹Harry Triandis, *Individualism-collectivism and personality*, Journal of personality, 69(6),2001, s.907-924.

¹³⁰ Çiğdem Kağıtçıbaşı, *Family and socialization in cross-cultural perspective: A model of change*, In J. Berman (Ed.), Cross-cultural perspectives: Nebraska symposium on motivation, 1989, Lincoln, NE: Nebraska University Press, 1990, s.135-200.

¹³¹ Erika Hoff vd., *Socioeconomic status and parenting*, Handbook of parenting Volume 2: *Biology and ecology of parenting* 8(2), 2002, s.231-252.

¹³² Hoff vd., a.g.e., s.231-252.

¹³³ Leslie Morrison Gutman ve S. Eccles Jacquelynne, *Financial strain, parenting behaviors, and adolescents' achievement: Testing model equivalence between African American and European American single-and two-parent families*, Child development, 70(6), 1999, s.1464-1476.

¹³⁴ Rosario Ceballo ve Hurd Noelle, *Neighborhood context, SES, and parenting: Including a focus on acculturation among Latina mothers*, Applied Development Science 12(4), 2008, s.176-180.

en etkili etmendir. Kişiliğinin oluşmasında çocuk için önemli bir rol oynayan ilk özdeşim örnekleri ebeveynlerdir. Bu bağlam kapsamında anne-baba-çocuk üçgenindeki davranımlar, karı-koca olarak öne sürülen örnek ve kardeşler arasında olan bağlantıları düzenlemede anne-babaların davranışları sosyal cinsiyet rollerinin öğretilmesinde önemli bir etkiye sahiptir.

Günümüzdeki çocuk eğitimi ve gelişimine bağlı olarak yapılan çalışmaların verileri erken çocukluk periyodu veya okul öncesi periyot olarak ele alınan yaş aralığı 0-6 olan senelerin insanın yaşamındaki en kritik ve en önemli periyodu olduğunu ifade etmektedir. Bu senelerde çocukların edindiği bilgi ve kabiliyetler sonraki periyotlara oranla daha hızlıdır. Bu sebeple okul öncesi periyotta elde edinilen tutum ve hareketlerin kalıcı özellikte olduğu ve hatalı özellikte öğrenilen hareketin düzeltilmesinin oldukça zor olduğu ifade edilmektedir.¹³⁵ Bu bağlam kapsamında okul öncesi periyottayken ebeveynlerin çocuklarına sosyal cinsiyet eşitliği mevzusunda gerçek örnek olması ileriki hayatlarının biçimlenmesi yönünden büyük bir önem arz etmektedir. Sosyal cinsiyet eşitliği mevzusunda hassas bir kişi olarak yetişmeleri için gerçek özellikte sayılacak davranışları öğrenip tutumlarını bunlar üzerine yapılandırmaları gerekmektedir.

Anne ve babaların çocuk yetiştirme davranımları çocukların sosyal cinsiyet rollerine bağlı davranımlarını etkilemektedir. Anne ve babalar erkek evlatlarını kız evlatlarına göre rekabet, bağımsız davranma, şahsi sorumluluk alma, başarıya ve hislerini denetleme gibi mevzularda daha çok özendirilmektedirler. Bu sebeple anne ve babalar geleneksel davranışları benimser ve bu yönde çocuklarına örnek olurlarsa, çocuklarının cinsiyet rolüne bağlı davranışları da geleneksel olarak biçimlenecektir.¹³⁶

Çocukların üzerinde, ebeveynler arası ilişkinin de önemli etkileri olduğu bilinmektedir. Rol model olan ebeveynler çocukların kendilerini taklit ederek sosyal yaşama adapte olmalarına etmen olmaktadır. Bunun yanı sıra çocuk ebeveynlerinden kadın-erkek cinsiyet rollerini de öğrenmektedir. Çocuğun kardeşleri ile olan ilişkisini, aile içi tutumlarını, ilişkilerin sağlıklı olup olmamasını ebeveynlerin tutum ve davranışları belirlemektedir. Ebeveynlerin sergilediği yanlış bir tutum, kardeşler arasında anlaşmazlığa, öfkeye ve şiddete sebep olabilmektedir. Bir çocuk, kardeşleriyle olan ilişkisinde; bağlılık, güven, koruyuculuk ve bunlarla birlikte rekabet

¹³⁵ Ülkü Üstünoğlu, *Ailelerin Okul Öncesi Dönemin Önemi Konusunda Bilinçlendirilmesi*, Türkiye Aile Yılı, T.C. Başbakanlık Aile Araştırma Kurumu Yayınları, Ankara, 1990.

¹³⁶ Simge Zeyneloğlu, *Ankara'da Hemşirelik Öğrenimi Gören Üniversite Öğrencilerinin Toplumsal Cinsiyet Rollerine İlişkin Tutumları*, Hacettepe Üniversitesi, Sağlık Bilimleri Enstitüsü, Doğum Kadın Hastalıkları Hemşireliği Anabilim Dalı, Ankara, 2008, s.10-13 (**Yayımlanmamış Doktora Tezi**).

duygusunu yaşamaktadır.¹³⁷ Söz konusu ilişki içerisinde, anne babanın cinsiyetler arası eşitlikçi tutumu ve karşılıklı sorumlulukları eşitlikçi bir tutuma sahip ebeveynler için önemli bir unsur olarak karşımıza çıkmaktadır. Bu eşitlikçi tutuma sahip bir ortamda yetişen çocukların, toplumsal cinsiyet rollerini eşitlik ilkesi doğrultusunda öğrenmeleri beklenmektedir.

Kendi ailesinden aşırı baskıcı tutum görüp çocuklarını daha serbest bırakan veya göstereceği sabır ve anlayış doğrultusunda çocuk üzerindeki otoritesini kaybedeceğini düşünen anne-babalar sandıklarının aksine bu düşünce ve davranışları doğrultusunda çocukları ile sağlıklı ve istenilen iletişimi kurmakta sıkıntı yaşayabilmektedirler. Bahsedilen bu iki tutumun dışında farklı davranış ve tutumlara sahip ebeveynler de vardır. Bu tutumlar otoriter, rahat, sahiplenici, ilgisiz, tutarsız ve destekleyici tutumlar şeklinde karşımıza çıkmaktadır.¹³⁸ Bu unsurların her biri, farklı anne-baba tutumları içinde yer almaktadır. Bazı aile tutumlarında kadının cinsiyet rolleri daha keskin ve sınırlı çizgilerden oluşurken bazı aile tutumlarında ise daha eşitlikçi ve modern yaklaşımlar görülebilmektedir. Bunun sonucunda çocuklar ileriki yaşlarında, ya eşitlikçi bir yapıya ya da kendisine öğretilen cinsiyet rolleri doğrultusunda bir yaşam sürmektedirler. Bu yüzden anne-baba tutumlarının ve aile yapısının çocuktaki cinsiyet rolleri algısını büyük ölçüde etkilediğini ve bu tutumların yönlendirici olduğunu söylemek mümkündür.

2.4.ŞEMA KAVRAMI

1990'lı yıllarda Jeffrey Young ve arkadaşları tarafından geliştirilen Şema Terapi, bilişsel davranışçı terapinin tedavi biçimini genişleterek daha bütüncül bir terapi biçimi olarak hazırlanmıştır. Bir çok ekolün birleşimi olan şema terapi, bütüncül yaklaşımı sayesinde daha zengin bir terapi modelidir.¹³⁹

Erken dönem uyumsuz şemaların oluşmasında zedeleyici çocukluk deneyimlerinin etkili olduğu düşünülmektedir. Bu şemalar erken ve güçlü biçimde oluşur ve genellikle çekirdek aile içerisinde meydana gelir.¹⁴⁰ Şemaların kazanılması dört biçimde oluşur. İlki ihtiyaçların engellenmesi; çocuğun en temel ihtiyaçlarından yoksun kalması aracılığıyla oluşur ve bu da kişi de duygusal yoksunluk ya da terk edilme gibi şemaların oluşumuna sebep olur. Bu eksiklikler istikrar, anlayış ya da sevgi eksikliği olabilir. İkinci kazanım biçimi ise, kurbanlaştırılma, darbelenme,

¹³⁷ Çınar Yenilmez, *Aile Yapısı ve İlişkileri*, Anadolu Üniversitesi Açık Öğretim Fakültesi Yayınlar, Eskişehir, 2012, s.20-41.

¹³⁸ Haluk Yavuzer, *Ana baba ve çocuk*, 11. Baskı, Remzi Kitabevi, İstanbul, 2011.

¹³⁹ Jeffrey Young vd., *Şema Terapi*, 2. Baskı, Çev: Tuğrul Veli Soylu, Litera Yayıncılık, İstanbul, 2009, s.23-24

¹⁴⁰ Jeffrey Young vd., *Schema therapy: A practitioner's guide*, Guilford Press, 2003, s.146-177.

istismar ya da travma olarak gruplayabileceğimiz alandır. Kurbanlaştırılan ya da zarar gören çocuk güvensizlik, kusurluluk, dayanıksızlık ya da kuşkuculuk şemalarını oluşturabilir. Üçüncü kazanım biçimi ihtiyaçların fazla verilmesiyle oluşan alandır. Aşırı şımartılmış ve her istediği her an bakım verenleri tarafından karşılanmış çocuklar bu alanda bulunan bağımlılık ya da haklılık şemalarını geliştirebilirler. Çocuk özerklik ve gerçekçi sınırların farkına varamaz. Bu tip aileler genellikle aşırı korumacı olabilir ve çocuğun hayatına çocuktan daha çok müdahale ediyor olabilirler. Son kazanım biçimi ise seçici içselleştirme ve özdeşimdir. Çocuk idealleştirdiği ebeveynin düşünce, davranış ve tutumlarını içselleştirir ve özdeşim kurar. Bu içselleştirme ve özdeşimler aracılığıyla bazı şemalar oluşturmakta ve bu da başa çıkma biçimleri ve modların oluşumuna zemin hazırlamaktadır.¹⁴¹

Şema terapi erken dönem uyumsuz şema konseptini tanımlamak için, çocuklukta gelişen düşünce, inanış ve kuralları tanımlamıştır. “Çocuklukta gelişen istikrarlı ve dayanıklı temalar, ömür boyu genişletilerek kullanılır” biçiminde tanımlanmıştır.¹⁴² Erken dönem uyumsuz şemaları (EUŞ) yaşamın erken dönemlerinde deneyimlerle ve travmayla oluşabilirler.¹⁴³ Young’a göre aile bütün dünyayı temsil eden mikrokozmos bir yapıdır. Bu sebeple, erken dönem deneyimleri, ilerleyen yaşamda ki başa çıkma mekanizmalarının zeminini hazırlarlar. Çocuk ebeveynlerinden gördüklerini tıpkı bir ekrana yansıtır gibi aynı paternde dışarıya yansıtabilir. Bununla beraber, çocuk yetişkin bir birey olduğunda da çocuklukta yansıttığı davranışları uyumsuz şemalar olarak ilişkilerine yansıtır.¹⁴⁴ Buradaki dramatik durum ise bu davranışlar sağlıksız başa çıkma biçimleri oluşturmuştur. Bunun etkisiyle yetişkin birey dünyayı çocukluk deneyimleriyle yorumlar. Farkında olmadan uyumsuz şemalarını aktif halde bulundururlar. Bu bağlamda EUŞ’nın geçmişle derin bir bağı olduğundan, onları engellemek birey için çok zor olmasıyla birlikte, kişilik bozukluğu ya da kişilerarası iletişim zorluklarına sebep olabilmektedir.

Şema terapi, özellikle kronik biçimde devam eden psikolojik rahatsızlıklar için uygun bir terapi biçimidir. Yapılan araştırmalar Eksen I bozuklukları içinde tedavi edici bir ekol olduğunu desteklemiştir.¹⁴⁵

Bireyin, temel ihtiyaçlarını kendini, diğerlerini ve diğerleriyle olan ilişkilerini zedelemekten sağlıklı bir biçimde giderme becerisini ruh sağlığı olarak tanımlarız. Temel ihtiyaçların erken çocukluk ve ergenlik döneminde çocuğun bakımverenleri

¹⁴¹ Young vd., a.g.e., s.146-177.

¹⁴² Young vd., a.g.e., s.9.

¹⁴³ Young vd., a.g.e., s.7.

¹⁴⁴ Young vd., a.g.e., s.14-17

¹⁴⁵ Young vd., a.g.e., 2009, s.23-24

tarafından karşılanması gerekir. Şema terapi de hedef, erken çocukluk döneminde bu ihtiyaçları giderilmemiş bireylerin, bu ihtiyaçlarını giderebilmesine yardım etmektir.¹⁴⁶

Young ve arkadaşları EUŞ'nı 5 alan,18 şema altında kategorileştirmiştir. Bunlar şema alanları olarak adlandırılır; “kopukluk-reddedilme” , “ zedelenmiş özerklik ve başarısızlık” , “zedelenmiş sınırlar” , “zedelenmiş sınırlar” , “ başkaları yönelimlilik” ve “ aşırı uyarılma ve ketlenme” olarak gruplanır.¹⁴⁷

2.4.1. Bilişsel Teoriye Göre Şema Terapi

“Şema” kavramı, psikoloji literatüründe geniş bir tarihe sahiptir. Bir şema, bir fenomenin farklı özelliklerinin ve en ayırt edici unsurları için bir çeşit diyagramın soyut bir temsilidir. Ayrıca, şemalar bilgiyi yorumlama ve problem çözme için hizmet veren soyut bir bilişsel plan olarak kavramsallaştırılabilir.¹⁴⁸

“Şema” terimi, Bartlett ve Piaget tarafından daha önce algısal deneyimler ve dünyanın anlayışını şekillendiren bilişsel organizasyonlar olarak kullanılmış, ancak Bartlett “şema” terimini kullanmayı tercih etmiştir.¹⁴⁹ ¹⁵⁰Ayrıca, Beck gelen verileri taramak, kodlamak ve değerlendirmek için bilişsel yapılar olarak tanımlamıştır. Beck ve arkadaşları hipotezize edilmiş, çarpıtılmış, kavramsallaştırmalar ve işlevsel olmayan inançlar, kırılganlık faktörleri olarak işlev gören depresyondaki bilişlerin temelini oluşturmaktadır.¹⁵¹

2.4.2. Şema Teoriye Göre Erken Dönem Uyum Bozucu Şemalar

Young (1999), çocukluktaki etkileşimlerin, öncelikle kötü çocukluk deneyimleri olan erken dönem uyumsuz şemalara yol açtığını ileri sürmektedir. Öte yandan, tüm erken dönem uyumsuz şemaların mutlaka travma veya kötü muamele gibi kötü çocukluk deneyimlerinden kaynaklanması gerekmemektedir. Benlik, öteki ve dünya hakkındaki bu derin bilişler, kişilik bozukluklarında, hafif karakteristik problemlerde ve birçok kronik semptom rahatsızlığında temel sayılabilmektedir.¹⁵²

Erken dönem uyumsuz şemalar “geniş kapsamlı bir tema veya model; anılar, duygular, bilişlerin ve bedensel duyumlardan oluşabilmektedir. Kişinin kendisi ve başka insanlarla olan ilişkilerine yönelik; çocukluk veya ergenlik döneminde geliştirilen, bir kişinin yaşamı boyunca özenli, bir dereceye kadar işlevsiz olma durumu

¹⁴⁶ Young vd., a.g.e., 2015, s.25.

¹⁴⁷ Young vd., a.g.e., s.14-17

¹⁴⁸ Jeremy Safran ve Michael Tompkins, *Widening the Scope of Cognitive Therapy: The Therapeutic Relationship, Emotion, and the Process of Change*, 1999, s.263-264.

¹⁴⁹ Frederic Bartlett, *Remembering: A study experimental and social psychology*, Cambridge University Press, Cambridge, 1932, s.200-208.

¹⁵⁰ Jean Piaget, *The origins of intelligence in children*, International Universities Press, New York, 1952, s.28-32.

¹⁵¹ Aaron Beck vd., *Cognitive Therapy of Depression* Guilford, New York, 1979, s.13-20.

¹⁵² Young vd., a.g.e., 2003, s.14-17

olarak tanımlanmaktadır.¹⁵³ Erken dönem uyumsuz şemalar, çocukluk döneminde karşılanmamış temel duygusal ihtiyaçların bir sonucu olarak gelişir. Beş temel duygusal ihtiyaç, güvenlik, dikkatsizlik ve kabul ihtiyaçlarını içeren diğerlerine güvenli bir şekilde bağlanan Şema Teorisinde özerklik, yeterlilik ve kimlik duygusu; geçerli ihtiyaç ve duyguları ifade etme özgürlüğü; kendiliğindenlik ve oyun; ve son olarak, gerçekçi sınırlar ve öz kontrol terimleri ile teorileştirilmiştir.. Bu temel duygusal ihtiyaçlar henüz deneysel olarak test edilmemiştir ancak, evrensel olduğuna inanılmaktadır. Sağlıklı bir psikolojik uyum için, bu temel duygusal ihtiyaçlar adaptif olarak karşılanmalıdır. Çocuğun iç mizacı ile çevresel faktörler arasındaki etkileşim, bu ihtiyaçların yerine getirilmesinden ziyade hayal kırıklığına neden olabilir, bu nedenle erken dönem uyumsuz şemaların gelişmesine yol açabilir.¹⁵⁴

2.4.3. Şema Kazanımları

Kazanım EMS'lerinde dört işlem gerçekleşmektedir. Bunlardan ilki "ihtiyaçların toksik sıkıntısı" olarak karşımıza çıkmaktadır. Bu süreçte, çocuk, çocuğun duygusal ihtiyaçlarını tatmin edici özelliğini yerine getirilmediği ve böylece diğerlerinden çok daha az ilgi gördüğü bir işlem bütünüdür.. "Duygusal yoksunluk" veya "Vazgeçme" gibi erken dönem uyumsuz şemaların böyle bir süreçten kaynaklandığı düşünülmektedir.

İkinci süreç erken dönem uyumsuz şemaların kazanılmasında "travma ya da mağduriyet" dir. Bu süreçte çocuk travmatik bir olay geçirir ve / veya tehlikeli bir olayda mağdur olur. "Güvensizlik / Kötüye Kullanım", "Kusurluluk / Utanç" ve "Zarar görme güvenlik açığı" gibi erken dönem uyumsuz şemalar, çocuğun tarihinde travmatizasyon veya mağduriyet sonucu gelişebilir.

Erken dönem uyumsuz şemaların kazanılmasında bir diğer süreç, çocuğun çok az aldığı ilk işlemin zıt biçiminde diğerlerinden çok fazla almasıdır. Ebeveynler veya bakıcılar çok fazla şey sağlar, karşılığında çocuğun özerklik ve gerçekçi sınırlar geliştirememesi olan ihtiyaçlarının bakımı için bir taban oluşturması engellenmektedir. Dördüncü ve son süreç "seçici içselleştirme ya da önemli bir diğer kimlikle özdeşleşme" dir. Çocuk, önemli kimliklerin tüm yönleriyle içselleşemez veya özdeşleşmez, seçmeli olarak özdeşleşir veya önemli diğer bazı karakteristiklerle özdeşleşmektedir.¹⁵⁵

2.4.4. Şema Alanları

Kopukluk-reddedilme alanındaki insanlar diğerlerine karşı güvensiz hissederler ve istikrar, güvenlik, bakım, sevgi ve aidiyet ihtiyaçlarının karşılanmayacağına

¹⁵³ Young vd., a.g.e., 2003, s.7.

¹⁵⁴ Young vd., a.g.e., 2003, s.14-17

¹⁵⁵ Young vd., a.g.e., 2003,s.14-17

inanmaktadırlar. İstikrarsızlık(terk edilme), istismar(güvensizlik),soğukluk(duygusal yoksunluk), reddedilme(kusurluluk) ya da dış dünyadan soyutlanma(sosyal izolasyon) tipik aile kökenlerini oluşturan tutumlar olarak bilinmektedir. Kopukluk-reddedilme alanındaki şemalar daha çok zedelenmiş, zarar görmüş insanları tanımlamaktadır. Terkedilme şemasına sahip insanlar, önemli ötekilerin varlığının istikrarlı olmayacağı algısına sahiptirler. Bu şemaya sahip bireyler, önemli ötekilerin tahmin edilemeyecek şekilde birden ortadan kaybolacaklarına, öleceklerine, sebebini anlamayacakları bir şekilde iletişimlerinin kesileceğine, daha iyi biri için onları terk edeceklerine ya da ansızın yok olacakları inancına sahiptirler. Güvensizlik şemasına sahip kişiler, diğerleri eğer bir fırsatını bulursa kendi çıkarları için onları kullanacağına ve suistimal edeceklerine inanmaktadırlar. Duygusal yoksunluk şemasına sahip kişiler duygusal ihtiyaçlarının tam olarak karşılanmayacağını hissederler. Bu yoksunluk, diğerlerinden beklenen ilgi, dinleme, dikkate alma, anlama ve korumanmayı içermektedir. Kişi kendini değersiz, sevilmeyi hak etmeyen, utanç kaynağı biri olarak hissedebilmektedir. Son olarak, sosyal izolasyon şeması diğerleri ya da toplumun çoğunluğu tarafından farklı olduğunu ve kendini bir gruba ait hissedememeyi içermektedir.¹⁵⁶

İkinci alan zedelenmiş özerklik ve başarısızlık alanıdır. Bu alan bağımsız hareketmede zorluk yaşayan, kendilerini aile figürlerinden farklılaştırılmayan, kendi kimliğini şekillendiremeyen bireylerden oluşmaktadır. Aile kökenlerinde, aşırı koruyucu davranışlar ve kendileri için her şeyi önceden düşünüp yapmış ebeveynler; ya da tam tersi, çocuğuyla hiç ilgilenmemiş ve ihtiyaçlarını karşılamamış ebeveyn tutumları gözlemlenir. Çocukları yetişkin olduğunda bile yanından ayrılmayan/ayrılmayan aileler olabilir. Bunun sonucunda belirli hedefleri ve yetenekleri olmayan bireyler yetişir. Bu alan dört adet şemayı içerir. Öncelikle bağımlılık şeması; kendi başlarına bir şey yapamayacaklarını, yapmak için kesinlikle diğerlerinin yardımına ihtiyaç duyacaklarını düşünen bireylerle karakterizedir. İkincisi, dayanıksızlık şemasıdır. Bu şemaya sahip bireyler her an extrem düzeyde başlarına bir şey gelebileceğine dair kaygılar taşırlar. Örneğin, kalp krizi geçireceklerini, AIDS olacaklarını, kontrolü kaybedeceklerini, suç işleyebileceklerini ya da bir doğal afet yüzünden başlarına bir şey gelebileceklerini düşünebilirler. Bunların her an olabileceği ve bu tehlikelerden asla kaçamayacaklarını düşünürler ve başa çıkma biçimleriyle bu düşüncelerin üstesinden gelemezler. Üçüncü şema gelişmemiş özbenlik şemasıdır. Bu şema önemli ötekilerle ya da bir kişiyle aşırı düzeyde iç içe olma(genellikle ebeveynler),bireysel olamamayı içerir. Son olarak başarısızlık şeması kişinin hata

¹⁵⁶ Young vd., a.g.e., 2003, s.14-17

yapmaya karşı yüksek bir kaygı duyması, başarısız olmaktan çok korkması ve sürekli kendisini diğerleriyle kıyaslamasıyla karakterize olduğu görülmektedir¹⁵⁷.

Üçüncü alan zedelenmiş limitler alanıdır. Kişinin öz disiplin ya da karşılıklı bakımından yeterli sınırlara sahip olmamasıyla bağlantılıdır. Bu alandaki bireyler diğerlerinin haklarına saygı göstermekte, iş birliği yapmakta ve uzun süreli hedefleri yönetmekte sıkıntı yaşayabilmektedirler. Aşırı hoşgörülü ve müsama gösteren ailelerde yetişmiş çocuklardır. Kurallara uymak zorunda hissetmemiş ya da diğerlerinin hakları yokmuş gibi davranarak benmerkezci bir kişilik geliştirmiş yetişkinler olabilmektedirler. Bu da yetişkinlik dönemlerinde dürtüsel tutumlar ve gereklilikleri erteleyici davranışlara sebebiyet verebilir. Kendilerinin diğerlerinden daha üstün olduğunu ve bu yüzden özel haklar ve ayrıcalıklara sahip olduğunu düşünen bireyler haklılık şemasına sahiptirler. Yetersiz öz denetim şemasına sahip bireyler, kendilerini kontrol etmede zorluk yaşamakta ve hayal kırıklığını tolere etmekte de aynı oranda güçlük çekmektedirler.¹⁵⁸

Dördüncü alan kendi ihtiyaçlarını önemsemeksizin sürekli diğerleri tarafından onay almak için onların ihtiyaçlarını daha fazla önemsemeyi ve diğerleriyle duygusal olarak çok hızlı bağ kurmayı içeren önemlilik alanıdır. Bu şemaya sahip kişilerin kendi sorumluluklarına ek olarak diğerlerinin sorumluluklarını da alma eğilimleri olabilmektedir. Diğer bir deyişle, kendinden çok sürekli olarak diğerlerine önem verme, kendi ihtiyaçlarını önemsemeksizin diğerlerine daha fazla odaklanmayı içerir. Aile kökeninde, sosyal görünüme fazlasıyla dikkat eden, çocuğun ihtiyaçlarından önce kendi ihtiyaçlarını düşünen, çocuğa koşullu bir kabul sunan aileler görülür. Boyun eğicilik şeması diğerlerini kızdırmamak ya da onlar tarafından terk edilmemek, yalnız kalmamak için bireyin kendi duygusal ve temel gereksinimlerini diğerlerinden onay alabilmek için önemsiz saymasıyla ilgilidir. Bu şema uyumsuz öfke davranışlarına, pasif-agresif tutumlara, kontrol edilemeyen patlamalara ya da psikosomatik semptomlara sebep olabilir. Kendini feda şemasına sahip bireyler, diğerlerinin ihtiyaçlarını kendi özdeğerlerini düşürmek uğruna karşılayabilirler. Onay arayıcılık şeması, diğerleri tarafından fark edilmeyi, onay aramayı, beğenilmeyi aksi halde yaptıklarının doğru ya da güzel olmadığını düşünen birey davranışlarını içermektedir.¹⁵⁹

Beşinci ve son şema alanı aşırı uyarılmışlık ve ketlenme alanıdır. Bu şemada amaç yanlış yapmaktan kaçınmak ve beklentileri yerine getirebilmektir. Kişinin duygu

¹⁵⁷ Young vd., a.g.e., 2003, s.14-17

¹⁵⁸ Young vd., a.g.e., 2003, s.14-17.

¹⁵⁹ Young vd., a.g.e., 2003, s.14-17

ve dürtüleri üzerinde aşırı bir denetim vardır. Tipik aile kökeni mükemmeliyetçi ve baskıcıdır. Eğlenceye, rahatlığa pek prim verilmez. İlk şema karamsarlık şemasıdır. Bu şemaya sahip bireyler her şeyin ters gideceğini düşünür ve durumların pozitif yönlerini görmeyi reddederek negatif yönlerine aşırı odaklanırlar. Duygusal ketlenme şemasına sahip bireyler, anlık duygularını baskılar(örn,öfke) ve kontrollerini kaybetmemek için kendilerini duygusal olarak ketlerler. Yüksek standartlar şeması karşıdan onay alabilmek için yaptıkları işin en mükemmel olması gerektiğine olan inancı içerir. Son şema is cezalandırıcılık şemasıdır. Kişi yapılan hataların cezalandırılması gerektiğine inanır. Kendi standartlarından ödün vermezler ve hata karşısında asla öfkelerini tolere edemez ve cezanın hak edilmiş olduğunu düşünmektedirler.¹⁶⁰

2.4.5. Şemalar Türleri

Daha önce bahsettiğimiz gibi şema terapi 18 uyum bozucu şemayı kapsamaktadır.

Terk Edilme Şeması: Kişiler hayatlarındaki kıymetli kişilerin ansızın gideceklerine ya da sebebini anlamadıkları bir şekilde kaybolacaklarına inanırlar. Bu düşüncenin temelini güvensizlik ya da çocukluk döneminde yaşanmış ebeveyn kaybı(ya da ebeveyninden bir süre ayrı kalma) oluşturduğu düşünülmektedir.¹⁶¹

Şüphencilik/Kuşkuculuk Şeması: Kişi, diğer insanların fırsatını bulsa kendini kullanacağına, kendisini aldatacağı, yalan söyleyeceğine, küçük göreceğine inanır. Diğerleri her an bireyin arkasından bir iş çevirebilir düşüncesi hakimdir.¹⁶²

Duygusal Yoksunluk Şeması: Bu şemaya sahip bireyler, duygusal ihtiyaçlarının diğerleri tarafından yeteri kadar karşılanmayacağına inanırlar. Üç başlık altında incelenir; ilgi yoksunluğu, empati yoksunluğu ve korunma yoksunluğudur.¹⁶³

Kusurluluk Şeması: Kişiler yanlış bir şey yaptıkları için değil, kusurlu olduklarını düşündükleri için bu şemaya sahiptirler. Kendilerini istenmeyen, değersiz, işe yaramayan, seilmeyi hak etmeyen biri olarak görürler.¹⁶⁴

Sosyal İzolasyon Şeması: Bu şemaya sahip kişi kendini ait olamamakla tanımlar, kendisini bir gruba ait hissedemezler.¹⁶⁵

¹⁶⁰ Young vd., a.g.e., 2003, s.14-17

¹⁶¹ Young vd., a.g.e., 2009, s.33-47.

¹⁶² Young vd., a.g.e., 2003,s.25-35

¹⁶³ Young vd., a.g.e., 2009, s.33-47.

¹⁶⁴ Young vd., a.g.e., 2009, s.33-47.

¹⁶⁵ Young vd., a.g.e., 2009, s.33-47.

Bağımlılık Şeması: Kişi günlük işlerini dahi tek başına yapamayacağını, sürekli olarak birilerinin yardımına ihtiyaç duyduğunu aksi halde kendini ve hayatını idare edemeyeceğini düşünmektedir.¹⁶⁶

Dayanısızlık Şeması: Bu şemaya sahip kişiler, abartılı bir biçimde her an başlarına bir şey geleceklerini bu sebeple de her an tetikle olmalarını gerektiğini hissederler. Korkuları genellikle, sağlık(kanser vb.), duygusal (aklını yitirme) ve çevresel (deprem vb.) sebeplerden oluşmaktadır.¹⁶⁷

Gelişmemiş Benlik Şeması: Bireyler, bir diğer insana ya da ebeveynlerine bağlı, yapışık bir şekilde olmadan, onlarla kendileri ve hayatlarıyla ilgili her detayı paylaşmadan sağlıklı bir iletişim kuramayacaklarını düşünmektedirler.¹⁶⁸

Başarısızlık Şeması: Kişi bir çok alanda, kendilerini sürekli diğerleri ile kıyaslar ve başarılı olsalar dahi her zaman başarısız olabileceklerinden korkar ve başarılarını küçümserler. Kendilerini daha az zeki, becerikli ve başarılı hissetmektedirler.¹⁶⁹

Haklılık Şeması: Bu şemaya sahip kişiler kendilerinin özel olduklarını ve bazı haklara sahip olduklarını düşünürler. Kişi kendini diğerlerinden üstün görür ve sonucunda diğerlerinde bunu kabul etmesi gerektiğini düşünmektedir.¹⁷⁰

Yetersiz Özdenetim Şeması: Kişisel hedefler oluşturma ve bunlara ulaşmada gerekli olan işleri yapmaktan kaçınma söz konusudur. Kişi, dürtü ve duygularını kontrol etmekte zorluk yaşamaktadır.¹⁷¹

Boyun Eğicilik Şeması: Kişi diğerleri tarafından onay almak, onların kabulünü görmek ,yalnız kalmamak ve diğerlerini kızdırmamak adına kendi ihtiyaçlarını gereksiz görerek diğerlerinin ihtiyaçlarına daha önem verir ve kontrolü ve yönlendirmeyi diğerlerine bırakmaktadırlar.¹⁷²

Kendini Feda Şeması: Kişi diğerlerini mutlu ederek, mutlu olabileceğine inanır. Başkalarının duygusal ihtiyaçlarını karşılarken kendilerinin ihtiyaçlarını görmezden gelirler. Bu tutum kişi de zamanla somatik belirtiler ya da ani patlamalara sebep olabilmektedir.¹⁷³

¹⁶⁶ Young vd., a.g.e., 2009, s.33-47.

¹⁶⁷ Young vd., a.g.e., 2009, s.33-47.

¹⁶⁸ Young vd., a.g.e., 2009, s.33-47.

¹⁶⁹ Young vd., a.g.e., 2009, s.33-47.

¹⁷⁰ Young vd., a.g.e., 2009, s.33-47.

¹⁷¹ Young vd., a.g.e., 2009, s.33-47.

¹⁷² Young vd., a.g.e., 2009, s.33-47.

¹⁷³ Young vd., a.g.e., 2009, s.33-47.

Onay Arayıcılık Şeması: Kişi kendi yaptıklarının doğruluk ve geçerliliğini kendi muhakeme etmek yerine diğerlerinin beğeni ve onayını aramaktadır. Bu bağlamda sosyal durum, maddiyat, başarı, zafer onlar için çok önemli hale gelmektedir.¹⁷⁴

Karamsarlık Şeması: Bu şemaya sahip birey yaşamın pozitif yönlerini görmek yerine, negatif yönlerine odaklanmaktadır. Hayatlarının her alanında (örn, iş, aşk, aile ilişkileri vb.) her an kötü bir şey olabileceği düşüncesine sahiptirler.¹⁷⁵

Duyguları Ketleme Şeması: Kendi davranış ve duygularını ketleyerek, sürekli kısıtlanma ve limit ihtiyacı duyan ve içinden geldiği gibi davranamayan bireyler bu şemaya sahiptir. Spontan duyguların ona zarar vereceğinden korkan birey, kalıplaşmış düşüncelerini kırmak yerine bastırma davranışı sergilemektedir.¹⁷⁶

Yüksek Standartlar Şeması: Kişi diğerlerinin onayını almak için yaptığı işin en mükemmel ve kusursuz olması gerektiğine inanır. Mükemmeliyeti ve net tutumlar sergiler ve sürekli çabalamaları gerektiğine inanmaktadırlar.¹⁷⁷

Cezalandırıcılık Şeması: Kişi, hatayı kabul etmez (kendisinin yaptıkları dahil) ve her hatanın cezalandırılması gerektiğine inanır. Hata yapan kişiye karşı –ya da beklentilerini karşılamayan kişinin - öfkeli, kaba ve cezalandırıcı bir tutum sergilediği ve affetme davranışını sergilemekten hoşlanmadığı görülmektedir.¹⁷⁸

2.4.6. Şemaların başa çıkma tipleri

Olumsuz yaşam olaylarıyla başa çıkmak ve hayatta kalabilmek için için çocuk bazı şemalar oluşturur. Başta uyumlu olabilen bazı şemalar, ilerleyen süreçlerde işlevlerini kaybedebilir ve uyumsuz şemalara dönüşebilirler çünkü çocukken algılanan dünya ile yetişkinlikte algılanan dünya birbirinden farklıdır.¹⁷⁹ Çocuklukta gelişen bu şemaların uyumsuz biçimde ortaya çıkmaları daha çok yetişkinlik döneminde gözlemlenir.¹⁸⁰ Young ve arkadaşları (2003), başa çıkma biçimlerini üç kategoriye ayırmıştır. “Şema teslimi” ilk başa çıkma biçimi olarak tanımlanabilir ve kişilerin uyum bozucu şemalarına teslim olmalarını temsil eder. Şemalarından kaçmaz ya da savaşırlar. Farkında olmaksızın, çocukluk deneyimlerinden kalan yönelimlerle uyumsuz şemalarına uyumlu davranışlarda bulunurlar.¹⁸¹ Örneğin, terk edilme şemasına sahip bir birey, onu terk etme ihtimali olan bir partner ile birlikte olur. Bu

¹⁷⁴ Young vd., a.g.e., 2009, s.33-47.

¹⁷⁵ Young vd., a.g.e., 2009, s.33-47.

¹⁷⁶ Young vd., a.g.e., 2009, s.33-47.

¹⁷⁷ Young vd., a.g.e., 2009, s.33-47.

¹⁷⁸ Young vd., a.g.e., 2009, s.33-47.

¹⁷⁹ Young vd., a.g.e., 2003, s.146-177

¹⁸⁰ Paul Stallard, Early maladaptive schemas in children: Stability and differences between a community and a clinic referred sample, *Clinical Psychology & Psychotherapy*, 14(1), 2007, s.10-18.

¹⁸¹ Young vd., a.g.e., 2003, s.146-177

sebeple de uyumsuz şemasını desteklemiş olur. “Şema kaçınması” ikinci başa çıkma biçimidir. Kişinin şemasından kaçınmasını,uzak durmasını ifade eder. Hislerini bastırırlar ve şemalarıyla yüzleşmekten kaçınırlar. Terk edilme şeması olan bir bireyi ele alalım. Terk edilmeye olan inancı o kadar yüksektir ki,bunun bir gün bir şekilde gerçekleşeceğine inanır ve bunun hiç olmaması ve o acıyı yaşamamak için yakın ilişkiler kurmaktan kaçınır ya da madde-alkol kullanımına başlayabilirler. Dahası, kişiler şemalarından kaçınmak adına,ikili ilişkilerden uzak dururlar, duygularını bastırırlar, üzüntü ve hayal kırıklıklarını görmezden gelirler, geri çekilme davranışında bulunurlar ve hatta somatik semptomlar gösterebilirler. Son olarak “şema aşırı telafisi” kişinin şemasıyla savaşmasını ve şemasının tam zıttı bir biçimde davranmasını ifade eder. Diğer başa çıkma biçimlerine kıyasla bu biçim birey için daha sağlıklı gözükabilir. Ancak, şemayla sürekli olarak savaşan birey, bunun için yoğun bir enerji harcar ve sorunu çözümlmek yerine görmezden gelir ve şema tekrar tekrar yaşanır. Örneğin, terk edilme şeması olan birey yaşadığı ilişki de sürekli terk edilmeye alakalı olabilecek her ipucunu yakalamaya çalışır. Hissettiği en ufak tehditte terk edileceğini ve yalnız kalacağını düşünür. Bu sebeple partneri onu terk etmeden o partnerini terk eder ya da bu acıyı bir şekilde yaşayacağından emin olduğu için daha fazla uzasın istemez ve kendi terk edemiyorsa, partnerinin onu terk etmesi için elinden geleni yapar. Bireyler statü, kontrol, asi tutumlar, eleştiriye karşı tahammülsüzlük ve benmerkezcilik tutumlarıyla uyumsuz şemalarını aşırı telafi edebilirler.¹⁸²

1-Teslim Olma: Şemasına teslim olan birey, şemasını kabul eder ve şemasının gerektirdiği biçimde davranır. Şema teslimi yapan bireylerin özellikle; diğerleri yönelimlilik, onay arama, fedakarlık, boyun eğcilik şemalarına sahip oldukları gözlemlenmiştir.¹⁸³

2-Kaçınma: Kişiler korktukları için şemalarını hissetmekten kaçınırlar. Hayatlarında her alanda şemalarını tetikleyebilecek durumlardan uzak durur ve kaçınırlar.¹⁸⁴

3-Aşırı Telafi : Kişi şemasının tam zıttı yönde davranarak şeması ile başa çıkmaya çalışır. B kümesi kişilik bozukluklarına özgü bir başa çıkma biçimi olarak gözlemlenmiştir.¹⁸⁵

2.4.7.Şemaların Temelleri

Young ve arkadaşları çocukluk döneminde karşılanmayan evrensel temel ihtiyaçların karşılanmasının öneminden bahsetmişlerdir. Bu ihtiyaçlar, güven,

¹⁸² Young vd., a.g.e., 2003,s.146-177

¹⁸³ Young vd., a.g.e., 2009, s.33-47.

¹⁸⁴ Young vd., a.g.e., 2009, s.33-47.

¹⁸⁵ Young vd., a.g.e., 2009, s.33-47.

bağlanma, kimlik algısı, oyun, kendiliğindenlik, duygusal ihtiyaçlar ve spontanlıktır. Sağlıklı yetişkinler olabilmesi için, bireylerin bu alanlardaki ihtiyaçlarının karşılanmasının önemli olduğundan bahsetmişlerdir.¹⁸⁶ Bu noktada çocukluk dönemi ihtiyaçların bu uyumsuz şemaları oluşturduğunu söylemişlerdir. Bir çok diğer ekolde de olduğu gibi erken dönem ebeveyn ilişkileri, çocuğun ilerleyen süreçte dünyayla olan bütün ilişkilerini şekillendirecektir zemini hazırlar. Young ve arkadaşları, şemaların oluşumunda ebeveynlerin yanı sıra çevre, arkadaşlar ve sosyokültürel yapının öneminden de bahsetmişlerdir lakin en kökeninde ebeveyn ve ebeveyn iletişiminin uyumsuz şemaların oluşumunda önemli rol oynadığından bahsetmişlerdir.

187

2.5. Şema ve Anne Baba Tutumları

Şema kavramsallaştırmasında, ebeveynlerle erken etkileşimler erken dönem uyumsuz şemaların gelişmesine, erken dönem uyumsuz şemaların psikopatolojiye yol açmasına neden olmaktadır. Buna göre, EMS'lerin ebeveynlik stilleri ve psikopatoloji arasında aracı rolü olduğu söylenebilir.¹⁸⁸ Bu hipotez bir araştırma ile desteklenmektedir. Erken dönem uyumsuz şemalar baba-kız ilişkisi ile yeme semptomatolojisi arasındaki ilişkiye aracılık etmekte ve babalık koruması ve babalık reddinin yeme bozuklukları ile ilgili olduğu bilinmektedir.¹⁸⁹ Dahası, cezaevinde kalan babalar ve duygusal olarak engelli anneler, yeme bozukluklarının gelişimi ile ilgilidir.¹⁹⁰ Ayrıca, ebeveynlik algıları depresif semptomatoloji ile alakalıdır; düşük belirlenen ebeveyn bakımı, belirlenen ebeveyn aşırı korumasının erken dönem uyumsuz şemalar / Kusurlu / Utanç, Yetersiz Öz Kontrol, Yetersizlik / Yetersizlik ve Güvenlik Açığı, ayrıca depresif belirtilerle alakalı olduğu; ayrıca, erken dönem uyumsuz şemalar, algılanan ebeveynlik ile depresif belirtiler arasındaki ilişkiye kısmen aracılık ettiği yapılan araştırmalarda görülmektedir.¹⁹¹ Klinik bir örnekleme yapılan bir başka araştırma, erken dönem uyumsuz şemaların ebeveyn yetiştirme stilleri algıları ile kişilik bozukluğu semptomları arasındaki ilişkiye aracılık ettiğini göstermektedir.¹⁹²

¹⁸⁶ Young vd., a.g.e., 2003,s.110-146

¹⁸⁷ Young vd., a.g.e., 2003,s.110-146

¹⁸⁸ Young vd., a.g.e., 2003, s.105.

¹⁸⁹ Ceri Jones vd., *Father-daughter relationship and eating psychopathology: The mediating role of core beliefs*, British Journal of Clinical Psychology, 45(3), 2006, s.319-330.

¹⁹⁰ Alex Sheffield vd., *Do schema processes mediate links between parenting and eating pathology?*, European Eating Disorders Review: The Professional Journal of the Eating Disorders Association, 17(4), 2009, s.290-300.

¹⁹¹ Ashley Harris ve Lisa Curtin, *Parental perceptions, early maladaptive schemas, and depressive symptoms in young adults*, Cognitive Therapy and Research, 26(3), 2002, s.405-416.

¹⁹² Jens Thimm, *Mediation of early maladaptive schemas between perception of parental rearing style and personality disorders symptoms*, Behavioral Thererapy and Experimental Psychiatry, 41, 2010, s.52-59.

Hem ebeveynlerin reddi hem de daha az duygusal sıcaklık, küme A ve küme B kişilik bozuklukları ile ilişkili bulunurken, baba reddinin küme C belirtileri ile bağlantılı olduğu bildirilmiştir.¹⁹³

2.6. Toplumsal Cinsiyet Şema Kuramı

Bu kuram, sosyal öğrenme ve bilişsel şema kuramlarının temel görüşlerini birleştirir. Kurama göre, çocuklar belirli bir cinsiyet tipi edinirler, çünkü cinsellik içinde yasadıkları kültürün kendi gerçeklik anlayışı çevresinde oluşturmayı yeğlediği önemli bir odak durumundadır. Eğer kültür, kendi ideolojisi bakımından cinsiyet tipine daha az önem veriyorsa, çocuk kendi davranışlarında ve benlik kavramlarında zayıf bir cinsiyet tipi edinecektir.

Şema, bilişsel bir yapıdır; bireyin algılarını organize eden ve yönlendiren çağrışımlar ağıdır; gelen bilgiyi şemayla ilişkili terimlerle araştırmaya ve özümsemeye hazır oluşu sağlar. Toplumsal cinsiyet şemasına göre, çocuk gelişen bir toplumsal cinsiyet şeması aracılığıyla gelen bilgiyi kodlamayı ve örgütlenmeyi de öğrenir. Kadın ve erkek arasında ayrımı vurgulayan bir kültür içinde büyüyen çocuklar, algıladıkları bu cinsiyet çağrışımlarına göre işlemeyi öğrenirler.¹⁹⁴

Smith toplumsal cinsiyeti bireylerin yaşamı algılama biçimi ve hayatı inceledikleri bir kimlik olarak açıklamaktadır.¹⁹⁵ Her çocuk gelişmesiyle beraber cinsiyetlerin tanımlarının topluma göre ne anlama geldiğini kavrar. Bu tanımlar yalnızca biyolojik temelli farklılıkları, ev içi ve ev dışı görev dağılımlarını, karakter özelliklerini değil, dil ile ilgili benzetmeleri de kapsayan pek çok ifadeyi de barındırmaktadır.¹⁹⁶ Toplumda yaşanan herhangi bir başka ikilik kadınlar ve erkekler arasındaki kadar net ve geniş içeriğe sahip değildir. Çocuk cinsiyetine ilişkin öğrendiği her bilgiyi özümseyerek cinsiyet şeması aracılığıyla nasıl açıklayacağını da öğrenmektedir.¹⁹⁷

Çocuklar cinsiyete dayalı bu özel bilgi öğrenme sürecinde bir cinsiyet şeması oluşturarak cinsiyete ilişkin betimlemeler yapmaktadırlar.¹⁹⁸ Şemalar bilişsel bir yapıda olup kişinin algılarını düzenler ve onları sistemli bir şekilde çalıştırır.

¹⁹³ Thimm, a.g.e., s.52-59.

¹⁹⁴ Khamla Bhasin, *Toplumsal Cinsiyet "Bize Yüklenen Roller"*, Kadınlarla Dayanışma Vakfı Yayınları, İstanbul, 2003, s.1-5.

¹⁹⁵ Cynthia Smith vd., *The effect of social context on gender self-concept*, Sex Roles, 40(5-6), 1999, s.499-512.

¹⁹⁶ Sandra Bem, *Androgyny and gender schema theory: A conceptual and empirical integration*, In T.B. Sonderegger (Ed.), *Nebraska Symposium on Motivation: Psychology and Gender*, Lincoln: University of Nebraska Press, 1985, s.179-226.

¹⁹⁷ Dökmen a.g.e., s.9-19.

¹⁹⁸ Stephen Franzoi, *Social psychology*, Dubuque, Iowa: Brown&Benchmark, 1996, s.87-95.

Şemalar, bilişsel sürece işlenen bilgileri şema ile alakalı olan diğer terimlerle incelemeye ve benimsenmesine aracı olur. Kişiler şemaları ile bilgiyi kodlayarak şemayı sınıflandırabilirler ve şemayla ilgili kendi farklı yaklaşımlarını aktarabilirler. Şemanın toplumsal cinsiyet kavramına göre şekillenmesi kişilik özelliklerini de kadın ve erkek olarak sınıflandırmaya neden olmaktadır. Cinsiyet terimi ile bağdaşmayan her türlü konu kadın ve erkeklik sınıflandırılmasına dahil edilmektedir. Örneğin naif ve çiçek gibi adlandırılmalar kadın, “çevik”, “ aslan” gibi adlandırılmalar ise erkeğe yüklenen tabirlerdir. Toplumsal cinsiyet şeması, erkek ve kadınlarda ki ayırt edici noktaların benimsenmesinde ve benimsenen özelliklerin işlenmesinin özünü oluşturan yapıdır.¹⁹⁹ Cinsel kimlik arayışında olan çocuklar, kendilerinde hemcinslerinin özelliklerini görmeye ve bunu başka insanlara göstermek zorundadırlar. Kadın ve erkek arasındaki farkların dile getirildiği toplumlarda yetişen çocuklar kendi cinsiyetlerine ait özellikleri benimseyerek yetişmektedirler.²⁰⁰

¹⁹⁹ Dökmen a.g.e., s. 9-19.

²⁰⁰ Bem a.g.e., s.179-226.

ÜÇÜNCÜ BÖLÜM

YÖNTEM VE TEKNİKLER

3.1. ARAŞTIRMANIN MODELİ

Bu araştırma, “ilişkisel tarama modeli”ne uygun olarak hazırlanmıştır. İki veya daha çok değişken arasında birlikte değişim varlığını ve/veya derecesini belirlemeyi amaçlamaktadır.²⁰¹

3.2. ARAŞTIRMANIN EVREN VE ÖRNEKLEMİ

Bu araştırma ilişkisel tarama modeli baz alınarak uygulanmıştır. Örneklem seçimi basit-rastgele örneklem seçimi türüne göre yapılmıştır.²⁰² Araştırmanın evrenini İstanbul’da yaşayan 18-29 yaş arası kadın bireyler oluşturmaktadır. Araştırmanın örneklemini ise İstanbul’da yaşayan 18-29 yaş arası 300 kadın birey oluşturmaktadır. Araştırmaya 324 kişi katılmıştır ancak 24 katılımcı ölçekleri eksik veya yetersiz düzeyde cevapladığından dolayı örneklem 300 kadın katılımcı olarak belirlenmiştir. Katılımcılar İstanbul ilindeki vakıf üniversitelerinde öğrenim gören kadın öğrencilerden seçilmiştir. Tüm katılımcılar araştırma hakkında katılımcı kabul etiklerine dair aydınlatılmış ve onayı alınmıştır.

Çalışma verileri İstanbul’da özel bir vakıf üniversitesinde 236 kadın ve İstanbul’da aynı bölgede ikamet eden, yaş aralığı açısından üniversite örneklemini ile eşleşen 64 lise mezunu kadın denekten oluşmuştur. Araştırma veri toplama süreci Aralık 2018 - Şubat 2019 tarihleri arasındadır. Katılımcı olma kriterleri; 18-29 yaş arası ve kadın bireyler olarak belirlenmiştir. Veri toplama süreci her bir katılımcı için 15 dakika sürmüştür.

3.3. VERİ TOPLAMA ARAÇLARI

3.3.1. Kişisel Bilgi Formu

Araştırmacı tarafından hazırlanan ve kişisel bilgilerin araştırıldığı formda bireylere, yaşları, aileden şiddet görme durumları, eğitim durumları, ebeveyn eğitim durumları ile ilgili sorular yöneltilmiştir.

3.3.2. Anne Baba Tutum Ölçeği

Bu araştırmada kullanılan, orijinal adı Parenting Style Inventory-PSI olan ve Lamborn, Mounts, Steinberg ve Dornbusch tarafından 1991 yılında geliştirilmiş Anne Baba Tutum Ölçeği A. Yılmaz (2000) tarafından Türkçeye uyarlanmıştır. Ölçek toplam 26 maddeden oluşmaktadır. İlk 18 maddesi 4’lü Likert, sonraki 2 maddesi 7 dereceli

²⁰¹ Niyazi Karasar, *Bilimsel araştırma yöntemi*, Nobel Yayın Dağıtım, Ankara, 2005.

²⁰² Rauf Arıkan, *Araştırma teknikleri ve rapor hazırlama*, Asil Yayın Dağıtım, Ankara, 2004, s.141.

likert ve son 6 maddesi ise 3 dereceli likert ölçeğidir. Ölçek 3 alt boyuttan oluşmaktadır: Kabul/ilgi (acceptance/involvement), Kontrol/denetleme (strictness/supervision) ve Psikolojik özerklik (psychological autonomy). Kabul ilgi alt boyutundaki Cronbach Alfa iç tutarlık katsayısı .72, kontrol/denetleme alt boyutundaki iç tutarlık katsayısı .76 ve psikolojik özerklik alt boyutundaki iç tutarlık katsayısı .82 olarak tespit edilmiştir. Ölçek maddelerinin boyutlara göre dağılım şekli ise şu şekildedir: Orjinal ölçeğin Kabul/ İlgi boyutunu 1, 3, 5, 7, 9, 11, 13, 15, 17 numaralı dokuz maddesi, Psikolojik Özerklik boyutunu 2, 4, 6, 8, 10, 12, 14, 16, 18 numaralı dokuz maddesi ve Kontrol/Denetleme boyutunu 19, 20, 21, 22, 23, 24, 25, 26 numaralı sekiz maddesi oluşturmaktadır. Ölçekte Kabul/ İlgi boyutunu değerlendirme esnasında tek numaralı maddeler aynı şekilde puanlanırken, Psikolojik Özerklik boyutu için 12. madde dışındaki çift numaralı maddeler ters puanlanmıştır. Kontrol/denetleme boyutunda ilk iki maddedeki 'hayır' cevabı için 7 puan, 'istediğim saate kadar' cevabı için 1 puan olacak şekilde 1-7 arasında puanlandırma yapılmıştır. 21. sorudan itibaren ise "hiç çaba göstermez" cevabı için 1, "çok az çaba gösterir" cevabı için 2 ve "çok çaba gösterir" cevabı için 3 olacak şekilde puanlandırma yapılmıştır.²⁰³

3.3.3. Toplumsal Cinsiyet Rollerine Tutum Ölçeği

Ölçek Zeyneloğlu ve Terzioğlu (2011) tarafından, üniversite öğrencilerinin toplumsal cinsiyet rollerine yönelik oluşturdukları tutumları saptamak amacıyla geliştirilmiş olup 38 maddeden oluşur. Ölçek (1=hiç katılmıyorum, 5=tamamen katılıyorum) arasında puanlanan Likert tipi bir ölçektir. Toplumsal cinsiyet rollerine ilişkin eşitlikçi tutum cümleleri için katılımcı; tamamen katılıyorsa 5 puan, katılıyorsa 4 puan, kararsızsa 3 puan, katılmıyorsa 2, kesinlikle katılmıyorsa 1 puan almaktadırlar. Katılımcının geleneksel tutum cümleleri için ise yukarıda belirtilenin tam tersi şekilde puanlaması hesaplanmaktadır. Ölçekten alınabilecek en fazla puan 190, en az puan 38'dir. Ölçekten alınan puanların fazla olması eşitlikçi tutuma, az olması geleneksel tutuma işaret etmektedir.²⁰⁴

3.3.4. Young Şema Ölçeği

Ölçek, erken dönem uyumsuz şemaları değerlendirmek amacıyla geliştirilmiştir. Ölçeğin özgün formu 205 maddeden oluşmakta ve 18 şemayı içermektedir (Schemidt ve ark. 1995). Young (1990), ölçeğin 75 maddeden oluşan kısa formunu geliştirmiştir. Bizim çalışmamızda Young Şema Ölçeği'nin 90 maddelik kısa formunun 3. versiyonu

²⁰³ Ayşen Yılmaz, *Anne-baba tutum ölçeğinin güvenilirlik ve geçerlik çalışması*, Çocuk ve gençlik ruh sağlığı dergisi, 7(3), 2000, s.160-172.

²⁰⁴ Simge Zeyneloğlu ve Füsün Terzioğlu, *Toplumsal cinsiyet rollerine tutum ölçeğinin geliştirilmesi ve psikometrik özellikleri*, Hacettepe Üniversitesi Eğitim Fakültesi Dergisi, 40(2), 2011, s.409-420.

(YŞÖ-KF3) kullanılmıştır. YŞÖ-KF3, 16 şema ve 205 maddeden oluşan uzun form ve 15 şema ve 75 maddeden oluşan kısa formun ardından, bahsedilen formlardan farklı olarak Onay Arayıcılık, Cezalandırıcılık ve Karamsarlık şemalarının eklenmesiyle oluşturulmuş 90 maddelik bir ölçektir. Ölçeğin geçerlik güvenirliği Sarıtaş tarafından yapılmıştır.^{205 206}

Ölçek, beş şema alanının altında yer alan 18 erken dönem uyumsuz şemayı kapsamakta ve bu anlamda 18 şema boyutundan oluşmaktadır. Bu şema boyutları terk edilme/istikrarsızlık, güvensizlik/suistimal edilme, duyguları bastırma, kusurluluk/utanç, sosyal izolasyon/yabancılaşma, bağımlılık/yetersizlik, hastalıklar ve tehditler karşısında dayanıksızlık, iç içelik/gelişmemiş benlik, başarısızlık, hak görme/büyüklük, yetersiz özdenetim, boyun eğicilik, kendini feda, onay arayıcılık, karamsarlık, duygusal yoksunluk, yüksek standartlar/aşırı eleştiricilik ve cezalandırıcılıktır. Her boyut beş maddeden oluşmaktadır. Yukarıda bahsedilen şema boyutları model tarafından önerilen beş şema alanında yer almaktadırlar. Bu şema alanları kopukluk/ reddedilmişlik, zedelenmiş otonomi/performans, zedelenmiş sınırlar, diğerleri yönelimlilik ve aşırı tetikte olma/bastırılmışlıktır. Çalışmamızda veriler bu beş şema alanı üzerinden değerlendirilmiştir.

3.4. VERİLERİN ANALİZİ

Veri toplama araçları ile elde edilen veriler bilgisayar ortamına sayısal ifade olarak girilmiş ve bu veriler sosyal bilimler için istatistik paket programı (SPSS 25) kullanılarak istatistiksel analizleri yapılmıştır. Analizde elde edilen sayıların en yakın ondalık iki basamaklı yüzdeler alınmıştır.

Analizlere başlamadan önce veriler normal dağılım açısından incelenmiştir. Araştırma değişkenlerinin örneklem grubunda normallik dağılımının analizi için yapılan Shapiro-Wilk Young Şema Ölçeği (S-W= .873, Sd.= 300, p=.000) normal dağılım göstermediği görülmüştür. Anne Baba Tutumları Ölçeği (S-W= .962, Sd.= 300, p=.001) normal dağılım göstermediği görülmüştür. Toplumsal Cinsiyet Rollerini Ölçeği (S-W= .893, Sd.= 300, p=.000) normal dağılım göstermediği görülmüştür.

Uygulanan veri analizinde %95 güvenilirlik düzeyi temel alınmıştır. araştırmamızda kullanılan ölçeklerin korelasyon katsayısına göre güç aralığı;

²⁰⁵ Jeffrey Young ve Brown G, *Young schema questionnaire*, Cognitive Therapy Center of New York. New York, 1990.

²⁰⁶ Sarıtaş D, *The effects of maternal acceptance- rejection on psychological adjustment of adolescents: The mediator roles of cognitive styles*, Orta Doğu Teknik Üniversitesi, Ankara, 2007 (Yayımlanmamış Yüksek Lisans Tezi).

** $p < .01$, * $p < .05$; $1 \leq r \leq +1$ ($0 < r \leq 0.2$ ilişki yok veya çok zayıf. $0.2 < r \leq 0.4$ zayıf ilişki. $0.4 < r \leq 0.6$ orta dereceli ilişki. $0.6 < r \leq 0.8$ güçlü ilişkidir.²⁰⁷ Niceliksel verilerin karşılaştırılmasında Parametrik olmayan iki grup arasındaki farkın analizi için Mann Withney U testi kullanılmıştır. Parametrik olmayan ikiden fazla grup durumunda parametrelerin gruplar arası karşılaştırmalarında Kruskal Wallis testi kullanılmıştır. Araştırmanın bağımlı ve bağımsız değişkenleri arasındaki ilişki Spearman korelasyon analizi ile test edilmiştir. Ölçeklerin birbirine etkisi basit doğrusal regresyon ile test edilmiştir. Regresyon VİF ve Tolerans değerlerine göre değerlendirilmiştir. VİF ve Tolerans değerlerinin normal sınırlar içinde olduğu gözlemlenmiştir.

²⁰⁷ Beril Durmuş vd., *Sosyal Bilimlerde SPSS'le Veri Analizi*, Beta Yayınları, 7. Basım, 2018, s.142.

DÖRDÜNCÜ BÖLÜM

BULGULAR

Bu bölümde araştırmacı tarafından hazırlanan demografik bilgi formundan elde edilen bulgular yer almaktadır.

Tablo 4.1 Örneklem Grubunun Demografik Değişkenlere Göre Dağılımı

		f	%
Yaş	18-20	54	18,0
	21-23	210	70,0
	24-26	29	9,7
	Toplam	293	97,7
Kayıp		7	2,3
	Toplam	300	100,0
Annenizin eğitim durumu	Okur-Yazar Değil	22	7,3
	Okur-Yazar	32	10,7
	İlkokul Mezunu	102	34,0
	Ortaokul Mezunu	79	26,3
	Lise Mezunu	65	21,7
	Toplam	300	100
Babanızın eğitim durumu	Okur-Yazar Değil	16	5,3
	Okur-Yazar	27	9,0
	İlkokul Mezunu	130	43,3
	Ortaokul Mezunu	64	21,3
	Lise Mezunu	63	21,0
	Toplam	300	100,0
Eğitim durumu	Lise Mezunu	64	21,3
	Üniversite Öğrencisi	236	78,7
	Toplam	300	100,0
Aileden şiddet	Evet	40	13,3
	Hayır	259	86,6
Kayıp		1	0,3
	Toplam	300	100,0

Tabloda görüldüğü üzere, örneklem grubunun %18.0'ı 18-20 yaş,%70.0'ı 21-23 yaş,%9.7'si 24-26 yaş, anne eğitim durumunun %7.3'ü okur yazar değil,%10.7'si okur yazar,%34.0'ı ilkokul mezunu,%26.3'ü ortaokul mezunu,%21.7'si lise mezunu, baba eğitim durumunun %5.3'ü okur yazar değil,%9.0'u okur yazar,% 43.3'ü ilkokul mezunu,%21.3'ü ortaokul mezunu,%21.0'ı lise mezunu, eğitim durumunun %21.3'ü lise mezunu,%78.47'si üniversite mezunu, %13.3'ü aileden şiddet görmüş,%86.6'si aileden şiddet görmemiş.

Tablo 4.2 Anne-Baba Tutumları Ölçeği Ve Alt Boyutlarının Betimsel İstatistikleri

	n	\bar{X}	Ss.
Anne-Baba Tutumları Ölçeği	300	2,53	0,32
Kabul İlgisi	300	2,63	0,76
Psikolojik Özerklik	300	2,52	0,93
Denetleme	300	2,42	0,61

Tablo 4.2.de, anne-baba tutumları ölçeğinin ortalaması 2.53 (ss=0.32), Kabul ilgi alt boyutunun ortalaması 2.63 (ss=0.76),Psikolojik özerklik alt boyutunun ortalaması 2.45 (ss=0.93), Denetleme alt boyutunun ortalaması 2.42 (ss=0.61)dir.

Tablo 4.3 Toplumsal Cinsiyet Roller Ölçeği Ve Alt Boyutlarının Betimsel İstatistikleri

	n	\bar{X}	Ss.
Toplumsal Cinsiyet Roller Ölçeği	300	2,60	0,88
Eşitlikçi Cinsiyet Rolü	300	3,10	1,19
Kadın Cinsiyet Rolü	300	2,51	0,96
Evlilikte Cinsiyet Rolü	300	2,41	0,97
Geleneksel Cinsiyet Rolü	300	2,50	0,99
Erkek Cinsiyet Rolü	300	2,49	1,02

Tablo 4.3.'de, toplumsal cinsiyet rolleri ölçeği ortalaması 2.60(ss=0.88) Eşitlikçi cinsiyet rolü alt boyutunun ortalaması 3.10(ss=1.19) olduğu görülmektedir. Kadın cinsiyet rolü alt boyutunun ortalaması 2.51(ss=0.96)dir. Evlilikte cinsiyet rolü alt boyutunun ortalaması 2.41(ss=0.97)dir. Geleneksel cinsiyet rolü alt boyutunun ortalaması 2.50(ss=0.99),Erkek cinsiyet rolü alt boyutunun ortalaması 2.49(ss=1.02)dur.

Tablo 4.4 Young Şema Ölçeği Ve Alt Boyutlarının Betimsel İstatistikleri

	n	\bar{X}	Ss.
Young Şema Ölçeği	300	3,32	1,45
Duygusal Yoksunluk	300	3,28	1,52
Karamsarlık	300	3,42	1,57
Sosyal İzolasyon	300	3,35	1,55
Duyguları Bastırma	300	3,32	1,61
Onay Arayıcılık	300	3,27	1,55
Bağımlılık	300	3,35	1,53
Yetersiz Özdenetim	300	3,28	1,52
Kendini Feda	300	3,33	1,50
Cezalandırılma	300	3,23	1,50
Tehditler Karşısında	300	3,33	1,46
Dayanıksızlık			
Yüksek Standartlar	300	3,55	1,73
Başarısızlık	300	3,1/	1,57

Tablo 4.4.'de, young şema ölçeği ortalaması 3.31(ss=1.45)dir. Duygusal yoksunluk alt boyutunun ortalaması 3.27(ss=1.52) olduğu görülmektedir. Karamsarlık alt boyutunun ortalaması 3.41(ss=1.57) dir. Sosyal izalasyon alt boyutunun ortalaması 3.33(ss=1.55)dür. Duyguları bastırma alt boyutunun ortalaması 3.31(ss=1.61)dir. Onay arayıcılık alt boyutunun ortalaması 3.26(ss=1.55)dir. Bağımlılık alt boyutunun ortalaması 3.34(ss=1.53)dür. Yetersiz özdenetim alt boyutunun ortalaması 3.27(ss=1.52)dir. Kendini feda alt boyutunun ortalaması 3.32(ss=1.50)dir. Cezalandırma alt boyutunun ortalaması 3.22(ss=1.50)dir. Tehditlere karşı dayanıksızlık alt boyutunun ortalaması 3.32(ss=1.46)dir. Yüksek standartlar alt boyutunun ortalaması 3.53(ss=1.73)dür. Başarısızlık alt boyutunun ortalaması 3.17(ss=1.57)dir.

Tablo 4.5 Toplumsal Cinsiyet Rollerini Toplam ve Alt Boyutları Puanlarının Aileden Şiddet Görme Değişkenine Göre Mann Whitney-U Testi ile Karşılaştırılması

		n	S.O	S.T	U	W	Z	p
Toplumsal Cinsiyet Rollerini Ölçeği	Evet	40	121,39	4855,50	4035,500	4855,500	-2,250	0,026*
	Hayır	259	154,42	39994,50				
	Total	299						
Eşitlikçi Tutum	Evet	40	110,30	4412,00	3592,000	4412,000	-3,123	0,002*
	Hayır	259	156,13	40438,00				
	Total	299						
Evlilikte Cinsiyet Rolü	Evet	40	131,21	5248,50	4428,500	5248,500	-1,480	0,139
	Hayır	259	152,90	39601,50				
	Total	299						
Erkek Cinsiyet Rolü	Evet	40	132,08	5283,00	4463,000	5283,000	-1,415	0,157
	Hayır	259	152,77	39567,00				
	Total	299						
Geleneksel Cinsiyet Rolü	Evet	40	146,25	5850,00	5030,000	5850,000	-0,295	0,768
	Hayır	259	150,58	39000,00				
	Total	299						
Kadın Cinsiyet Rolü	Evet	40	159,50	6380,00	4800,000	38470,000	-0,748	0,455
	Hayır	259	148,53	38470,00				
	Total	299						

Örnekleme grubunun Toplumsal Cinsiyet Rollerini Ölçeğinden almış oldukları puanların, aileden şiddet görme değişkenine göre anlamlı bir şekilde farklılaşmış olduğunu belirlemek üzere yapılan non-parametrik Mann Whitney-U testi sonucundan ailesinden şiddet görmeyenlerin daha fazla puan aldıklarından dolayı istatistiksel açıdan $p < 0.05$ düzeyinde anlamlı bir farklılık saptanmıştır ($U=4035,500$, $p=0,026$, $p < .05$).

Örnekleme grubunun eşitlikçi tutum alt boyutu almış oldukları puanların, aileden şiddet görme değişkenine göre anlamlı bir şekilde farklılaşmış olduğunu belirlemek üzere yapılan non-parametrik Mann Whitney-U testi sonucundan ailesinden şiddet görmeyenlerin daha fazla puan aldıklarından dolayı istatistiksel açıdan $p < 0.05$ düzeyinde anlamlı bir farklılık saptanmıştır ($U=3592,000$, $p=0,002$, $p < .05$).

Örnekleme grubunun evlilikte cinsiyet rolü alt boyutundan almış oldukları puanların, aileden şiddet görme değişkenine göre anlamlı bir şekilde farklılaşmış olduğunu belirlemek üzere yapılan non-parametrik Mann Whitney-U testi

sonucundan, istatistiksel açıdan $p>0.05$ düzeyinde anlamlı bir farklılık saptanmamıştır.

Örnekleme grubunun erkek cinsiyet rolü alt boyutundan almış oldukları puanların, aileden şiddet görme değişkenine göre anlamlı bir şekilde farklılaşıp farklılaşmadığını belirlemek üzere yapılan non-parametrik Mann Whitney-U testi sonucundan, istatistiksel açıdan $p>0.05$ düzeyinde anlamlı bir farklılık saptanmamıştır.

Örnekleme grubunun geleneksel cinsiyet rolü alt boyutundan almış oldukları puanların, aileden şiddet görme değişkenine göre anlamlı bir şekilde farklılaşıp farklılaşmadığını belirlemek üzere yapılan non-parametrik Mann Whitney-U testi sonucundan, istatistiksel açıdan $p>0.05$ düzeyinde anlamlı bir farklılık saptanmamıştır.

Örnekleme grubunun kadın cinsiyet rolü alt boyutundan almış oldukları puanların, aileden şiddet görme değişkenine göre anlamlı bir şekilde farklılaşıp farklılaşmadığını belirlemek üzere yapılan non-parametrik Mann Whitney-U testi sonucundan, istatistiksel açıdan $p>0.05$ düzeyinde anlamlı bir farklılık saptanmamıştır.

Tablo 4.6 Toplumsal Cinsiyet Rollerini Toplam ve Alt Boyutları Puanlarının Yaş Değişkenine Göre Kruskal Wallis-H Testi ile Karşılaştırılması

		n	S.O	X ²	Sd.	p
Toplumsal Cinsiyet Rollerini Ölçeği	18-20	54	160,25	1,718	2	0,424
	21-23	210	144,65			
	24-26	29	139,38			
	Total	293				
Eşitlikçi Cinsiyet Rolü	18-20	54	135,66	1,594	2	0,451
	21-23	210	148,27			
	24-26	29	158,95			
	Total	293				
Kadın Cinsiyet Rolü	18-20	54	193,05	21,143	2	0,000*
	21-23	210	139,11			
	24-26	29	118,40			
	Total	293				
Evlilikte Cinsiyet Rolü	18-20	54	150,81	0,788	2	0,675
	21-23	210	147,78			
	24-26	29	134,24			
	Total	293				
Erkek Cinsiyet Rolü	18-20	54	167,87	4,929	2	0,085
	21-23	210	140,39			
	24-26	29	156,03			
	Total	293				
Geleneksel Cinsiyet Rolü	18-20	54	166,02	3,354	2	0,187
	21-23	210	142,58			
	24-26	29	143,60			
	Total	293				

Tablodan anlaşılacağı gibi toplumsal cinsiyet rollerini ölçeği sıralamalar ortalamalarının yaş değişkenine göre anlamlı bir farklılık gösterip göstermediğini belirlemek amacıyla yapılan Kruskal Wallis-H sonucunda baba eğitim durumu gruplarının sıralamalar ortalamaları arasındaki fark istatistiksel olarak anlamlı bulunmamıştır ($\chi^2_{(sd=2)} = 1,718; p > 0,05$).

Tablodan anlaşılacağı gibi eşitlikçi cinsiyet rolü alt boyutu sıralamalar ortalamalarının yaş değişkenine göre anlamlı bir farklılık gösterip göstermediğini belirlemek amacıyla yapılan Kruskal Wallis-H sonucunda baba eğitim durumu gruplarının sıralamalar ortalamaları arasındaki fark istatistiksel olarak anlamlı bulunmamıştır ($\chi^2_{(sd=2)} = 1,594; p > 0,05$).

Tablodan anlaşılacağı gibi, kadın cinsiyet rolü alt boyutu sıralamalar ortalamalarının yaş değişkenine göre anlamlı bir farklılık gösterip göstermediğini belirlemek amacıyla yapılan Kruskal Wallis-H sonucunda yaş gruplarının sıralamalar

ortalamları arasındaki fark istatistiksel olarak anlamlı bulunmuştur ($\chi^2_{(sd=2)}= 21,143$; $p<01$). Bu işlemin ardından Kruskal Wallis-H sonrası belirlenen anlamlı farklılığın hangi gruplardan kaynaklandığını belirlemek üzere tamamlayıcı karşılaştırma tekniklerine geçilmiştir. Bu amaçla kullanılan özel bir test tekniği bulunmadığından ikili karşılaştırmalarda tercih edilen Mann Whitney-U uygulanmıştır. Analizlerin sonucunda farklılığın 18-20 yaş olan 21-23 yaş olan grup arasında 18-20 yaş olan grup ölçekten daha fazla puan almıştır. Analizlerin sonucunda farklılığın 18-20 yaş olan 24-26 yaş olan grup arasında 18-20 yaş olan grup ölçekten daha fazla puan almıştır.

Tablodan anlaşılacağı gibi evlilikte cinsiyet rolü alt boyutu sıralamalar ortalamalarının yaş değişkenine göre anlamlı bir farklılık gösterip göstermediğini belirlemek amacıyla yapılan Kruskal Wallis-H sonucunda baba eğitim durumu gruplarının sıralamalar ortalamaları arasındaki fark istatistiksel olarak anlamlı bulunmamıştır ($\chi^2_{(sd=2)}= 0,788$; $p>05$).

Tablodan anlaşılacağı gibi erkek cinsiyet rolü alt boyutu sıralamalar ortalamalarının yaş değişkenine göre anlamlı bir farklılık gösterip göstermediğini belirlemek amacıyla yapılan Kruskal Wallis-H sonucunda baba eğitim durumu gruplarının sıralamalar ortalamaları arasındaki fark istatistiksel olarak anlamlı bulunmamıştır ($\chi^2_{(sd=2)}= 4,929$; $p>05$).

Tablodan anlaşılacağı gibi geleneksel cinsiyet rolü alt boyutu sıralamalar ortalamalarının yaş değişkenine göre anlamlı bir farklılık gösterip göstermediğini belirlemek amacıyla yapılan Kruskal Wallis-H sonucunda baba eğitim durumu gruplarının sıralamalar ortalamaları arasındaki fark istatistiksel olarak anlamlı bulunmamıştır ($\chi^2_{(sd=2)}= 3,354$; $p>05$).

Tablo 4.7 Toplumsal Cinsiyet Rollerini Toplam ve Alt Boyutları Puanlarının Eğitim Durumu Değişkenine Göre Kruskal Wallis-H Testi ile Karşılaştırılması

		n	S.O	X ²	Sd.	p
Toplumsal Cinsiyet Rollerini Ölçeği	Lise Mezunu	64	159,04	0,788	1	0,375
	Üniversite Öğrencisi	236	148,18			
	Total	300				
Kadın Cinsiyet Rolü	Lise Mezunu	64	171,26	4,674	1	0,031*
	Üniversite Öğrencisi	236	144,87			
	Total	300				
Evlilikte Cinsiyet Rolü	Lise Mezunu	64	148,80	0,031	1	0,859
	Üniversite Öğrencisi	236	150,96			
	Total	300				
Erkek Cinsiyet Rolü	Lise Mezunu	64	166,14	2,669	1	0,102
	Üniversite Öğrencisi	236	146,26			
	Total	300				
Geleneksel Cinsiyet Rolü	Lise Mezunu	64	168,72	3,605	1	0,058
	Üniversite Öğrencisi	236	145,56			
	Total	300				
Eşitlikçi Cinsiyet Rolü	Lise Mezunu	64	128,30	5,339	1	0,021*
	Üniversite Öğrencisi	236	156,52			
	Total	300				

Tablodan anlaşılacağı gibi toplumsal cinsiyet roller ölçeği toplam puanı ortalamalarının eğitim durumu değişkenine göre anlamlı bir farklılık gösterip göstermediğini belirlemek amacıyla yapılan Kruskal Wallis-H sonucunda eğitim durumu gruplarının sıralamalar ortalamaları arasındaki fark istatistiksel olarak anlamlı bulunmamıştır ($\chi^2_{(sd=1)}=0,788$; $p>05$).

Tablodan anlaşılacağı gibi, kadın cinsiyet rolü sıralamalar ortalamalarının eğitim durumu değişkenine göre anlamlı bir farklılık gösterip göstermediğini belirlemek amacıyla yapılan Kruskal Wallis-H sonucunda eğitim durumu gruplarının sıralamalar ortalamaları arasındaki fark istatistiksel olarak anlamlı bulunmuştur

($\chi^2_{(sd=1)}=4.674$; $p<05$). Bu işlemin ardından Kruskal Wallis-H sonrası belirlenen anlamlı farklılığın hangi gruplardan kaynaklandığını belirlemek üzere tamamlayıcı karşılaştırma tekniklerine geçilmiştir. Bu amaçla kullanılan özel bir test tekniği bulunmadığından ikili karşılaştırmalarda tercih edilen Mann Whitney-U uygulanmıştır. Analizlerin sonucunda farklılığın lise mezunu olan üniversite öğrencisi olan grup arasında lise mezunu olan grup ölçekten daha fazla puan almıştır.

Tablodan anlaşılacağı gibi evlilikte cinsiyet rolü alt boyutu sıralamalar ortalamalarının eğitim durumu değişkenine göre anlamlı bir farklılık gösterip göstermediğini belirlemek amacıyla yapılan Kruskal Wallis-H sonucunda eğitim durumu gruplarının sıralamalar ortalamaları arasındaki fark istatistiksel olarak anlamlı bulunmamıştır ($\chi^2_{(sd=1)}=0,031$; $p>05$).

Tablodan anlaşılacağı gibi erkek cinsiyet rolü alt boyutu sıralamalar ortalamalarının eğitim durumu değişkenine göre anlamlı bir farklılık gösterip göstermediğini belirlemek amacıyla yapılan Kruskal Wallis-H sonucunda eğitim durumu gruplarının sıralamalar ortalamaları arasındaki fark istatistiksel olarak anlamlı bulunmamıştır ($\chi^2_{(sd=2)}=2,669$; $p>05$).

Tablodan anlaşılacağı gibi geleneksel cinsiyet rolü alt boyutu sıralamalar ortalamalarının eğitim durumu değişkenine göre anlamlı bir farklılık gösterip göstermediğini belirlemek amacıyla yapılan Kruskal Wallis-H sonucunda eğitim durumu gruplarının sıralamalar ortalamaları arasındaki fark istatistiksel olarak anlamlı bulunmamıştır ($\chi^2_{(sd=1)}=3,605$; $p>05$).

Tablodan anlaşılacağı gibi, eşitlikçi tutum alt boyutu sıralamalar ortalamalarının eğitim durumu değişkenine göre anlamlı bir farklılık gösterip göstermediğini belirlemek amacıyla yapılan Kruskal Wallis-H sonucunda eğitim durumu gruplarının sıralamalar ortalamaları arasındaki fark istatistiksel olarak anlamlı bulunmuştur ($\chi^2_{(sd=1)}=5.339$; $p<05$). Bu işlemin ardından Kruskal Wallis-H sonrası belirlenen anlamlı farklılığın hangi gruplardan kaynaklandığını belirlemek üzere tamamlayıcı karşılaştırma tekniklerine geçilmiştir. Bu amaçla kullanılan özel bir test tekniği bulunmadığından ikili karşılaştırmalarda tercih edilen Mann Whitney-U uygulanmıştır. Analizlerin sonucunda farklılığın lise mezunu olan üniversite öğrencisi olan grup arasında üniversite öğrencisi olan grup ölçekten daha fazla puan almıştır.

Tablo 4.8 Toplumsal Cinsiyet Rollerini Toplam ve Alt Boyutları Puanlarının Baba Eğitim Durumu Değişkenine Göre Kruskal Wallis-H Testi ile Karşılaştırılması

		n	S.O	X ²	Sd.	p
Toplumsal Cinsiyet Rollerini Ölçeği	Okur-Yazar Değil	16	180,44	5,249	4	0,263
	Okur-Yazar	27	175,35			
	İlkokul Mezunu	130	149,49			
	Ortaokul Mezunu	64	143,63			
	Lise Mezunu	63	141,30			
	Total	300				
Kadın Cinsiyet Rolü	Okur-Yazar Değil	16	186,81	11,215	4	0,024*
	Okur-Yazar	27	181,48			
	İlkokul Mezunu	130	155,49			
	Ortaokul Mezunu	64	135,58			
	Lise Mezunu	63	132,86			
	Total	300				
Erkek Cinsiyet Rolü	Okur-Yazar Değil	16	180,50	10,139	4	0,038*
	Okur-Yazar	27	186,41			
	İlkokul Mezunu	130	152,94			
	Ortaokul Mezunu	64	139,42			
	Lise Mezunu	63	133,71			
	Total	300				
Geleneksel Cinsiyet Rolü	Okur-Yazar Değil	16	174,88	9,176	4	0,057
	Okur-Yazar	27	178,20			
	İlkokul Mezunu	130	153,86			
	Ortaokul Mezunu	64	149,76			
	Lise Mezunu	63	126,26			
	Total	300				
Eşitlikçi Cinsiyet Rolü	Okur-Yazar Değil	16	112,91	12,816	4	0,012*
	Okur-Yazar	27	126,02			
	İlkokul Mezunu	130	143,14			
	Ortaokul Mezunu	64	158,48			
	Lise Mezunu	63	177,63			
	Total	300				
Evlilikte Cinsiyet Rolü	Okur-Yazar Değil	16	165,78	2,910	4	0,573
	Okur-Yazar	27	168,46			
	İlkokul Mezunu	130	150,85			
	Ortaokul Mezunu	64	150,38			
	Lise Mezunu	63	138,32			
	Total	300				

Tablodan anlaşılacağı gibi toplumsal cinsiyet rolleri ölçeği sıralamalar ortalamalarının baba eğitim durumu değişkenine göre anlamlı bir farklılık gösterip göstermediğini belirlemek amacıyla yapılan Kruskal Wallis-H sonucunda baba eğitim durumu gruplarının sıralamalar ortalamaları arasındaki fark istatistiksel olarak anlamlı bulunmamıştır ($\chi^2_{(sd=4)}=5,249$; $p>05$).

Tablodan anlaşılacağı gibi, kadın cinsiyet rolü alt boyutu sıralamalar ortalamalarının baba eğitim durumu değişkenine göre anlamlı bir farklılık gösterip göstermediğini belirlemek amacıyla yapılan Kruskal Wallis-H sonucunda baba eğitim durumu gruplarının sıralamalar ortalamaları arasındaki fark istatistiksel olarak anlamlı bulunmuştur ($\chi^2_{(sd=4)}=11.215$; $p<05$). Bu işlemin ardından Kruskal Wallis-H sonrası belirlenen anlamlı farklılığın hangi gruplardan kaynaklandığını belirlemek üzere tamamlayıcı karşılaştırma tekniklerine geçilmiştir. Analizlerin sonucunda farklılığın okur-yazar olmayan grupla, ortaokul mezunu olan grup arasında okur-yazar olmayan grup ölçekten daha fazla puan almıştır. Analizlerin sonucunda farklılığın okur-yazar olmayan grupla, lise mezunu olan grup arasında okur-yazar olmayan grup ölçekten daha fazla puan almıştır. Analizlerin sonucunda farklılığın okur-yazar olan grupla, ortaokul mezunu olan grup arasında okur-yazar olan grup ölçekten daha fazla puan almıştır. Analizlerin sonucunda farklılığın okur-yazar olan grupla, lise mezunu olan grup arasında okur-yazar olan grup ölçekten daha fazla puan almıştır.

Tablodan anlaşılacağı gibi, erkek cinsiyet rolü alt boyutu sıralamalar ortalamalarının baba eğitim durumu değişkenine göre anlamlı bir farklılık gösterip göstermediğini belirlemek amacıyla yapılan Kruskal Wallis-H sonucunda baba eğitim durumu gruplarının sıralamalar ortalamaları arasındaki fark istatistiksel olarak anlamlı bulunmuştur ($\chi^2_{(sd=4)}=10.139$; $p<05$). Bu işlemin ardından Kruskal Wallis-H sonrası belirlenen anlamlı farklılığın hangi gruplardan kaynaklandığını belirlemek üzere tamamlayıcı karşılaştırma tekniklerine geçilmiştir. Bu amaçla kullanılan özel bir test tekniği bulunmadığından ikili karşılaştırmalarda tercih edilen Mann Whitney-U uygulanmıştır. Analizlerin sonucunda farklılığın okur-yazar olmayan grupla, ortaokul mezunu olan grup arasında okur-yazar olmayan grup ölçekten daha fazla puan almıştır. Analizlerin sonucunda farklılığın okur-yazar olmayan grupla, lise mezunu olan grup arasında okur-yazar olmayan grup ölçekten daha fazla puan almıştır. Analizlerin sonucunda farklılığın okur-yazar olan grupla, ortaokul mezunu olan grup arasında okur-yazar olan grup ölçekten daha fazla puan almıştır. Analizlerin sonucunda farklılığın okur-yazar olan grupla, lise mezunu olan grup arasında okur-yazar olan grup ölçekten daha fazla puan almıştır.

Tablodan anlaşılacağı gibi geleneksel cinsiyet rolleri alt boyutu sıralamalar ortalamalarının baba eğitim durumu değişkenine göre anlamlı bir farklılık gösterip göstermediğini belirlemek amacıyla yapılan Kruskal Wallis-H sonucunda baba eğitim durumu gruplarının sıralamalar ortalamaları arasındaki fark istatistiksel olarak anlamlı bulunmamıştır ($\chi^2_{(sd=4)}=9,176$; $p>05$).

Tablodan anlaşılacağı gibi, eşitlikçi cinsiyet rolü alt boyutu sıralamalar ortalamalarının baba eğitim durumu değişkenine göre anlamlı bir farklılık gösterip göstermediğini belirlemek amacıyla yapılan Kruskal Wallis-H sonucunda baba eğitim durumu gruplarının sıralamalar ortalamaları arasındaki fark istatistiksel olarak anlamlı bulunmuştur ($\chi^2_{(sd=4)}=12.816$; $p<05$). Bu işlemin ardından Kruskal Wallis-H sonrası belirlenen anlamlı farklılığın hangi gruplardan kaynaklandığını belirlemek üzere tamamlayıcı karşılaştırma tekniklerine geçilmiştir. Bu amaçla kullanılan özel bir test tekniği bulunmadığından ikili karşılaştırmalarda tercih edilen Mann Whitney-U uygulanmıştır. Analizlerin sonucunda farklılığın okur-yazar olmayan grupla, lise mezunu olan grup arasında lise mezunu olan grup ölçekten daha fazla puan almıştır. Analizlerin sonucunda farklılığın okur-yazar olan grupla, lise mezunu olan grup arasında lise mezunu olan grup ölçekten daha fazla puan almıştır. Analizlerin sonucunda farklılığın ilkokul mezunu olan grupla, lise mezunu olan grup arasında lise mezunu olan grup ölçekten daha fazla puan almıştır.

Tablodan anlaşılacağı gibi evlilikte cinsiyet rolü alt boyutu sıralamalar ortalamalarının baba eğitim durumu değişkenine göre anlamlı bir farklılık gösterip göstermediğini belirlemek amacıyla yapılan Kruskal Wallis-H sonucunda baba eğitim durumu gruplarının sıralamalar ortalamaları arasındaki fark istatistiksel olarak anlamlı bulunmamıştır ($\chi^2_{(sd=4)}=2,910$; $p>05$).

Tablo 4.9 Toplumsal Cinsiyet Rollerini Toplam ve Alt Boyutları Puanlarının Anne Eğitim Durumu Değişkenine Göre Karşılaştırılması

		n	S.O	X ²	Sd.	p
Toplumsal Cinsiyet Rollerini Ölçeği	Okur-Yazar Değil	22	139,5	3,793	4	0,435
	Okur-Yazar	32	174,36			
	İlkokul Mezunu	102	151,33			
	Ortaokul Mezunu	79	151,65			
	Lise Mezunu	65	139,77			
	Total	300				
Kadın Cinsiyet Rolü	Okur-Yazar Değil	22	166,48	2,809	4	0,59
	Okur-Yazar	32	163,81			
	İlkokul Mezunu	102	153,36			
	Ortaokul Mezunu	79	145,47			
	Lise Mezunu	65	140,16			
	Total	300				
Erkek Cinsiyet Rolü	Okur-Yazar Değil	22	147,34	4,709	4	0,319
	Okur-Yazar	32	169,94			
	İlkokul Mezunu	102	157,73			
	Ortaokul Mezunu	79	147,37			
	Lise Mezunu	65	134,47			
	Total	300				
Geleneksel Cinsiyet Rolü	Okur-Yazar Değil	22	151,3	10,370	4	0,035*
	Okur-Yazar	32	185,72			
	İlkokul Mezunu	102	154,29			
	Ortaokul Mezunu	79	150,61			
	Lise Mezunu	65	126,8			
	Total	300				
Eşitlikçi Cinsiyet Rolü	Okur-Yazar Değil	22	106,3	15,217	4	0,004*
	Okur-Yazar	32	151,09			
	İlkokul Mezunu	102	134,73			
	Ortaokul Mezunu	79	169,65			
	Lise Mezunu	65	166,65			
	Total	300				
Evlilikte Cinsiyet Rolü	Okur-Yazar Değil	22	138,43	4,699	4	0,32
	Okur-Yazar	32	176,34			
	İlkokul Mezunu	102	155,54			
	Ortaokul Mezunu	79	142,8			
	Lise Mezunu	65	143,3			
	Total	300				

Tablodan anlaşılacağı gibi toplumsal cinsiyet rolleri ölçeği sıralamalar ortalamalarının anne eğitim durumu değişkenine göre anlamlı bir farklılık gösterip göstermediğini belirlemek amacıyla yapılan Kruskal Wallis-H sonucunda anne eğitim durumu gruplarının sıralamalar ortalamaları arasındaki fark istatistiksel olarak anlamlı bulunmamıştır ($\chi^2_{(sd=4)}=3,793$; $p>05$).

Tablodan anlaşılacağı gibi kadın cinsiyet rolü alt boyutu sıralamalar ortalamalarının anne eğitim durumu değişkenine göre anlamlı bir farklılık gösterip göstermediğini belirlemek amacıyla yapılan Kruskal Wallis-H sonucunda anne eğitim durumu gruplarının sıralamalar ortalamaları arasındaki fark istatistiksel olarak anlamlı bulunmamıştır ($\chi^2_{(sd=4)}=2,809$; $p>05$).

Tablodan anlaşılacağı gibi erkek cinsiyet rolü alt boyutu sıralamalar ortalamalarının anne eğitim durumu değişkenine göre anlamlı bir farklılık gösterip göstermediğini belirlemek amacıyla yapılan Kruskal Wallis-H sonucunda anne eğitim durumu gruplarının sıralamalar ortalamaları arasındaki fark istatistiksel olarak anlamlı bulunmamıştır ($\chi^2_{(sd=4)}=4,709$; $p>05$).

Tablodan anlaşılacağı gibi, geleneksel cinsiyet rolü sıralamalar ortalamalarının anne eğitim durumu değişkenine göre anlamlı bir farklılık gösterip göstermediğini belirlemek amacıyla yapılan Kruskal Wallis-H sonucunda anne eğitim durumu gruplarının sıralamalar ortalamaları arasındaki fark istatistiksel olarak anlamlı bulunmuştur ($\chi^2_{(sd=4)}=10.370$; $p<05$). Bu işlemin ardından Kruskal Wallis-H sonrası belirlenen anlamlı farklılığın hangi gruplardan kaynaklandığını belirlemek üzere tamamlayıcı karşılaştırma tekniklerine geçilmiştir. Bu amaçla kullanılan özel bir test tekniği bulunmadığından ikili karşılaştırmalarda tercih edilen Mann Whitney-U uygulanmıştır. Analizlerin sonucunda farklılığın okur-yazar olan grupla ortaokul mezunu olan grup arasında okur-yazar olan grup ölçekten daha fazla puan almıştır. Analizlerin sonucunda farklılığın okur-yazar olan grupla, lise mezunu olan grup arasında okur-yazar olan grup ölçekten daha fazla puan almıştır. Analizlerin sonucunda farklılığın ortaokul mezunu olan grupla, lise mezunu olan grup arasında ortaokul mezunu olan grup ölçekten daha fazla puan almıştır.

Tablodan anlaşılacağı gibi, eşitlikçi cinsiyet rolü sıralamalar ortalamalarının anne eğitim durumu değişkenine göre anlamlı bir farklılık gösterip göstermediğini belirlemek amacıyla yapılan Kruskal Wallis-H sonucunda anne eğitim durumu gruplarının sıralamalar ortalamaları arasındaki fark istatistiksel olarak anlamlı bulunmuştur ($\chi^2_{(sd=4)}=15.318$; $p<01$). Bu işlemin ardından Kruskal Wallis-H sonrası belirlenen anlamlı farklılığın hangi gruplardan kaynaklandığını belirlemek üzere

tamamlayıcı karşılaştırma tekniklerine geçilmiştir. Bu amaçla kullanılan özel bir test tekniği bulunmadığından ikili karşılaştırmalarda tercih edilen Mann Whitney-U uygulanmıştır. Analizlerin sonucunda farklılığın okur-yazar olmayan grupla, ortaokul mezunu olan grup arasında ortaokul mezunu olan grup ölçekten daha fazla puan almıştır. Analizlerin sonucunda farklılığın okur-yazar olmayan grupla, lise mezunu olan grup arasında lise mezunu olan grup ölçekten daha fazla puan almıştır. Analizlerin sonucunda farklılığın ilkokul mezunu olan grupla, lise mezunu olan grup arasında lise mezunu olan grup ölçekten daha fazla puan almıştır. Tablodan anlaşılacağı gibi evlilikte cinsiyet rolü alt boyutu sıralamalar ortalamalarının anne eğitim durumu değişkenine göre anlamlı bir farklılık gösterip göstermediğini belirlemek amacıyla yapılan Kruskal Wallis-H sonucunda anne eğitim durumu gruplarının sıralamalar ortalamaları arasındaki fark istatistiksel olarak anlamlı bulunmamıştır ($\chi^2_{(sd=4)}=4,699; p>05$).

Tablo 4.10 Toplumsal Cinsiyet Rollerı Ölçeği ve Alt Boyutları Puanları İle Anne-Baba Tutumları Ölçeği Arasındaki İlişki

	Anne-Baba				
		Tutumları	Psikolojik		
		Ölçeği	Kabul/İlgi	Denetleme	Özerklik
Toplumsal Cinsiyet Rollerı Ölçeği	r	,346**	,339**	,327**	-,383**
	p	0,000	0,000	0,000	0,000
	n	300	300	300	300
Eşitlikçi Cinsiyet Rolü	r	0,090	,300**	0,029	-,300**
	p	0,118	0,000	0,614	0,000
	n	300	300	300	300
Kadın Cinsiyet Rolü	r	,457**	,459**	,465**	-,541**
	p	0,000	0,000	0,000	0,000
	n	300	300	300	300
Evlilikte Cinsiyet Rolü	r	,318**	,348**	,279**	-,386**
	p	0,000	0,000	0,000	0,000
	n	300	300	300	300
Geleneksel Cinsiyet Rolü	r	,342**	,374**	,282**	-,366**
	p	0,000	0,000	0,000	0,000
	n	300	300	300	300
Erkek Cinsiyet Rolü	r	,349**	,382**	,331**	-,438**
	p	0,000	0,000	0,000	0,000
	n	300	300	300	300

**p<.01, *p<.05 $1 \leq r \leq +1$ ($0 < r \leq 0.2$ ilişki yok veya çok zayıf. $0.2 < r \leq 0.4$ zayıf ilişki. $0.4 < r \leq 0.6$ orta dereceli ilişki. $0.6 < r \leq 0.8$ güçlü ilişki.)

Tabloda görüldüğü üzere Toplumsal Cinsiyet Rollerı Ölçeği ve Alt Boyutları ile Anne-Baba Tutumları Ölçeği ve Alt Boyutları arasındaki ilişkiyi ölçmek amacıyla yapılan Spearman Korelasyon analizi sonucunda; Toplumsal cinsiyet rollerı ölçeği toplam puanı ile anne baba tutumları ölçeği puanı arasında pozitif yönde anlamlı ilişki bulunmuştur ($r = .346$, $p < .01$). Korelasyon katsayına göre iki ölçek arasındaki ilişki zayıftır.

Toplumsal cinsiyet rolleri ölçeği toplam puanı ile kabul ilgi alt boyutu puanı arasında pozitif yönde anlamlı ilişki bulunmuştur ($r = .339, p < .01$). Korelasyon katsayısına göre iki ölçek arasındaki ilişki zayıftır.

Toplumsal cinsiyet rolleri ölçeği toplam puanı ile denetleme alt boyutu puanı arasında pozitif yönde anlamlı ilişki bulunmuştur ($r = .327, p < .01$). Korelasyon katsayısına göre iki ölçek arasındaki ilişki zayıftır.

Toplumsal cinsiyet rolleri ölçeği toplam puanı ile psikolojik özerklik alt boyutu puanı arasında negatif yönde anlamlı ilişki bulunmuştur ($r = -.383, p < .01$). Korelasyon katsayısına göre iki ölçek arasındaki ilişki zayıf derecededir.

Eşitlikçi tutum toplam puanı ile kabul ilgi alt boyutu puanı arasında pozitif yönde anlamlı ilişki bulunmuştur ($r = .300, p < .01$). Korelasyon katsayısına göre iki ölçek arasındaki ilişki zayıftır.

Eşitlikçi tutum toplam puanı ile psikolojik özerklik alt boyutu puanı arasında negatif yönde anlamlı ilişki bulunmuştur ($r = -.300, p < .01$). Korelasyon katsayısına göre iki ölçek arasındaki ilişki çok zayıftır.

Kadın cinsiyet rolleri toplam puanı ile anne baba tutumları ölçeği puanı arasında pozitif yönde anlamlı ilişki bulunmuştur ($r = .457, p < .01$). Korelasyon katsayısına göre iki ölçek arasındaki ilişki orta derecededir.

Kadın cinsiyet rolleri alt boyutu toplam puanı ile kabul ilgi alt boyutu puanı arasında pozitif yönde anlamlı ilişki bulunmuştur ($r = .459, p < .01$). Korelasyon katsayısına göre iki ölçek arasındaki ilişki zayıftır.

Kadın cinsiyet rolleri alt boyutu toplam puanı ile denetleme alt boyutu puanı arasında pozitif yönde anlamlı ilişki bulunmuştur ($r = .465, p < .01$). Korelasyon katsayısına göre iki ölçek arasındaki ilişki orta derecededir.

Kadın cinsiyet rolleri alt boyutu toplam puanı ile psikolojik özerklik alt boyutu puanı arasında negatif yönde anlamlı ilişki bulunmuştur ($r = -.541, p < .01$). Korelasyon katsayısına göre iki ölçek arasındaki ilişki orta derecededir.

Evlilikte cinsiyet rolleri alt boyutu toplam puanı ile anne baba tutumları ölçeği puanı arasında pozitif yönde anlamlı ilişki bulunmuştur ($r = .318, p < .01$). Korelasyon katsayısına göre iki ölçek arasındaki ilişki zayıftır.

Evlilikte cinsiyet rolleri alt boyutu toplam puanı ile kabul ilgi alt boyutu puanı arasında pozitif yönde anlamlı ilişki bulunmuştur ($r = .348, p < .01$). Korelasyon katsayısına göre iki ölçek arasındaki ilişki zayıftır.

Evlilikte cinsiyet rolleri alt boyutu toplam puanı ile denetleme alt boyutu puanı arasında pozitif yönde anlamlı ilişki bulunmuştur ($r = .279, p < .01$). Korelasyon katsayısına göre iki ölçek arasındaki ilişki zayıftır.

Evlilikte cinsiyet rolleri alt boyutu toplam puanı ile psikolojik özerklik alt boyutu puanı arasında negatif yönde anlamlı ilişki bulunmuştur ($r = -.386, p < .01$). Korelasyon katsayısına göre iki ölçek arasındaki ilişki zayıftır.

Geleneksel tutum toplam puanı ile anne baba tutumları ölçeği puanı arasında pozitif yönde anlamlı ilişki bulunmuştur ($r = .342, p < .01$). Korelasyon katsayısına göre iki ölçek arasındaki ilişki zayıftır.

Geleneksel tutum toplam puanı ile kabul ilgi alt boyutu puanı arasında pozitif yönde anlamlı ilişki bulunmuştur ($r = .374, p < .01$). Korelasyon katsayısına göre iki ölçek arasındaki ilişki zayıftır.

Geleneksel tutum toplam puanı ile denetleme alt boyutu puanı arasında pozitif yönde anlamlı ilişki bulunmuştur ($r = .282, p < .01$). Korelasyon katsayısına göre iki ölçek arasındaki ilişki zayıftır.

Geleneksel tutum toplam puanı ile psikolojik özerklik alt boyutu puanı arasında negatif yönde anlamlı ilişki bulunmuştur ($r = -.366, p < .01$). Korelasyon katsayısına göre iki ölçek arasındaki ilişki zayıftır.

Erkek cinsiyet rolleri toplam puanı ile anne baba tutumları ölçeği puanı arasında pozitif yönde anlamlı ilişki bulunmuştur ($r = .349, p < .01$). Korelasyon katsayısına göre iki ölçek arasındaki ilişki zayıftır.

Erkek cinsiyet rolleri alt boyutu toplam puanı ile kabul ilgi alt boyutu puanı arasında pozitif yönde anlamlı ilişki bulunmuştur ($r = .382, p < .01$). Korelasyon katsayısına göre iki ölçek arasındaki ilişki zayıftır.

Erkek cinsiyet rolleri alt boyutu toplam puanı ile denetleme alt boyutu puanı arasında pozitif yönde anlamlı ilişki bulunmuştur ($r = .331, p < .01$). Erkek cinsiyet rolleri puanları artıkça, denetleme artmaktadır. Korelasyon katsayısına göre iki ölçek arasındaki ilişki zayıftır.

Erkek cinsiyet rolleri alt boyutu toplam puanı ile psikolojik özerklik alt boyutu puanı arasında negatif yönde anlamlı ilişki bulunmuştur ($r = -.438, p < .01$). Erkek cinsiyet rolleri puanları artıkça, psikolojik özerklik azalmaktadır.

Tablo 4.11 Anne-Baba Tutumları Ölçeği ve Alt Boyutları Puanları İle Young Şema Ölçeği ve Alt Boyutları Puanları Arasındaki İlişki

		Anne-Baba			
		Tutumları	Kabul	Psikolojik	
		Ölçeği	İlgi	Denetleme	Özerklik
Young Şema Ölçeği	r	,260**	-,519**	,446**	,434**
	p	0,000	0,000	0,000	0,000
	n	300	300	300	300
Duygusal Yoksunluk	r	,198**	-,528**	,391**	,418**
	p	0,001	0,000	0,000	0,000
	n	300	300	300	300
Karamsarlık	r	,269**	-,460**	,426**	,382**
	p	0,000	0,000	0,000	0,000
	n	300	300	300	300
Sosyal İzolasyon	r	,219**	-,499**	,414**	,400**
	p	0,000	0,000	0,000	0,000
	n	300	300	300	300
Duyguları Bastırma	r	,246**	-,518**	,422**	,427**
	p	0,000	0,000	0,000	0,000
	n	300	300	300	300
Onay Arayıcılık	r	,284**	-,446**	,447**	,369**
	p	0,000	0,000	0,000	0,000
	n	300	300	300	300
Bağımlılık	r	,304**	-,444**	,444**	,397**
	p	0,000	0,000	0,000	0,000
	n	300	300	300	300
Yetersiz Özdenetim	r	,240**	-,493**	,436**	,368**
	p	0,000	0,000	0,000	0,000
	n	300	300	300	300
Kendini Feda	r	,192**	-,541**	,356**	,502**
	p	0,001	0,000	0,000	0,000

	n	300	300	300	300
Tehditler Karşısında	r	,248**	-,464**	,430**	,383**
Dayanıksızlık	p	0,000	0,000	0,000	0,000
	n	300	300	300	300
Cezalandırma	r	,239**	-,494**	,415**	,417**
	p	0,000	0,000	0,000	0,000
	n	300	300	300	300
Yüksek Standartlar	r	,210**	-,418**	,341**	,350**
	p	0,000	0,000	0,000	0,000
	n	300	300	300	300
Başarısızlık	r	,243**	-,481**	,410**	,413**
	p	0,000	0,000	0,000	0,000
	n	300	300	300	300
Terk Edilme	r	,229**	-,504**	,425**	,413**
	p	0,000	0,000	0,000	0,000
	n	300	300	300	300
Kusurluluk	r	,278**	-,469**	,444**	,414**
	p	0,000	0,000	0,000	0,000
	n	300	300	300	300

**p<.01, *p<.05 $-1 \leq r \leq +1$ ($0 < r \leq 0.2$ ilişki yok veya çok zayıf. $0.2 < r \leq 0.4$ zayıf ilişki. $0.4 < r \leq 0.6$ orta dereceli ilişki. $0.6 < r \leq 0.8$ güçlü ilişki.)

Tabloda görüldüğü üzere Young Şema Ölçeği ve Alt Boyutları ile Anne-Baba Tutumları Ölçeği ve Alt Boyutları arasındaki ilişkiyi ölçmek amacıyla yapılan Spearman Korelasyon analizi sonucunda;

Young şema ölçeği toplam puanı ile anne baba tutumları ölçeği puanı arasında pozitif yönde anlamlı ilişki bulunmuştur ($r= .260$, $p<.01$). Korelasyon katsayısına göre iki ölçek arasındaki ilişki zayıftır.

Young şema ölçeği toplam puanı ile kabul ilgi alt boyutu puanı arasında negatif yönde anlamlı ilişki bulunmuştur ($r= -.519$, $p<.01$). Korelasyon katsayısına göre iki ölçek arasındaki ilişki ortadır.

Young şema ölçeği toplam puanı ile denetleme alt boyutu puanı arasında pozitif yönde anlamlı ilişki bulunmuştur ($r = .446, p < .01$). Korelasyon katsayına göre iki ölçek arasındaki ilişki orta derecededir.

Young şema ölçeği toplam puanı ile psikolojik özerklik alt boyutu puanı arasında pozitif yönde anlamlı ilişki bulunmuştur ($r = .434, p < .01$). Korelasyon katsayına göre iki ölçek arasındaki ilişki orta derecededir.

Duygusal yoksunluk alt boyutu toplam puanı ile anne baba tutumları ölçeği puanı arasında pozitif yönde anlamlı ilişki bulunmuştur ($r = .199, p < .01$). Korelasyon katsayına göre iki ölçek arasındaki ilişki çok zayıftır.

Duygusal yoksunluk alt boyutu toplam puanı ile kabul ilgi alt boyutu puanı arasında negatif yönde anlamlı ilişki bulunmuştur ($r = -.528, p < .01$). Korelasyon katsayına göre iki ölçek arasındaki ilişki ortadır.

Duygusal yoksunluk alt boyutu toplam puanı ile denetleme alt boyutu puanı arasında pozitif yönde anlamlı ilişki bulunmuştur ($r = .391, p < .01$). Korelasyon katsayına göre iki ölçek arasındaki ilişki orta derecededir.

Duygusal yoksunluk alt boyutu toplam puanı ile psikolojik özerklik alt boyutu puanı arasında pozitif yönde anlamlı ilişki bulunmuştur ($r = .418, p < .01$). Korelasyon katsayına göre iki ölçek arasındaki ilişki zayıftır.

Karamsarlık alt boyutu toplam puanı ile anne baba tutumları ölçeği puanı arasında pozitif yönde anlamlı ilişki bulunmuştur ($r = .269, p < .01$). Korelasyon katsayına göre iki ölçek arasındaki ilişki zayıftır.

Karamsarlık alt boyutu toplam puanı ile kabul ilgi alt boyutu puanı arasında negatif yönde anlamlı ilişki bulunmuştur ($r = -.460, p < .01$). Korelasyon katsayına göre iki ölçek arasındaki ilişki orta derecededir.

Karamsarlık alt boyutu toplam puanı ile denetleme alt boyutu puanı arasında pozitif yönde anlamlı ilişki bulunmuştur ($r = .426, p < .01$). Korelasyon katsayına göre iki ölçek arasındaki ilişki orta derecededir.

Karamsarlık alt boyutu toplam puanı ile psikolojik özerklik alt boyutu puanı arasında pozitif yönde anlamlı ilişki bulunmuştur ($r = .382, p < .01$). Korelasyon katsayına göre iki ölçek arasındaki ilişki zayıftır.

Sosyal izolasyon alt boyutu toplam puanı ile anne baba tutumları ölçeği puanı arasında pozitif yönde anlamlı ilişki bulunmuştur ($r = .219, p < .01$). Korelasyon katsayına göre iki ölçek arasındaki ilişki zayıftır.

Sosyal izolasyon alt boyutu toplam puanı ile kabul ilgi alt boyutu puanı arasında negatif yönde anlamlı ilişki bulunmuştur ($r = -.499, p < .01$). Korelasyon katsayısına göre iki ölçek arasındaki ilişki orta derecededir.

Sosyal izolasyon alt boyutu toplam puanı ile denetleme alt boyutu puanı arasında pozitif yönde anlamlı ilişki bulunmuştur ($r = .414, p < .01$). Korelasyon katsayısına göre iki ölçek arasındaki ilişki orta derecededir.

Sosyal izolasyon alt boyutu toplam puanı ile psikolojik özerklik alt boyutu puanı arasında pozitif yönde anlamlı ilişki bulunmuştur ($r = .400, p < .01$). Korelasyon katsayısına göre iki ölçek arasındaki ilişki zayıftır.

Duyguları bastırma alt boyutu toplam puanı ile anne baba tutumları ölçeği puanı arasında pozitif yönde anlamlı ilişki bulunmuştur ($r = .246, p < .01$). Korelasyon katsayısına göre iki ölçek arasındaki ilişki zayıftır.

Duyguları bastırma alt boyutu toplam puanı ile kabul ilgi alt boyutu puanı arasında negatif yönde anlamlı ilişki bulunmuştur ($r = -.518, p < .01$). Korelasyon katsayısına göre iki ölçek arasındaki ilişki orta derecededir.

Duyguları bastırma alt boyutu toplam puanı ile denetleme alt boyutu puanı arasında pozitif yönde anlamlı ilişki bulunmuştur ($r = .422, p < .01$). Korelasyon katsayısına göre iki ölçek arasındaki ilişki orta derecededir.

Duyguları bastırma alt boyutu toplam puanı ile psikolojik özerklik alt boyutu puanı arasında pozitif yönde anlamlı ilişki bulunmuştur ($r = .427, p < .01$). Korelasyon katsayısına göre iki ölçek arasındaki ilişki zayıftır.

Onay arayıcılık alt boyutu toplam puanı ile anne baba tutumları ölçeği puanı arasında pozitif yönde anlamlı ilişki bulunmuştur ($r = .284, p < .01$). Korelasyon katsayısına göre iki ölçek arasındaki ilişki çok zayıftır.

Onay arayıcılık alt boyutu toplam puanı ile kabul ilgi alt boyutu puanı arasında negatif yönde anlamlı ilişki bulunmuştur ($r = -.446, p < .01$). Korelasyon katsayısına göre iki ölçek arasındaki ilişki orta derecededir.

Onay arayıcılık alt boyutu toplam puanı ile denetleme alt boyutu puanı arasında pozitif yönde anlamlı ilişki bulunmuştur ($r = .447, p < .01$). Korelasyon katsayısına göre iki ölçek arasındaki ilişki orta derecededir.

Onay arayıcılık alt boyutu toplam puanı ile psikolojik özerklik alt boyutu puanı arasında pozitif yönde anlamlı ilişki bulunmuştur ($r = .369, p < .01$). Korelasyon katsayısına göre iki ölçek arasındaki ilişki zayıftır.

Bağımlılık alt boyutu toplam puanı ile anne baba tutumları ölçeği puanı arasında pozitif yönde anlamlı ilişki bulunmuştur ($r= .304$, $p<.01$). Korelasyon katsayısına göre iki ölçek arasındaki ilişki zayıftır.

Bağımlılık alt boyutu toplam puanı ile kabul ilgi alt boyutu puanı arasında negatif yönde anlamlı ilişki bulunmuştur ($r= -.444$, $p<.01$). Korelasyon katsayısına göre iki ölçek arasındaki ilişki orta derecededir.

Bağımlılık alt boyutu toplam puanı ile denetleme alt boyutu puanı arasında pozitif yönde anlamlı ilişki bulunmuştur ($r= .444$ $p<.01$). Korelasyon katsayısına göre iki ölçek arasındaki ilişki orta derecededir.

Bağımlılık alt boyutu toplam puanı ile psikolojik özerklik alt boyutu puanı arasında pozitif yönde anlamlı ilişki bulunmuştur ($r= .397$, $p<.01$). Korelasyon katsayısına göre iki ölçek arasındaki ilişki zayıftır.

Yetersiz özdenetim alt boyutu toplam puanı ile anne baba tutumları ölçeği puanı arasında pozitif yönde anlamlı ilişki bulunmuştur ($r= .240$, $p<.01$). Korelasyon katsayısına göre iki ölçek arasındaki ilişki zayıftır.

Yetersiz özdenetim alt boyutu toplam puanı ile kabul ilgi alt boyutu puanı arasında negatif yönde anlamlı ilişki bulunmuştur ($r= -.493$, $p<.01$). Korelasyon katsayısına göre iki ölçek arasındaki ilişki orta derecededir.

Yetersiz özdenetim alt boyutu toplam puanı ile denetleme alt boyutu puanı arasında pozitif yönde anlamlı ilişki bulunmuştur ($r= .436$ $p<.01$).Korelasyon katsayısına göre iki ölçek arasındaki ilişki orta derecededir.

Yetersiz özdenetim alt boyutu toplam puanı ile psikolojik özerklik alt boyutu puanı arasında pozitif yönde anlamlı ilişki bulunmuştur ($r= .368$, $p<.01$). Korelasyon katsayısına göre iki ölçek arasındaki ilişki zayıftır.

Kendini feda alt boyutu toplam puanı ile anne baba tutumları ölçeği puanı arasında pozitif yönde anlamlı ilişki bulunmuştur ($r= .192$, $p<.01$). Korelasyon katsayısına göre iki ölçek arasındaki ilişki zayıftır.

Kendini feda alt boyutu toplam puanı ile kabul ilgi alt boyutu puanı arasında negatif yönde anlamlı ilişki bulunmuştur ($r= -.541$, $p<.01$). Korelasyon katsayısına göre iki ölçek arasındaki ilişki orta derecededir.

Kendini feda alt boyutu toplam puanı ile denetleme alt boyutu puanı arasında pozitif yönde anlamlı ilişki bulunmuştur ($r= .356$ $p<.01$). Korelasyon katsayısına göre iki ölçek arasındaki ilişki orta derecededir.

Kendini feda alt boyutu toplam puanı ile psikolojik özerklik alt boyutu puanı arasında pozitif yönde anlamlı ilişki bulunmuştur ($r = .502$, $p < .01$). Korelasyon katsayısına göre iki ölçek arasındaki ilişki orta derecededir.

Tehditler karşısında dayanıksızlık alt boyutu toplam puanı ile anne baba tutumları ölçeği puanı arasında pozitif yönde anlamlı ilişki bulunmuştur ($r = .248$, $p < .01$). Korelasyon katsayısına göre iki ölçek arasındaki ilişki zayıftır.

Tehditler karşısında dayanıksızlık alt boyutu toplam puanı ile kabul ilgi alt boyutu puanı arasında negatif yönde anlamlı ilişki bulunmuştur ($r = -.464$, $p < .01$). Korelasyon katsayısına göre iki ölçek arasındaki ilişki orta derecededir.

Tehditler karşısında dayanıksızlık alt boyutu toplam puanı ile denetleme alt boyutu puanı arasında pozitif yönde anlamlı ilişki bulunmuştur ($r = .430$, $p < .01$). Korelasyon katsayısına göre iki ölçek arasındaki ilişki orta derecededir.

Tehditler karşısında dayanıksızlık alt boyutu toplam puanı ile psikolojik özerklik alt boyutu puanı arasında pozitif yönde anlamlı ilişki bulunmuştur ($r = .383$, $p < .01$). Korelasyon katsayısına göre iki ölçek arasındaki ilişki orta derecededir.

Cezalandırılma alt boyutu toplam puanı ile anne baba tutumları ölçeği puanı arasında pozitif yönde anlamlı ilişki bulunmuştur ($r = .239$, $p < .01$). Korelasyon katsayısına göre iki ölçek arasındaki ilişki çok zayıftır.

Cezalandırılma alt boyutu toplam puanı ile kabul ilgi alt boyutu puanı arasında negatif yönde anlamlı ilişki bulunmuştur ($r = -.494$, $p < .01$). Korelasyon katsayısına göre iki ölçek arasındaki ilişki orta derecededir.

Cezalandırılma alt boyutu toplam puanı ile denetleme alt boyutu puanı arasında pozitif yönde anlamlı ilişki bulunmuştur ($r = .415$, $p < .01$). Korelasyon katsayısına göre iki ölçek arasındaki ilişki orta derecededir.

Cezalandırılma alt boyutu toplam puanı ile psikolojik özerklik alt boyutu puanı arasında pozitif yönde anlamlı ilişki bulunmuştur ($r = .417$, $p < .01$). Korelasyon katsayısına göre iki ölçek arasındaki ilişki orta derecededir.

Yüksek standartlar alt boyutu toplam puanı ile anne baba tutumları ölçeği puanı arasında pozitif yönde anlamlı ilişki bulunmuştur ($r = .210$, $p < .01$). Korelasyon katsayısına göre iki ölçek arasındaki ilişki çok zayıftır.

Yüksek standartlar alt boyutu toplam puanı ile kabul ilgi alt boyutu puanı arasında negatif yönde anlamlı ilişki bulunmuştur ($r = -.418$, $p < .01$). Korelasyon katsayısına göre iki ölçek arasındaki ilişki orta derecededir.

Yüksek standartlar alt boyutu toplam puanı ile denetleme alt boyutu puanı arasında pozitif yönde anlamlı ilişki bulunmuştur ($r = .341$, $p < .01$). Korelasyon katsayısına göre iki ölçek arasındaki ilişki çok zayıftır.

Yüksek standartlar alt boyutu toplam puanı ile psikolojik özerklik alt boyutu puanı arasında pozitif yönde anlamlı ilişki bulunmuştur ($r = .350$, $p < .01$). Korelasyon katsayısına göre iki ölçek arasındaki ilişki orta derecededir.

Başarısızlık alt boyutu toplam puanı ile anne baba tutumları ölçeği puanı arasında pozitif yönde anlamlı ilişki bulunmuştur ($r = .243$, $p < .01$). Korelasyon katsayısına göre iki ölçek arasındaki ilişki çok zayıftır.

Başarısızlık alt boyutu toplam puanı ile kabul ilgi alt boyutu puanı arasında negatif yönde anlamlı ilişki bulunmuştur ($r = -.481$, $p < .01$). Korelasyon katsayısına göre iki ölçek arasındaki ilişki orta derecededir.

Başarısızlık alt boyutu toplam puanı ile denetleme alt boyutu puanı arasında pozitif yönde anlamlı ilişki bulunmuştur ($r = .410$, $p < .01$). Korelasyon katsayısına göre iki ölçek arasındaki ilişki orta derecededir.

Başarısızlık alt boyutu toplam puanı ile psikolojik özerklik alt boyutu puanı arasında pozitif yönde anlamlı ilişki bulunmuştur ($r = .413$, $p < .01$). Korelasyon katsayısına göre iki ölçek arasındaki ilişki orta derecededir.

Terk edilme alt boyutu toplam puanı ile anne baba tutumları ölçeği puanı arasında pozitif yönde anlamlı ilişki bulunmuştur ($r = .229$, $p < .01$). Korelasyon katsayısına göre iki ölçek arasındaki ilişki çok zayıftır.

Terk edilme alt boyutu toplam puanı ile kabul ilgi alt boyutu puanı arasında negatif yönde anlamlı ilişki bulunmuştur ($r = -.504$, $p < .01$). Korelasyon katsayısına göre iki ölçek arasındaki ilişki orta derecededir.

Terk edilme alt boyutu toplam puanı ile denetleme alt boyutu puanı arasında pozitif yönde anlamlı ilişki bulunmuştur ($r = .425$, $p < .01$). Korelasyon katsayısına göre iki ölçek arasındaki ilişki orta derecededir.

Terk edilme alt boyutu toplam puanı ile psikolojik özerklik alt boyutu puanı arasında pozitif yönde anlamlı ilişki bulunmuştur ($r = .413$, $p < .01$). Korelasyon katsayısına göre iki ölçek arasındaki ilişki orta derecededir.

Kusurluluk alt boyutu toplam puanı ile anne baba tutumları ölçeği puanı arasında pozitif yönde anlamlı ilişki bulunmuştur ($r = .278$, $p < .01$). Korelasyon katsayısına göre iki ölçek arasındaki ilişki çok zayıftır.

Kusurluluk alt boyutu toplam puanı ile kabul ilgi alt boyutu puanı arasında negatif yönde anlamlı ilişki bulunmuştur ($r = -.469$, $p < .01$). Korelasyon katsayına göre iki ölçek arasındaki ilişki orta derecedir.

Kusurluluk alt boyutu toplam puanı ile denetleme alt boyutu puanı arasında pozitif yönde anlamlı ilişki bulunmuştur ($r = .444$, $p < .01$). Korelasyon katsayına göre iki ölçek arasındaki ilişki orta derecededir.

Kusurluluk alt boyutu toplam puanı ile psikolojik özerklik alt boyutu puanı arasında pozitif yönde anlamlı ilişki bulunmuştur ($r = .414$, $p < .01$). Korelasyon katsayına göre iki ölçek arasındaki ilişki orta derecededir.

Tablo 4.12 Toplumsal Cinsiyet Rollerı Ölçeği ve Alt Boyutları Puanları İle Young Şema Ölçeği ve Alt Boyutları Puanları Arasındaki İlişki

		Toplumsal Cinsiyet Rollerı Ölçeği					
		Eşitlikçi Cinsiyet Rolü	Kadın Cinsiyet Rolü	Evlilikte Cinsiyet Rolü	Geleneksel Cinsiyet Rolü	Erkek Cinsiyet Rolü	
Young Şema Ölçeği	r	-0,092	-,323**	-0,071	-,122*	-,138*	-0,094
	p	0,114	0,000	0,218	0,034	0,017	0,104
	n	300	300	300	300	300	300
Duygusal Yoksunluk	r	-0,105	-,347**	-0,054	-,165**	-,149**	-0,089
	p	0,070	0,000	0,354	0,004	0,010	0,124
	n	300	300	300	300	300	300
Karamsarlık	r	-0,071	-,322**	-0,027	-0,086	-0,084	-0,057
	p	0,222	0,000	0,647	0,138	0,147	0,324
	n	300	300	300	300	300	300
Sosyal İzolasyon	r	-0,092	-,309**	-0,070	-,114*	-,152**	-0,081
	p	0,111	0,000	0,226	0,048	0,008	0,160
	n	300	300	300	300	300	300
Duyguları Bastırma	r	-0,070	-,296**	-0,074	-0,104	-0,102	-0,044
	p	0,224	0,000	0,199	0,073	0,078	0,452
	n	300	300	300	300	300	300
Onay Arayıcılık	r	-0,104	-,326**	-0,050	-,122*	-,160**	-0,090
	p	0,071	0,000	0,384	0,034	0,005	0,118
	n	300	300	300	300	300	300
Bağımlılık	r	-0,077	-,305**	-0,060	-0,103	-,118*	-0,072
	p	0,181	0,000	0,297	0,076	0,041	0,213
	n	300	300	300	300	300	300
Yetersiz Özdenetim	r	-0,103	-,324**	-0,062	-,152**	-,123*	-0,087
	p	0,074	0,000	0,281	0,008	0,034	0,131
	n	300	300	300	300	300	300

Kendini	r	-,174**	-,377**	-,178**	-,200**	-,186**	-,149**
Feda	p	0,003	0,000	0,002	0,000	0,001	0,010
	n	300	300	300	300	300	300
Cezalandırma	r	-,121*	-,342**	-0,078	-,152**	-,148*	-,117*
	p	0,036	0,000	0,180	0,008	0,010	0,043
	n	300	300	300	300	300	300
Kusurluluk	r	-0,095	-,347**	-0,039	-,127*	-,133*	-0,066
	p	0,101	0,000	0,505	0,028	0,021	0,255
	n	300	300	300	300	300	300
Tehditler	r	-0,103	-,321**	-0,062	-,137*	-,153**	-0,075
Karşısında	p	0,074	0,000	0,287	0,017	0,008	0,194
Dayanısızlık	n	300	300	300	300	300	300
Başarısızlık	r	-,125*	-,356**	-0,105	-,128*	-,130*	-,133*
	p	0,030	0,000	0,070	0,027	0,024	0,021
	n	300	300	300	300	300	300
Yüksek	r	-,125*	-,317**	-0,099	-,148*	-,154**	-0,097
Standartlar	p	0,031	0,000	0,086	0,010	0,008	0,095
	n	300	300	300	300	300	300
Terk Edilme	r	-0,101	-,341**	-0,064	-,144*	-0,104	-,135*
	p	0,079	0,000	0,273	0,012	0,073	0,020
	n	300	300	300	300	300	300

**p<.01, *p<.05 $-1 \leq r \leq +1$ ($0 < r \leq 0.2$ ilişki yok veya çok zayıf. $0.2 < r \leq 0.4$ zayıf ilişki. $0.4 < r \leq 0.6$ orta dereceli ilişki. $0.6 < r \leq 0.8$ güçlü ilişki.)

Tabloda görüldüğü üzere Young Şema Ölçeği ve Alt Boyutları ile Toplumsal Cinsiyet Rollerini Ölçeği ve Alt Boyutları arasındaki ilişkiyi ölçmek amacıyla yapılan Spearman Korelasyon analizi sonucunda;

Young Şema Ölçeği toplam puanı ile alt boyutu puanı arasında negatif yönde anlamlı ilişki bulunmuştur ($r = -0.323$, $p < .01$). Korelasyon katsayısına göre iki ölçek arasındaki ilişki zayıftır.

Young Şema Ölçeği toplam puanı ile Evlilikte Cinsiyet Rolü alt boyutu puanı arasında negatif yönde anlamlı ilişki bulunmuştur ($r = -0.122$, $p < .05$). Korelasyon katsayısına göre iki ölçek arasındaki ilişki çok zayıftır.

Young Şema Ölçeği toplam puanı ile Geleneksel Cinsiyet Rolü alt boyutu puanı arasında negatif yönde anlamlı ilişki bulunmuştur ($r = -0.138$, $p < .05$). Korelasyon katsayısına göre iki ölçek arasındaki ilişki çok zayıftır.

Duygusal Yoksunluk alt boyutu toplam puanı ile Eşitlikçi Cinsiyet Rolü alt boyutu puanı arasında negatif yönde anlamlı ilişki bulunmuştur ($r = -0.347$, $p < .01$). Korelasyon katsayısına göre iki ölçek arasındaki ilişki zayıftır.

Duygusal Yoksunluk alt boyutu toplam puanı ile Evlilikte Cinsiyet Rolü alt boyutu puanı arasında negatif yönde anlamlı ilişki bulunmuştur ($r = -0.165$, $p < .05$). Korelasyon katsayısına göre iki ölçek arasındaki ilişki çok zayıftır.

Duygusal Yoksunluk alt boyutu toplam puanı ile Geleneksel Cinsiyet Rolü alt boyutu puanı arasında negatif yönde anlamlı ilişki bulunmuştur ($r = -0.149$, $p < .05$). Korelasyon katsayısına göre iki ölçek arasındaki ilişki çok zayıftır.

Karamsarlık alt boyutu toplam puanı ile Eşitlikçi Cinsiyet Rolü alt boyutu puanı arasında negatif yönde anlamlı ilişki bulunmuştur ($r = -0.322$, $p < .01$). Korelasyon katsayısına göre iki ölçek arasındaki ilişki zayıftır.

Sosyal İzolasyon alt boyutu toplam puanı ile Eşitlikçi Cinsiyet Rolü alt boyutu puanı arasında negatif yönde anlamlı ilişki bulunmuştur ($r = -0.309$, $p < .01$). Korelasyon katsayısına göre iki ölçek arasındaki ilişki zayıftır.

Sosyal İzolasyon alt boyutu toplam puanı ile Evlilikte Cinsiyet Rolü alt boyutu puanı arasında negatif yönde anlamlı ilişki bulunmuştur ($r = -0.114$, $p < .05$). Korelasyon katsayısına göre iki ölçek arasındaki ilişki çok zayıftır.

Sosyal İzolasyon alt boyutu toplam puanı ile Geleneksel Cinsiyet Rolü alt boyutu puanı arasında negatif yönde anlamlı ilişki bulunmuştur ($r = -0.152$, $p < .01$). Korelasyon katsayısına göre iki ölçek arasındaki ilişki çok zayıftır.

Duyguları Bastırma alt boyutu toplam puanı ile Eşitlikçi Cinsiyet Rolü alt boyutu puanı arasında negatif yönde anlamlı ilişki bulunmuştur ($r = -0.296$, $p < .01$). Korelasyon katsayısına göre iki ölçek arasındaki ilişki zayıftır.

Onay Arayıcılık alt boyutu toplam puanı ile Eşitlikçi Cinsiyet Rolü alt boyutu puanı arasında negatif yönde anlamlı ilişki bulunmuştur ($r = -0.326$, $p < .01$). Korelasyon katsayısına göre iki ölçek arasındaki ilişki zayıftır.

Onay Arayıcılık alt boyutu toplam puanı ile Evlilikte Cinsiyet Rolü alt boyutu puanı arasında negatif yönde anlamlı ilişki bulunmuştur ($r = -122$, $p < .05$). Korelasyon katsayısına göre iki ölçek arasındaki ilişki çok zayıftır.

Onay Arayıcılık alt boyutu toplam puanı ile Geleneksel Cinsiyet Rolü alt boyutu puanı arasında negatif yönde anlamlı ilişki bulunmuştur ($r = -160$, $p < .01$). Korelasyon katsayısına göre iki ölçek arasındaki ilişki çok zayıftır.

Bağımlılık alt boyutu toplam puanı ile Eşitlikçi Cinsiyet Rolü alt boyutu puanı arasında negatif yönde anlamlı ilişki bulunmuştur ($r = -305$, $p < .01$). Korelasyon katsayısına göre iki ölçek arasındaki ilişki zayıftır.

Bağımlılık alt boyutu toplam puanı ile Geleneksel Cinsiyet Rolü alt boyutu puanı arasında negatif yönde anlamlı ilişki bulunmuştur ($r = -118$, $p < .05$). Korelasyon katsayısına göre iki ölçek arasındaki ilişki çok zayıftır.

Yetersiz Özdenetim alt boyutu toplam puanı ile Eşitlikçi Cinsiyet Rolü alt boyutu puanı arasında negatif yönde anlamlı ilişki bulunmuştur ($r = -324$, $p < .01$). Korelasyon katsayısına göre iki ölçek arasındaki ilişki zayıftır.

Yetersiz Özdenetim alt boyutu toplam puanı ile Evlilikte Cinsiyet Rolü alt boyutu puanı arasında negatif yönde anlamlı ilişki bulunmuştur ($r = -152$, $p < .01$). Korelasyon katsayısına göre iki ölçek arasındaki ilişki çok zayıftır.

Yetersiz Özdenetim alt boyutu toplam puanı ile Geleneksel Cinsiyet Rolü alt boyutu puanı arasında negatif yönde anlamlı ilişki bulunmuştur ($r = -123$, $p < .05$). Korelasyon katsayısına göre iki ölçek arasındaki ilişki çok zayıftır.

Kendini Feda alt boyutu toplam puanı ile Toplumsal Cinsiyet Roller Ölçeği puanı arasında negatif yönde anlamlı ilişki bulunmuştur ($r = -174$, $p < .01$). Korelasyon katsayısına göre iki ölçek arasındaki ilişki çok zayıftır.

Kendini Feda alt boyutu toplam puanı ile Eşitlikçi Cinsiyet Rolü alt boyutu puanı arasında negatif yönde anlamlı ilişki bulunmuştur ($r = -377$, $p < .01$). Korelasyon katsayısına göre iki ölçek arasındaki ilişki zayıftır.

Kendini Feda alt boyutu toplam puanı ile Kadın Cinsiyet Rolü alt boyutu puanı arasında negatif yönde anlamlı ilişki bulunmuştur ($r = -178$, $p < .01$). Korelasyon katsayısına göre iki ölçek arasındaki ilişki çok zayıftır.

Kendini Feda alt boyutu toplam puanı ile Evlilikte Cinsiyet Rolü alt boyutu puanı arasında negatif yönde anlamlı ilişki bulunmuştur ($r = -200$, $p < .01$). Korelasyon katsayısına göre iki ölçek arasındaki ilişki çok zayıftır.

Kendini Feda alt boyutu toplam puanı ile Geleneksel Cinsiyet Rolü alt boyutu puanı arasında negatif yönde anlamlı ilişki bulunmuştur ($r = -186$, $p < .05$). Korelasyon katsayısına göre iki ölçek arasındaki ilişki çok zayıftır.

Kendini Feda alt boyutu toplam puanı ile alt boyutu puanı arasında negatif yönde anlamlı ilişki bulunmuştur ($r = -149$, $p < .05$). Korelasyon katsayısına göre iki ölçek arasındaki ilişki çok zayıftır.

Cezalandırma alt boyutu toplam puanı ile Toplumsal Cinsiyet Roller Ölçeği puanı arasında negatif yönde anlamlı ilişki bulunmuştur ($r = -121$, $p < .05$). Korelasyon katsayısına göre iki ölçek arasındaki ilişki çok zayıftır.

Cezalandırma alt boyutu toplam puanı ile Eşitlikçi Cinsiyet Rolü alt boyutu puanı arasında negatif yönde anlamlı ilişki bulunmuştur ($r = -342$, $p < .01$). Korelasyon katsayısına göre iki ölçek arasındaki ilişki zayıftır.

Cezalandırma alt boyutu toplam puanı ile Kadın Cinsiyet Rolü alt boyutu puanı arasında negatif yönde anlamlı ilişki bulunmuştur ($r = -152$, $p < .01$). Korelasyon katsayısına göre iki ölçek arasındaki ilişki çok zayıftır.

Cezalandırma alt boyutu toplam puanı ile Geleneksel Cinsiyet Rolü alt boyutu puanı arasında negatif yönde anlamlı ilişki bulunmuştur ($r = -148$, $p < .05$). Korelasyon katsayısına göre iki ölçek arasındaki ilişki çok zayıftır.

Cezalandırma alt boyutu toplam puanı ile Erkek Cinsiyet Rolü alt boyutu puanı arasında negatif yönde anlamlı ilişki bulunmuştur ($r = -117$, $p < .05$). Korelasyon katsayısına göre iki ölçek arasındaki ilişki çok zayıftır.

Kusurluluk alt boyutu toplam puanı ile Eşitlikçi Cinsiyet Rolü alt boyutu puanı arasında negatif yönde anlamlı ilişki bulunmuştur ($r = -347$, $p < .01$). Korelasyon katsayısına göre iki ölçek arasındaki ilişki zayıftır.

Kusurluluk alt boyutu toplam puanı ile Evlilikte Cinsiyet Rolü alt boyutu puanı arasında negatif yönde anlamlı ilişki bulunmuştur ($r = -127$, $p < .05$). Korelasyon katsayısına göre iki ölçek arasındaki ilişki çok zayıftır.

Kusurluluk alt boyutu toplam puanı ile Geleneksel Cinsiyet Rolü alt boyutu puanı arasında negatif yönde anlamlı ilişki bulunmuştur ($r = -133$, $p < .05$). Korelasyon katsayısına göre iki ölçek arasındaki ilişki çok zayıftır.

Tehditler Karşısında Dayanıksızlık alt boyutu toplam puanı ile Eşitlikçi Cinsiyet Rolü alt boyutu puanı arasında negatif yönde anlamlı ilişki bulunmuştur ($r = -321$, $p < .01$). Korelasyon katsayısına göre iki ölçek arasındaki ilişki zayıftır.

Tehditler Karşısında Dayanıksızlık alt boyutu toplam puanı ile Evlilikte Cinsiyet Rolü alt boyutu puanı arasında negatif yönde anlamlı ilişki bulunmuştur ($r = -0.137$, $p < .05$). Korelasyon katsayısına göre iki ölçek arasındaki ilişki çok zayıftır.

Tehditler Karşısında Dayanıksızlık alt boyutu toplam puanı ile Geleneksel Cinsiyet Rolü alt boyutu puanı arasında negatif yönde anlamlı ilişki bulunmuştur ($r = -0.153$, $p < .05$). Korelasyon katsayısına göre iki ölçek arasındaki ilişki çok zayıftır.

Başarısızlık alt boyutu toplam puanı ile Toplumsal Cinsiyet Rollerini Ölçeği puanı arasında negatif yönde anlamlı ilişki bulunmuştur ($r = -0.125$, $p < .05$). Korelasyon katsayısına göre iki ölçek arasındaki ilişki çok zayıftır.

Başarısızlık alt boyutu toplam puanı ile Eşitlikçi Cinsiyet Rolü alt boyutu puanı arasında negatif yönde anlamlı ilişki bulunmuştur ($r = -0.356$, $p < .01$). Korelasyon katsayısına göre iki ölçek arasındaki ilişki zayıftır.

Başarısızlık alt boyutu toplam puanı ile Kadın Cinsiyet Rolü alt boyutu puanı arasında negatif yönde anlamlı ilişki bulunmuştur ($r = -0.128$, $p < .05$). Korelasyon katsayısına göre iki ölçek arasındaki ilişki çok zayıftır.

Başarısızlık alt boyutu toplam puanı ile Geleneksel Cinsiyet Rolü alt boyutu puanı arasında negatif yönde anlamlı ilişki bulunmuştur ($r = -0.130$, $p < .05$). Korelasyon katsayısına göre iki ölçek arasındaki ilişki çok zayıftır.

Başarısızlık alt boyutu toplam puanı ile Erkek Cinsiyet Rolü alt boyutu puanı arasında negatif yönde anlamlı ilişki bulunmuştur ($r = -0.133$, $p < .05$). Korelasyon katsayısına göre iki ölçek arasındaki ilişki çok zayıftır.

Yüksek Standartlar alt boyutu toplam puanı ile Toplumsal Cinsiyet Rollerini Ölçeği puanı arasında negatif yönde anlamlı ilişki bulunmuştur ($r = -0.125$, $p < .05$). Korelasyon katsayısına göre iki ölçek arasındaki ilişki çok zayıftır.

Yüksek Standartlar alt boyutu toplam puanı ile Eşitlikçi Cinsiyet Rolü alt boyutu puanı arasında negatif yönde anlamlı ilişki bulunmuştur ($r = -0.317$, $p < .01$). Korelasyon katsayısına göre iki ölçek arasındaki ilişki zayıftır.

Yüksek Standartlar alt boyutu toplam puanı ile Kadın Cinsiyet Rolü alt boyutu puanı arasında negatif yönde anlamlı ilişki bulunmuştur ($r = -0.148$, $p < .05$). Korelasyon katsayısına göre iki ölçek arasındaki ilişki çok zayıftır.

Yüksek Standartlar alt boyutu toplam puanı ile Geleneksel Cinsiyet Rolü alt boyutu puanı arasında negatif yönde anlamlı ilişki bulunmuştur ($r = -0.154$, $p < .01$). Korelasyon katsayısına göre iki ölçek arasındaki ilişki çok zayıftır.

Terk Edilme alt boyutu toplam puanı ile Eşitlikçi Cinsiyet Rolü alt boyutu puanı arasında negatif yönde anlamlı ilişki bulunmuştur ($r = -0,341$, $p < 0,01$). Korelasyon katsayısına göre iki ölçek arasındaki ilişki zayıftır.

Terk Edilme alt boyutu toplam puanı ile Geleneksel Cinsiyet Rolü alt boyutu puanı arasında negatif yönde anlamlı ilişki bulunmuştur ($r = -0,144$, $p < 0,01$). Korelasyon katsayısına göre iki ölçek arasındaki ilişki çok zayıftır.

Terk Edilme alt boyutu toplam puanı ile Erkek Cinsiyet Rolü alt boyutu puanı arasında negatif yönde anlamlı ilişki bulunmuştur ($r = -0,135$, $p < 0,05$). Korelasyon katsayısına göre iki ölçek arasındaki ilişki çok zayıftır.

Tablo 4.13 Anne Baba Tutumlarının Young Şemalarına Etkisi

	B	Standart Hata	Beta	t	p	İkili r	Kısmi r	R	R ²	F	p
(Sabit)	0,586	0,569		1,030	0,304			280	,075	25,352	,000**
Anne-Baba Tutumları Ölçeği	1,122	0,223	0,280	5,035	0,000	0,280	0,280				

Anne baba tutumları toplam puanı ve young şemaları arasında anlamlı ilişkiler göstermektedir ($R^2 = 0,075$, $p < 0,01$). Adı geçen değişkenle birlikte young şemaları varyansın sadece %8'ini açıklamaktadır.

Regresyon katsayılarının anlamlılığına ilişkin t testi sonuçları incelendiğinde Anne Baba Tutumlarının Young Şemaları üzerinde önemli (anlamlı) bir yordayıcı olduğu görülmektedir.

Tablo 4.14 Toplumsal Cinsiyet Rollerinin Young Şemalarına Etkisi

	B	Standart Hata	Beta	t	p	İkili r	Kısmi r	R	R ²	F	p
(Sabit)	2,812	0,143		19,672	0,000			0,089	0,005	2,363	0,125
Young Şema Ölçeği	-0,060	0,039	-0,089	-1,537	0,125	-0,089	-0,089				

Toplumsal cinsiyet rolleri toplam puanı ve toplumsal cinsiyet rolleri arasında anlamlı ilişkiler göstermemektedir ($R^2 = 0,05$, $p < 0,01$).

Tablo 4.15. Toplumsal Cinsiyet Rollerinin Anne Baba Tutumlarına Etkisi

	B	Standart Hata	Beta	t	p	İkili r	Kısmi r	R	R2	F	p
(Sabit)	-0,275	0,364		-0,755	0,451			,420	,176	63,858	,000*
Anne-Baba Tutumları Ölçeği	1,137	0,142	0,420	7,991	0,000	0,420	0,420				

Anne baba tutumları toplam puanı ve toplumsal cinsiyet rolleri arasında anlamlı ilişkiler göstermektedir ($R^2=.252$, $p<.01$). Adı geçen değişkenle birlikte toplumsal cinsiyet rolleri varyansın sadece %25'ini açıklamaktadır.

Regresyon katsayılarının anlamlılığına ilişkin t testi sonuçları incelendiğinde Anne Baba Tutumlarının Toplumsal Cinsiyet Rollerine üzerinde önemli(anlamlı) bir yordayıcı olduğu görülmektedir

Tablo 4.16 Sosyo-demografik Değişkenlerin Toplumsal Cinsiyet Rollerine Etkisi

	B	Standart Hata	Beta	t	p	İkili r	Kısmi r	R	R2	F	p
(Sabit)	2,439	0,761		3,207	0,001			227	52	3,131	0,009*
Aileden Şiddet Eğitim Durumu	0,361	0,161	0,140	2,241	0,026	0,131	0,129				
Yaş	0,063	0,128	0,029	0,489	0,625	0,029	0,028				
Anne Eğitim durumu	-0,185	0,108	-0,110	-1,716	0,087	-0,101	-0,099				
Baba Eğitim durumu	-0,044	0,048	-0,057	-0,904	0,367	-0,053	-0,052				
Baba Eğitim durumu	-0,105	0,052	-0,127	-1,998	0,047	-0,117	-0,115				

a. Bağımlı Değişken: Toplumsal Cinsiyet Rollerine Ölçeği

Tabloda görüldüğü üzere sosyo-demografik değişkenlerden eğitim durumu, anne ve baba eğitim durumu, yaş, aileden şiddet toplumsal cinsiyet rollerini anlamlı düzeyde yordadığı görülmektedir ($R=0.227$, $R^2=.052$, $p<.01$). Adı geçen değişkenler birlikte toplumsal cinsiyet rollerinin toplam varyansın yaklaşık %5'ini açıklamaktadır. Standardize edilmiş regresyon katsayısına (β) göre, yordayıcı değişkenlerin toplumsal cinsiyet rolleri üzerindeki görece önem aileden şiddet, baba eğitim durumu, yaş, anne eğitim durumu, eğitim durumudur. Regresyon katsayılarının anlamlılığına ilişkin t- testi sonuçları incelendiğinde ise baba eğitim durumu, aileden şiddetin toplumsal cinsiyet rolleri üzerinde anlamlı bir yordayıcı olduğu görülmektedir. Eğitim durumunun önemli bir etkiye sahip olmadığı görülmüştür.

BEŞİNCİ BÖLÜM

TARTIŞMA VE YORUM

Yapılan bu çalışmanın amacı beliren yetişkinlik dönemindeki kadınlarda toplumsal cinsiyet rolleri ve anne baba tutumları ile erken dönem uyum bozucu şemalar arasındaki ilişkinin incelenmesidir. Bu bölümde araştırma sonucunda elde edilen bulgular literatür ışığında tartışılıp yorumlanacaktır. Toplumsal cinsiyet rolleri ile aileden şiddet görme, yaş, anne baba eğitim durumu, katılımcı eğitim durumu, anne baba tutumu ve erken dönem uyum bozucu şemalar arasındaki ilişki ele alınmıştır.

5.1. Toplumsal Cinsiyet Rollerini ile Anne-Baba Tutumları Arasındaki İlişkinin İncelenmesi

Toplumsal cinsiyet rolleri ölçeği ile anne baba tutumları, kabul/ilgi, denetleme arasında pozitif yönde anlamlı ilişki bulunmuştur. Toplumsal cinsiyet rolleri artıkça, anne baba tutumları, kabul/ilgi artmaktadır. Toplumsal cinsiyet rolleri ölçeği ile psikolojik özerklik alt boyutu arasında negatif yönde anlamlı ilişki bulunmuştur. Toplumsal cinsiyet rolleri artıkça, psikolojik özerklik azalmaktadır. Kadın cinsiyet rolleri ile anne baba tutumları, kabul/ilgi, denetleme arasında pozitif yönde anlamlı ilişki bulunmuştur. Kadın cinsiyet rolleri artıkça, anne baba tutumları, kabul/ilgi, denetleme artmaktadır. Kadın cinsiyet rolleri alt boyutu ile psikolojik özerklik alt boyutu arasında negatif yönde anlamlı ilişki bulunmuştur. Kadın cinsiyet rolleri artıkça, psikolojik özerklik azalmaktadır. Kadın cinsiyet rolü ve psikolojik özerklik ile ilgili literatüre bakıldığında ailede günlük yaşam içerisinde kız ve erkek çocuklarla yapılan iletişimde cinselliğe bağlı iletişim türlerine başvurulmaktadır. Yüz yüze iletişimde kız çocuklarına karşı daha yumuşak bir ton ve sözcükler ile iletişimde bulunurken, erkek çocukları için bunun tam tersi bir tutum ve davranış içerisine girilmektedir.²⁰⁸ Kız çocuklar için ağlamak korkmak doğal olarak karşılanırken erkek çocuklar için bu tür tutum ve davranışlar hoş karşılanmamaktadır. Örneğin, “erkekler ağlamaz”, ya da “ aslan oğlum” “cici kızım” gibi benzetme ve nitelermeler bu tür iletişime örnek olarak verilebilir. Kadın ve erkeğin dünyaya geldiği ve cinsiyetlerin olduğu aile ortamı ataerkil sistemin egemenliğinde olduğundan aile her yeni kuşakta yeni yöneten erkekler; yönetilen kadınlar üretir.²⁰⁹ Bu duruma göre çocuğun ileriki yaşamında en

²⁰⁸ Aysel Aziz, *Kadın ve Yabancılaşma*, Türkiye’de Kadın Olgusu, Yay. Haz. Necla Arat, İstanbul, Say Yayınları, 1992 s. 255.

²⁰⁹ Mary Mellor, *Sınırları Yıkarak: Feminist, Yeşil Bir Sosyalizme Doğru*, Çev. Osman Akınbay, İstanbul, Ayrıntı Yayınları, 1993, s.52

büyük belirleyici olan bu tür toplumsallaşma olgusunda kız çocuk rolü, onun evde annesine “evsel işlerde” yardımcı olma görevi yüklenmektedir. Günay ve Bener yaptıkları araştırmada kadınların toplumsal cinsiyet rolleri çerçevesinde aile içi yaşamı algılama biçimlerini belirlemektir. Araştırma sonuçlarına göre aile içi yaşamda yer alan temel sosyal ve ekonomik faaliyet alanlarına ilişkin ifadeler ile kadınların yaş, öğrenim durumu, çalışma durumu ve ailelerinin gelir düzeyi arasında istatistiksel açıdan anlamlı bir farklılık olduğu bulunmuştur. Araştırmada kadınların aile içi yaşamı toplumsal cinsiyet rolleri çerçevesinde değerlendirmedikleri sonucuna varılmıştır.²¹⁰ Anneler ise özellikle kız çocuklarının toplumsal cinsiyet rolü tutumlarını etkilemektedirler. Anneler kız çocuklarının başkalarının ihtiyaçlarına duyarlı olmasını ve iyi bir evlilik gerçekleştirmesini istemektedirler. Ayrıca ebeveynlerin çocuk yetiştirme tutumları çocukların toplumsal cinsiyet rollerine ilişkin tutumlarını da etkilemektedir. Evlilikte cinsiyet rolleri alt boyutu ile anne baba tutumları, kabul/ilgi, denetleme arasında pozitif yönde anlamlı ilişki bulunmuştur. Evlilikte cinsiyet rolleri artıkça, anne baba tutumları, kabul/ilgi, denetleme artmaktadır. Evlilikte cinsiyet rolleri alt boyutu ile psikolojik özerklik alt boyutu arasında negatif yönde anlamlı ilişki bulunmuştur. Evlilikte cinsiyet rolleri artıkça, psikolojik özerklik azalmaktadır. Moya ve arkadaşlarına göre evlilikte kadının cinsiyet rolü kadının en önemli görevi çocuklarını büyütme ve aile yaşamının devamlılığını sağlamaktır. Ayrıca yaptıkları araştırmada erkeğin en önemli rolü ailenin geçimini sağlamak olduğu sonucu elde edilmiştir.²¹¹ Erkek cinsiyet rolleri ile anne baba tutumları, kabul/ilgi, denetleme arasında pozitif yönde anlamlı ilişki bulunmuştur. Erkek cinsiyet rolleri artıkça, anne baba tutumları, kabul/ilgi, denetleme artmaktadır. Erkek cinsiyet rolleri alt boyutu ile psikolojik özerklik alt boyutu arasında negatif yönde anlamlı ilişki bulunmuştur. Erkek cinsiyet rolleri artıkça, psikolojik özerklik azalmaktadır. İmamoğlu'na göre erkeklerden güçlü olmaları, ailelerini geçindirmeleri, çevre üzerinde belirli bir etkinlik ve kontrol sağlamları; kadınlardan ise sabırlı, anlayışlı olmaları, evi çekip çevirmeleri, insan ilişkilerini düzenlemeleri beklenmektedir.²¹² Eşitlikçi tutum ile anne baba tutumları, psikolojik özerklik arasında pozitif yönde anlamlı ilişki bulunmuştur. Eşitlikçi tutum artıkça, anne baba tutumları, kabul/ilgi, denetleme artmaktadır. Yapılan çalışmalar göstermektedir ki; ebeveynler erkek çocuklarını kız çocuklarına göre başarıya, yarışma, duygularını kontrol etme, bağımsız hareket etme ve kişisel sorumluluk alma

²¹⁰ Gülay Günay ve Özgün Bener, *Kadınların toplumsal cinsiyet rolleri çerçevesinde aile içi yaşamı algılama biçimleri*, Türkiye Sosyal Araştırmalar Dergisi, 153(153), 2011, s.157-171.

²¹¹ Miguel Moya vd., *Close relationships, gender, and career salience*, Sex Roles, 42(9-10), 2000, s.825-846.

²¹² Olcay İmamoğlu, *Aile İçinde Kadın-Erkek Roller*, Türk Aile Ansiklopedisi, Cilt 3, T.C. Başbakanlık Aile Araştırma Kurumu, Türkiye Yazarlar Birliği Vakfı, Ankara, 1991.

gibi konularda daha fazla teşvik etmektedirler. Bu nedenle ebeveynler geleneksel tutumları benimser ve bu doğrultuda çocuklarına rol modeli olurlarsa, çocuklarının cinsiyet rolüne ilişkin tutumları da geleneksel olarak şekillenecektir.^{213 214} Geleneksel tutum ile anne baba tutumları, kabul/ilgi, denetleme arasında pozitif yönde anlamlı ilişki bulunmuştur. Geleneksel tutum puanları arttıkça, anne baba tutumları, kabul/ilgi, denetleme artmaktadır. Geleneksel tutum ile psikolojik özerklik alt boyutu arasında negatif yönde anlamlı ilişki bulunmuştur. Geleneksel tutum arttıkça, psikolojik özerklik azalmaktadır. Ayşe ve Akın araştırmalarında, bireyin içinde yaşadığı toplumun kültürü; bir kadın ve erkeğin nasıl davranacağı, nasıl düşüneceği ve nasıl hareket edeceğine ilişkin beklentileri ortaya koyan, yani kadın ve erkeği sosyal olarak yapılandıran özellikleri belirleme olduğunu elde etmişlerdir.²¹⁵ Terzioğlu ve Taşkın; insanlar dışı veya erkek cinsiyeti ile doğarlar ancak yetiştirilirken toplumun cinsiyetlerine özgü beklediği roller çerçevesinde kız veya erkek çocuk olmayı öğrenerek büyümekte olduğunu savururlar.²¹⁶ Bu durum ailenin çocuklar üzerindeki gelenekçi tutumlarını yansıtmaktadır. Çocukluk döneminde yüklenen sosyal normlar ile cinsiyet algısı oluşmakta ve kişiler bu algı ile yaşamlarını sürdürdüğü düşünebiliriz. Powell ve Greenkouse'ye göre ailenin, içerisine girdiği toplumsal çevrenin ve alınan eğitimin etkisiyle, kız ve erkek çocuklar cinsiyetlerine uygun roller kazanmakta ve toplumsal cinsiyet kimliğini edinmektedirler. Böylece kadınlar için ev ile ilgili işleri yürütme ve çocuk bakımı gibi işler öne çıkarken, erkekler için iş rolleri aile rollerinden daha önemli hale gelmektedir.²¹⁷ Şafak ve arkadaşları Geleneksel olarak, işler ve sorumluluklar ailede cinsiyet gözetilerek paylaşılmaktadır. Geleneksel aile çerçevesinde erkekler tamir, bahçe bakımı gibi işleri yaparlarken, kadınlar kendilerine verilen yemek pişirme, bulaşık yıkama ve ev temizliği gibi işleri yapmaktadırlar.²¹⁸

5.2. Anne-Baba Tutumları İle Erken Dönem Uyum Bozucu Şemalar Arasındaki İlişkinin İncelenmesi

Erken dönem uyum bozucu şemalar ile anne baba tutumları, denetleme, psikolojik özerklik arasında pozitif yönde anlamlı ilişki bulunmuştur. Erken dönem uyum bozucu şemalar arttıkça, anne baba tutumları, denetleme, psikolojik özerklik artmaktadır. Erken dönem uyum bozucu şemalar ile kabul ilgi alt boyutu puanı

²¹³ Aşılı, a.g.e., s.38-65

²¹⁴ Serçin Baykal, Üniversite öğrencilerinin cinsiyet rolleri ile ilgili kalıp yargılarının bazı değişkenler açısından incelenmesi, Psikolojik Danışma Ve Rehberlik Dergisi, 2(1), 1991, s.66-75

²¹⁵ Ayşe Akın ve Simge Demirel, Toplumsal cinsiyet kavramı ve sağlığa etkileri, CÜ Tıp Fakültesi Dergisi, 25(4), 2003, s.73-82.

²¹⁶ Füsün Terzioğlu ve Lale Taşkın, *Kadının toplumsal cinsiyet rolünün liderlik davranışlarına ve hemşirelik mesleğine yansımaları*, CÜ Hemşirelik Yüksekokulu Dergisi, 12(2), 2008, s.62-67.

²¹⁷ Gary Powell ve Jeffrey Greenhaus, *Sex, gender, and decisions at the family→ work interface*, Journal of Management, 36(4), 2010, s.1011-1039.

²¹⁸ Şükran Şafak vd., *Çocukların Evle İlgili Faaliyetlere Harcadıkları Zamanın İncelenmesi*, Hacettepe Üniversitesi Aile ve Tüketici Bilimleri Bölümü, 2006.

arasında negatif yönde anlamlı ilişki bulunmuştur. Erken dönem uyum bozucu şemalar artıkça, psikolojik özerklik azalmaktadır. Duygusal yoksunluk alt boyutu toplam puanı ile anne baba tutumları toplam puanları, denetleme ve psikolojik özerklik, alt boyutları arasında pozitif yönde anlamlı ilişki bulunmuştur. Duygusal yoksunluk puanları artıkça, anne baba tutumları toplam puanları, kabul ilgi ve psikolojik özerklik artmaktadır. Duygusal yoksunluk alt boyutu toplam ile kabul ilgi alt boyutu arasında negatif yönde anlamlı ilişki bulunmuştur. Duygusal yoksunluk puanları artıkça, psikolojik özerklik azalmaktadır. Duygusal yoksunluğun oluşmasında anne babanın çocuklarına duygusal istismar ve ihmal uygulamasıdır. Güler ve Gümüş erken dönem uyum bozucu şemalar ile çocukluk çağı travmaları arasındaki ilişkiyi inceledikleri çalışmada duygusal istismarla erken dönem uyum bozucu şemalar arasında anlamlı bir ilişki olduğu görülmektedir.²¹⁹ Karamsarlık alt boyutu toplam puanı ile anne baba tutumları, denetleme, psikolojik özerklik arasında pozitif yönde anlamlı ilişki bulunmuştur. Karamsarlık artıkça, anne baba tutumları, denetleme, psikolojik özerklik artmaktadır. Karamsarlık alt boyutu ile kabul ilgi alt boyutu arasında negatif yönde anlamlı ilişki bulunmuştur. Karamsarlık artıkça, psikolojik özerklik azalmaktadır. Evhamlı ve kaygılı ebeveynler bu durumu ister istemez çocuklarını koruma içgüdüleri ile çocuklarına aktarabilmektedirler. Bu durumda Rafaeli ve arkadaşlarına göre kaygılı bir tutumla yetişen çocukların yetişkinlik dönemlerinde karamsarlık şemasına sahip olabilmektedir.²²⁰ Kişiler olumlu ve güzel olayları küçümserler veya ret edilirken ihmal, acı, ölüm, hayalkırıklığı suçluluk, ihanet gibi yaşamın kötü yanlarına karşı ömür boyu süren genel bir odak vardır. Yaşamlarında yolunda giden şeylerin bir gün biteceğine dair sürekli bir beklentileri vardır. Bu durumda kişilerde hayatın kötüye gideceğine dair bir inanç vardır. Hayatta olumluluklardan ziyade olumsuzluklar üzerinde durulur. Ekonomik, tıbbi bir felaket beklentisi içinde olunur. Aşağılanmaktan, yanlış yapmaktan korkulur. Bu kişiler sıklıkla, kaygı, korku, kadercilik, şikâyetçilik ve kararsızlıkla karakterizedirler. Sosyal izolasyon alt boyutu ile anne baba tutumları, denetleme, psikolojik özerklik arasında pozitif yönde anlamlı ilişki bulunmuştur. Sosyal izolasyon artıkça, anne baba tutumları, denetleme, psikolojik özerklik artmaktadır. Sosyal izolasyon alt boyutu ile kabul ilgi alt boyutu arasında negatif yönde anlamlı ilişki bulunmuştur. Sosyal izolasyon artıkça, psikolojik özerklik azalmaktadır. Young ve arkadaşları yaptıkları çalışmada sosyal izolasyonun aile üyelerinin olmadığı sosyal dışlanmaların olması sonucu ortaya çıktığı sonucunu elde etmişlerdir. Bu dışlanma genel olarak

²¹⁹ Kahraman Güler ve Zeynep Gümüş, *Erken Dönem Uyumsuz Şemaların Yordayıcısı Olarak Çocukluk Çağı Travmalarının İncelenmesi*, Akademik Sosyal Araştırmalar Dergisi, 81(6), 2018, s.379-398.

²²⁰ Rafaeli vd., a.g.e., s.96

ebeveynlerden etkilenir, sosyalleşme için cesaretlenmenin yapılmaması, bireyin evi ve geçmişi ile ilgili olarak duyduğu aşırı utanç ve kusurluluk sevilme duygusudur.²²¹ İnsana kendini diğer insanlardan farklı ve ayrı; grupların dışında hissettirir. İnsan bir grubun ya da toplumun parçası hissedemez. Diğerleri tarafından dışlandığına ya da dışlanacağına inanır. Sosyal izolasyon şemasına sahip bireyler kendilerini tüm dünyadan ve diğer insanlardan ayrı hissederler. Sebebini tam olarak izah edememekle birlikte diğer insanlardan farklı olduğunu düşünürler. Kendilerini bir grubun parçası, bir gruba ait olarak algılayamazlar. Gruplar söz konusu olduğunda kişiler kendilerini izole ya da dışarıda kalmış hissedebilirler. İki kişiyi aşan topluluklarda kendilerini rahatsız hissedebilirler. Sosyal izolasyon şeması kusurluluk şeması ile birlikte, sosyal fobinin temel psikolojik dinamiklerinden biri olabilir. Bu şemanın oluşumunda akranlarla yaşantılar çok önemli bir rol oynar. Bir kilo, boy, görünüş, zeka, yaşadığınız semt vb gibi farklılıkların yakın çevre, akrabalar tarafından okulda ya da kişilerin buldukları ortamda kişileri incitici şekilde vurgulanması, dalga geçilmesi ile dışlanmak şemanın oluşumunda etkin olabilir. Ayrıca kişiler kendi ailelerinin, akranları tarafından farklı (fakir, eğitimsiz vb.) olarak algılanması da önemli bir etken olabilir. Bununla birlikte ebeveynin de bu şemaya sahip olması, kendilerini toplumdan soyutlamaları da önemli bir faktördür. Duyguları bastırma alt boyutu toplam puanı ile anne baba tutumları, denetleme, psikolojik özerklik arasında pozitif yönde anlamlı ilişki bulunmuştur. Duyguları bastırma artıka, anne baba tutumları, denetleme, psikolojik özerklik artmaktadır. Duyguları bastırma alt boyutu ile kabul ilgi alt boyutu arasında negatif yönde anlamlı ilişki bulunmuştur. Duyguları bastırma artıka, psikolojik özerklik azalmaktadır. Onay arayıcılık alt boyutu toplam puanı ile anne baba tutumları, denetleme, psikolojik özerklik arasında pozitif yönde anlamlı ilişki bulunmuştur. Onay arayıcılık artıka, anne baba tutumları, denetleme, psikolojik özerklik artmaktadır. Onay arayıcılık alt boyutu ile kabul ilgi alt boyutu arasında negatif yönde anlamlı ilişki bulunmuştur. Onay arayıcılık artıka, psikolojik özerklik azalmaktadır. Özellikle ebeveynler, bağımlı ve boyun eğici tutumuyla yetiştirilen çocuklarda yetişkinlik yaşamında diğer insanların onayına ihtiyaç duyabilmektedirler. Kişiler alacakları en ufak kararda bile gerek aileden gerekse yakın çevresinden bir onay alma beklentisi içerisinde olabilmektedirler. Alanla ilgili yapılan çalışmada Bornstein, katı bir biçimde otoriter ebeveyn tutumları, çocuğa yaşamını devam ettirebilmenin yolunun diğer insanların istek ve beklentilerini karşılamak olduğu savunmaktadır.²²² Bu tarz ebeveynlikte kişiler aileye bağımlı, boyun eğici ve onay

²²¹ Young vd., a.g.e., s.48

²²² Robert Bornstein, *The dependent patient: a practitioner's guide*, DC: American Psychological Association, Washington, 2005, s.102-143.

arayıcı bir tutum içerisinde yetişmektedirler. Bağımlılık alt boyutu toplam puanı ile anne baba tutumları, denetleme, psikolojik özerklik arasında pozitif yönde anlamlı ilişki bulunmuştur. Bağımlılık arttıkça, anne baba tutumları, denetleme, psikolojik özerklik artmaktadır. Yetersiz özdenetim alt boyutu ile anne baba tutumları, denetleme, psikolojik özerklik arasında pozitif yönde anlamlı ilişki bulunmuştur. Yetersiz özdenetim arttıkça, anne baba tutumları, denetleme, psikolojik özerklik artmaktadır. Yetersiz özdenetim alt boyutu ile kabul ilgi alt boyutu arasında negatif yönde anlamlı ilişki bulunmuştur. Yetersiz özdenetim arttıkça, kabul/ilgi azalmaktadır. Özellikle ülkemizde ebeveynler çocuklarını kendilerine bağımlı bir şekilde yetiştirmektedir. Çocuklar zarar görmesin ve dış dünyadaki tehditlerde dolayı çocukların alması gerektiği sorumlulukları alan ebeveyn tutumları sonucunda çocuk yetişkinlik hayatında aileden veya yakın gördüğü kişilerden kopamama ve bağlarını koparmakta sorunlar yaşayabilmektedir. Literatüre bakıldığında Berstein'in yaptığı bağımlı kişilerin erken dönem yaşantılarını inceleyen araştırmalar, yetkeci ve aşırı koruyucu ebeveynliğin, bağımlılığın gelişimi ile ilişkili olduğu görülmektedir. Ayrıca bir diğer araştırmada Darling ve Steinberg Yetkeci tutuma sahip ebeveynler, çocuklarının kendilerini ifade etmelerine izin vermemekle birlikte, çocuklarından kendilerine söylenenleri sorgulamadan kabul etmelerini beklemektedir. Bu tarz ailelerde, çocukların ihtiyaçlarına karşı duyarlı olunmadığı; onun yerine, çocuğun her koşulda boyun eğmesi beklenen katı kuralların ön planda tutulduğu ve çocuklara kurallarla ilgili açıklama yapılmadığı ifade edilmektedir.²²³ Bu bağımlı ve boyun eğici ebeveynlik tutumu ile kişiler kendi ihtiyaçlarını ve duygularını ifade etmekte ve dile getirmekte problemler yaşayabilirler. Kendini feda alt boyutu ile anne baba tutumları, denetleme, psikolojik özerklik arasında pozitif yönde anlamlı ilişki bulunmuştur. Kendini feda puanları, anne baba tutumları, denetleme, psikolojik özerklik artmaktadır. Kendini feda alt boyutu ile kabul ilgi alt boyutu arasında negatif yönde anlamlı ilişki bulunmuştur. Kendini feda arttıkça, psikolojik özerklik azalmaktadır. Cezalandırılma alt boyutu ile anne baba tutumları, denetleme, psikolojik özerklik arasında pozitif yönde anlamlı ilişki bulunmuştur. Cezalandırılma arttıkça, anne baba tutumları, denetleme, psikolojik özerklik artmaktadır. Cezalandırılma alt boyutu ile kabul ilgi alt boyutu arasında negatif yönde anlamlı ilişki bulunmuştur. Cezalandırılma arttıkça, kabul/ilgi azalmaktadır. Yüksek standartlar alt boyutu ile kabul ilgi alt boyutu arasında negatif yönde anlamlı ilişki bulunmuştur. Yüksek standartlar arttıkça, kabul/ilgi azalmaktadır. Yüksek standartlar alt boyutu ile denetleme ve psikolojik özerklik alt boyutları arasında pozitif yönde anlamlı ilişki bulunmuştur. Yüksek standartlar arttıkça, denetleme ve

²²³ Nancy Darling ve Laurence Steinberg, *Parenting style as context: an integrative model*, Psychological Bulletin, 113(3), 1993, s.487-496.

psikolojik özerklik artmaktadır. Başarısızlık alt boyutu ile anne baba tutumları, denetleme, psikolojik özerklik arasında pozitif yönde anlamlı ilişki bulunmuştur. Başarısızlık artıkça, anne baba tutumları, denetleme, psikolojik özerklik artmaktadır. Young ve arkadaşları başarısızlık şemasının temelinde ise koşullu, başarı odaklı ya da cezalandırıcı ebeveynliğin yatabileceği belirtilmektedir.²²⁴ Aile çocuğu yaptığı işlerde, verdiği sorumluluklarında, derslerinde yeterince pekiştirmedeğinde çocukta başarısızlık hissi oluşabileceği ve yetişkinlik yaşantısında ise yapacağı her işte başarısız olacağı, hiçbir işi tam anlamıyla başaramayacağı ve kendisinin bir işi tamamlamakta yeterli olmadığı otomatik düşüncelerinin oluşmasında etkili olduğunu düşünebiliriz.

5.3.Toplumsal Cinsiyet Rollerine İle Erken Dönem Uyum Bozucu Şemalar Arasındaki İlişkinin İncelenmesi

Erken dönem uyum bozucu şemalar alt boyutu olan yetersiz denetim ile toplumsal cinsiyet rolleri alt boyutu olan geleneksel cinsiyet rolü pozitif yönde anlamlı ilişki bulunmuştur. Yetersiz özdenetim puanları artıkça, geleneksel cinsiyet rolü artmaktadır. Cezalandırılma alt boyutu ile eşitlikçi cinsiyet rolü arasında negatif yönde anlamlı ilişki bulunmuştur. Cezalandırılma puanları artıkça, eşitlikçi cinsiyet rolü azalmaktadır. Tehditlere karşı dayanıksızlık alt boyutu ile eşitlikçi cinsiyet rolü arasında negatif yönde anlamlı ilişki bulunmuştur. Tehditlere karşı dayanıksızlık puanları artıkça, eşitlikçi cinsiyet rolü azalmaktadır. Başarısızlık alt boyutu ile eşitlikçi cinsiyet rolü alt boyutu arasında negatif yönde anlamlı ilişki bulunmuştur. Başarısızlık puanları artıkça, eşitlikçi cinsiyet rolü azalmaktadır. Berktaş toplumsal cinsiyetin cinsiyet farklılıklarının yanında cinsiyetler arasındaki eşitsizlik ve güç farklılıkları olduğunu savunmaktadır.²²⁵ Toplumsal cinsiyet kavramı biyolojik cinsiyetten farklı olarak toplumsal ve kültürel olarak belirlenen ve dolayısıyla içeriği toplumdan topluma olduğu kadar tarihsel olarak da değişebilen cinsiyet konumu ya da cins kimliği olarak tanımlanır. Bu eşitsizlikten dolayı kadınlar kendilerini erkeklerin gözünde sadece doğurganlığı simgeleyen bir obje olarak görebilir. Bunun sonucunda kadınlar gereken sevgiyi, ilgiyi göremeyeceğini düşünebilir. Bu durumda kişilerde başarısızlık şemasının meydana gelmesinde etkili olduğunu düşünebiliriz. Helvacıoğlu; kadın ve erkeğin toplumdaki görevleri, sorumlulukları, hakları, maddi ve manevi eyelerin üretim sürecindeki konumları, kişilik özellikleri sayılabilen her unsur vb. toplumsal cinsiyete göre şekillendirildiğini savunmaktadır.²²⁶ Bunun sonucunda da, kadınlar özel alana,

²²⁴ Young vd., a.g.e., s.47

²²⁵ Fatmagül Berktaş, *Tektanlı Dinler Karısında Kadın*, Metis Yayınları, İstanbul, 2000, s.16.

²²⁶ Firdevs Helvacıoğlu, *Ders Kitaplarında Cinsiyetçilik 1928-1995*, Kaynak Yayınları, İstanbul 1996, s.41.

erkekler ise kamusal alana yönlendirilir. Kadınlardan istenen, yaşam alanının sınırlarını ev, eş ve çocuklarla belirlemeleridir. Neredeyse ev ileri, çocuk bakımı ve eşin yeniden üretime hazırlanması kadınların varoluş nedeni olarak görülür. Bu tutum kadınları başarısızlığa iten bir etken olarak düşünülebilir. Yüksek standartlar alt boyutu ile toplumsal cinsiyet rolleri ölçeği arasında negatif yönde anlamlı ilişki bulunmuştur. Yüksek standartlar puanları artıkça, toplumsal cinsiyet rolleri azalmaktadır. Yüksek standartlar alt boyutu ile eşitlikçi cinsiyet rolleri alt boyutu arasında negatif yönde anlamlı ilişki bulunmuştur. Yüksek standartlar puanları artıkça, eşitlikçi cinsiyet rolleri azalmaktadır. Yüksek standartlar alt boyutu ile kadın cinsiyet rolleri alt boyutu arasında negatif yönde anlamlı ilişki bulunmuştur. Yüksek standartlar puanları artıkça, kadın cinsiyet rolleri azalmaktadır. Yüksek standartlar alt boyutu ile evlilikte cinsiyet rolleri alt boyutu puanı arasında negatif yönde anlamlı ilişki bulunmuştur. Yüksek standartlar puanları artıkça, evlilikte cinsiyet rolleri azalmaktadır. Yüksek standartlar alt boyutu ile geleneksel cinsiyet rolleri alt boyutu arasında negatif yönde anlamlı ilişki bulunmuştur. Yüksek standartlar puanları artıkça, geleneksel cinsiyet rolleri azalmaktadır. Yüksek standartlar alt boyutu ile erkek cinsiyet rolleri alt boyutu arasında negatif yönde anlamlı ilişki bulunmuştur. Yüksek standartlar puanları artıkça, erkek cinsiyet rolleri azalmaktadır. Marshall'a göre soyun sürdürülmesinde kadın ve erkeğin üstlendiği düşünülen rollere göre biçimlenen cinsiyet rolleri, kadınlar ile erkekler arasındaki fark ve ilişkileri, onların biyolojilerinin değil toplumsallaşmanın ürünü olarak gören bir perspektif doğrultusunda kavramlaştırılmıştır.²²⁷ Toplumsal cinsiyet kavramı, cinsiyete dayalı işbölümü ve biyolojik cinsiyetler arasındaki toplumsal ilişkileri vurgular ve sadece kadının değil erkeğin de pozisyonuna işaret eder. Cinsiyete dayalı işbölümü ise, kadın ve erkek arasındaki işbölümünün, hem cinsel hem de toplumsal ve kültürel yapısını ifade eder. Bu işbölümü, kadına ev içi çalışma ya da üremeyle ilişkili, erkeğe de kamusal ya da üretimle ilişkili yükümlülükleri getirir. Cinsiyete dayalı işbölümü, kadına ev içinde gerçekleştirilmesi gereken işleri (ev işi, çocuk bakımı) erkeğe de ev dışındaki işleri vermiştir. Kadın ev ve çocuk bakımı işi ile görevlendirilirken, evin geçimi erkeğin işi olarak görülmektedir.^{228 229} Gelenekçi cinsiyet rollerine göre kadınlara bu gibi rollerin yüklenmesi sonucunda kadın bağımlı ve onay arayan bir duruma getirilmektedir. Kadına yüklenen rol ile partnerine veya ailesinin bilgisi dışında hiçbir iş veya etkinlik yapamamaktadır. Bu durumda kadınlar olumsuzlukların üstesinden gelebilmek için

²²⁷ Gordon Marshall, *Sosyoloji Sözlüğü*, Çeviren: Osman Akınhay ve Derya Kömürcü, Bilim ve Sanat Yayınları, Ankara, 1998, s.98.

²²⁸ Caroline Tabora ve Bearyl Leach, *Cins Bakışı Sözlüğü*, Çev: Ertuğrul Kürkçü ve Nadire Mater, IPS İletişim Vakfı Yayınları, İstanbul, 2000

²²⁹ İlkay Savcı, *Toplumsal Cinsiyet ve Teknoloji*, A.Ü. SBF Dergisi, 54(3), 1999, s.123-142.

aşırı telafi yapıp bu algıları kırmak için kendilerine daha yüksek hedefler belirleyebilirler. Bu durum kişilerde yüksek standartlar şemasının oluşmasında etkili olduğunu düşünebiliriz.

5.4.Toplumsal Cinsiyet Rollerinin Aileden Şiddet Görme Değişkenine Göre İncelenmesi

Toplumsal cinsiyet rolleri aileden şiddet görme arasında anlamlı bir farklılık saptanmıştır. Aileden şiddet görmeyenlerin toplumsal cinsiyet rolleri toplam puanında daha yüksek olduğu görülmüştür. Aile içinde kadınların maruz kaldıkları şiddet erkeklerin kadınlar üzerindeki güç gösterisi olarak görülebilir. Vatandaş'a göre eşine şiddet uygulayan erkeklerin büyük çoğunluğu, eşe uyguladıkları şiddetin nedenini "söz dinlememe" olarak ifade etmişlerdir. Görüşülen kadınların %55'i ise kadının dövülmeyi hak edebileceği durumlar olduğunu belirtmişlerdir.²³⁰ Toplumsal cinsiyet rolleri alt boyutu olan evlilikte cinsiyet rolü ile aileden şiddet görme değişkeni anlamlı bir farklılık saptanmıştır. Aileden şiddet görenlerin evlilikte cinsiyet rollerinden aldıkları puanın daha yüksek olduğu görülmüştür. Aile içinde birçok şiddet türünden bahsedilebilir. Bu şiddet türleri erkeğin karısına ve çocuklarına, kadının kocasına ve çocuklarına, çocukların birbirlerine ve ebeveynlerine karşı şiddet uygulaması şeklinde örneklendirilebilir.²³¹ Toplumsal cinsiyet rolleri alt boyutu olan geleneksel cinsiyet rolü ile aileden şiddet görme değişkeni arasında anlamlı bir farklılık saptanmıştır. Aileden şiddet görenlerin geleneksel cinsiyet rollerinden aldıkları puanın daha yüksek olduğu görülmüştür. Geleneksel kültürde erkeğe aktif olması, güçlü, cesaretli olması öğretilirken kız çocuklarına pasif olmaları, söylenenlere itaat etmeleri öğütlenmektedir. Bunu yanı sıra geleneksel cinsiyet rollerinin oluşturduğu normlar ile birlikte aile yapısında ideal kadın genelde kocasının rahatını sağlayan, evini temiz tutan, ev ile ilgili çatışmaları çözen, seksi görünmeyen, saldırgan olmayan, erkeğin aksine itilimlerini kontrol edebilen biri olarak görülmektedir.²³² Toplumsal cinsiyet rolleri alt boyutu olan erkek cinsiyet rolü ile aileden şiddet görme değişkeni arasında anlamlı bir farklılık saptanmıştır. Aileden şiddet görenlerin erkeğin cinsiyet rollerinden aldıkları puanın daha yüksek olduğu görülmüştür. Sümer'in çalışmasında belirttiği üzere kız çocukları, son derece kapalı bir ortamda büyütülmeye çalışılmakta, sosyal faaliyetlere katılım büyük ölçüde engellenmekte hatta arkadaşlıkları da büyük bir denetim altında tutulmaktadır. En önemli nokta ise bu şekilde yetiştirilen bir kız çocuğunun annesinin de aynı davranışları sergilediğini görmesi, bu davranışları daha

²³⁰ Celalettin Vatandaş, *Aile ve Şiddet: Türkiye'de Eşler Arası Şiddet*, Uyum Ajans, 1.Baskı, Ankara, 2003.

²³¹ Tülin Günşen İçli, *Aile içi şiddet: Ankara, İstanbul ve İzmir örneği*, Hacettepe Üniversitesi Edebiyat Fakültesi Dergisi, 11(1-2), 1994, s.7-20

²³² İçli, a.g.e., s.7-20.

rahat benimsemesine kimi zamanda katlanmasına örnek olmaktadır. Sümer bireylerin (kadın ve erkek) toplumsallaşma süreçleriyle ilgili olarak katı cinsiyet rolü sosyalizasyonu sonucunda kadın çaresiz kalmayı öğrendiğini savunmaktadır. Kadının bu çaresiz kalma durumu ise sadece erkeğe ve onun uygulamış olduğu şiddete yaramaktadır.²³³ Toplumsal cinsiyet rolleri alt boyutu olan kadın cinsiyet rolü ile aileden şiddet görme değişkeni arasında anlamlı bir farklılık saptanmıştır. Aileden şiddet görenlerin kadının cinsiyet rollerinden aldıkları puanın daha yüksek olduğu görülmüştür. Aile içerisinde ve diğer toplumsal yaşam alanlarında şiddetle beraber yaşayan kadın, toplumsal yapının kültürel özelliklerinden dolayı bunu dışa yansıtılmamaktadır. Çünkü toplumda ve özellikle de aile içerisindeki cinsel rol kalıpları, içinde yaşanılan kültür tarafından belirlenmektedir. Kadınların toplumsal cinsiyet rollerine ilişkin daha geleneksel kalıp yargılarına sahip olması, bu durumun toplum tarafından desteklenmesi ile açıklanabilir. Kadına yönelik şiddet; cinsiyete dayanan, kadını inciten, ona zarar veren fiziksel, cinsel, ruhsal hasarla sonuçlanma olasılığı bulunan, toplum içerisinde ya da özel yaşamında kadına baskı uygulanması ve özgürlüklerin keyfi olarak kısıtlanmasına neden olan her türlü davranıştır. Bu durumda kadına uygulanan şiddet sadece fiziksel değil ekonomik ve psikolojikte olabilmektedir. Kadının çalışması ve ekonomik bağımsızlığını kazanması günümüzde hala engellenmektedir.²³⁴ İçli'ye göre kadına uygulanan ekonomik şiddet iki yönlüdür. Ya kadın erkeğe bağımlıdır ya da mesleki statü açısından erkekten üstündür". Birinci durumda erkek, kadını kendine bağımlı kılarak onu pasif, tehdit unsuru olarak görmezken ikinci durumda kadının kendinden daha fazla kazançla karşısına çıkmasını (gücü/erki elinde bulundurma) bir tehdit unsuru olarak görmekte ve bu durumu ortadan kaldırmak içinde şiddete yönelmektedir. Şiddeti uygulayan erkek bu sayede içinde bulunduğu duygusal baskıları ve hayal kırıklıklarını ortadan kaldırırken kadın, bireysel ve toplumsal anlamda derin yaralar almaktadır.²³⁵ Kadının ekonomik anlamda sömürülmesi bilindiği üzere ilk aile içinde başlamaktadır. Toplumsallaşma sürecinde ezik olmaya, verilenle yetinmeye alıştıran kız çocukları, eğitimden yoksun bırakılarak, çalışma yaşamına sokulmamaktadırlar. Eğitim almayan kadın ve kız çocukları, ekonomik anlamda kendilerini gerçekleştiremedikleri gibi ev eksenli çalışmalarda da emeği sömürülmekte ve sosyal güvenceden yoksun bırakılmaktadırlar. Çetinkaya yaptığı çalışmada üniversite öğrencilerinin şiddet

²³³ Neslihan Sümer, *Kültür, Yasa ve Aile İçi İlişkiler*, 20. Yüzyılın Sonunda Kadınlar ve Gelecek, Edt. Oya Çitçi, TODAİE Yayınları, Ankara, 1998, s.132.

²³⁴ Ayşe Akın ve Nüket Paksoy, *Kadına Yönelik Şiddete Sağlık Boyutundan Bakmak*, Aile İçi Şiddet, Kadın Çalışmaları Dergisi, 4(2), 2007, s.107-110.

²³⁵ Tülin Günşen İçli, *Aile İçi Şiddet: Ankara-İstanbul-İzmir Örneği*, Hacettepe Üniversitesi Edebiyat Fakültesi Dergisi, 11(1-2), 1994, s.7-20.

eğilimlerini ve toplumsal cinsiyet rollerine ilişkin tutumlarını çeşitli değişkenler ile ilişkisi incelenmiştir. Aile içi şiddete maruz kalma ve aile içi şiddete şahit olma durumuna göre toplumsal cinsiyet rolleriyle ilişkisi olduğu görülmektedir.²³⁶ Vefikuluçay ve arkadaşları yaptıkları çalışmada üniversite öğrencilerinin toplumsal cinsiyet bakış açılarıyla ilgili yaptıkları çalışma sonucunda “Kadın hak ediyorsa kocası ona şiddet uygulayabilir” önermesine kız öğrencilerin %10.6’sı katıldıklarını ifade etmişlerdir. “Kadın eşinden dayak yiyorsa bu durumu herkesten saklamalıdır” önermesine erkek öğrencilerin %23.9’u katıldıklarını sonucunu elde etmiştir. Ayrıca her on kız öğrenciden birinin kadına kocası tarafından şiddet uygulanabileceği görüşüne sahip olduğu belirlenmiştir.²³⁷ Page ve İnce’ye göre kadınlara yönelik şiddet içerikli davranışların her bir ırk, kültür, din, ulus ve ideolojilerdeki erkekler tarafından yapıldığını ve kadınların insan olarak değil sadece bir nesne, bir ödül ve savaşın bir hatırası olarak her türlü şiddete maruz kaldıklarını göstermektedir. Özellikle erkeğin kadından üstün görüldüğü ve kadın ve erkek rollerinin katı çizgilerle birbirinden ayrıldığı toplumlarda kadınların daha çok istismara maruz kalmaktadır. Şiddet babadan oğula geçer, mağduriyet de anneden kıza ve şiddet nesilden nesle taşınır.²³⁸ Yıldırım aile içerisinde yaşanan şiddet çerçevesinde değerlendirecek olursak erkek tarafından kadına yönelik şiddet; kadının istemediği halde cinsel ilişkiye, ev işlerine zorlanması, aile ve arkadaşlarıyla görüştürülmemesi, çalışma ve okuma hakkının elinden alınması, alaya ve hakarete maruz kalması, aşağılanması vb. çerçevesinde olabileceğini savunmaktadır.²³⁹ İlkaracan ve arkadaşları erkek tarafından kadına yönelik şiddet sadece fiziksel şiddetle kalmayıp, diğer şiddet türleriyle de beraber uygulandığından, bu durum “birbirini besleyen ve üreten mekanizmalardan oluşan bir şiddet çemberi oluşturmaktadır.²⁴⁰ Türkiye’de yurt çapında temsil gücü olan ilk resmi aile içi şiddet araştırmasının sonuçları 2009’da yayımlanmıştır. Araştırma aile içinde kadına yönelik şiddetin, daha önceki temsil gücü sınırlı araştırmaların bulgularına benzer şekilde oldukça yüksek, yüzde 39 olduğunu ortaya koymuştur.²⁴¹ Yapılan araştırmalar göstermektedir ki aileden şiddet görme durumu toplumsal cinsiyet rollerinin oluşmasında, şekillenmesinde ve gelişmesinde önemli bir unsurdur. Birçok

²³⁶ Semanur Kodan Cetinkaya, *Üniversite Öğrencilerinin Şiddet Eğilimlerinin Ve Toplumsal Cinsiyet Rollerine İlişkin Tutumlarının İncelenmesi*, Nesne-Psikoloji Dergisi, 1(2), 2013, s.21-43.

²³⁷ Duygu Vefikuluçay, *Kafkas Üniversitesi son sınıf öğrencilerinin toplumsal cinsiyet rollerine ilişkin bakış açıları*, Hacettepe Üniversitesi Hemşirelik Fakültesi Dergisi, 14(2), 2007, s.26-38.

²³⁸ Ayten Zara Page ve Merve İnce, *Aile içi şiddet konusunda bir derleme*, Türk Psikoloji Yazıları, 11(22), 2008, s.81-94.

²³⁹ Aysel Yıldırım, *Sıradan şiddet: Kadına ve çocuğa yönelik şiddetin toplumsal kaynakları*, Boyut Kitapları, İstanbul, 1998, s.34-38.

²⁴⁰ Pınar İlkaracan vd., *Sıcak yuva masalı*, Metis Yayınları, İstanbul, 1996, s.74-86.

²⁴¹ Türkiye’nin Kadına Karşı Ayrımcılığı Önleme Komitesi’ne Sunduğu Altıncı Periyodik Rapor İçin STK Gözge Raporu, *CEDAW Sivil Toplum Yürütme Kurulu ve TCK Kadın Platformu*, Yayınlanmamış Rapor, 2010.

toplumda olduğu gibi ülkemizde de şiddet, toplumun yapısından kaynaklanan özelliklerden (geleneksel öge ve kurallar vb.) dolayı içselleştirilmekte ve meşru olarak kabul edilmektedir. Şiddet evde, sokakta, işyerinde ve okulda kısaca her ortamda ve konumda yaşanan önemli bir sorundur. Gelişmiş ve gelişmemiş toplumlarda pek çok kadın bu sorundan etkilenmektedir. Ülkemizde kadına yönelik şiddet yaygın olmakla birlikte görünür değildir. Çünkü töreler ve geleneksel nedenlerle gerçek rakamlara ulaşamamasına rağmen kadınların büyük bir çoğunluğu aile içi şiddete maruz kalmaktadır.

5.5.Toplumsal Cinsiyet Rollerinin Yaş Değişkenine Göre İncelenmesi

Kadın cinsiyet rolü ile yaş değişkeni arasında anlamlı bir farklılık elde edilmiştir. 18-20 yaş grubu ile 21-23 ve 24-26 yaş grupları arasında 18-20 yaş olan grubunda kadın cinsiyet rolü daha fazla olduğu görülmektedir. Yaş faktörünün beraberinde getirdiği bireysel düşünme özgürlüğü doğrultusunda ailenin ve çevresel kültürün etkisinin azaldığı düşünülebilir.18-20 yaş arasındaki bireylerde aile ve kültürel çevrenin etkisinin hala devam ettiği söylenebilir. 21-23 yaş ve 24-26 yaş arasındaki bireylerin eğitim ve istihdam durumları doğrultusunda değişen çevre ve kültürün etkisi ile kadına yönelik cinsiyet rolü algısının değiştiği düşünülebilir. Bu değişen çevre ve etmenlerin söz konusu yaş faktörüne göre kadın cinsiyet rolü algısını büyük ölçüde etkilediği sonucuna varılabilir. Evrim çalışmasında; toplumsal cinsiyet rolleri ve yaşın bireylerin topluma katılma imkânlarını ve tarzlarını belirlemenin yanı sıra, toplumdaki işbölümünün de oluşumuna etkide bulunmakta olduğunu, ayrıca kadın ve erkeklerin, yaşamın değişik yaş kademelerinde yapmaları gereken sorumluluk ve işleri olduğu sonucunu elde etmiştir.²⁴² Çelik yaptığı çalışmada üniversite öğrencilerinin eş seçim tutumlarında toplumsal cinsiyet rolleri algısı ve değer yönelimlerinin etkilerini araştırmıştır. Araştırmadan elde edilen bulgulara göre Kadın cinsiyet rolünde, 19 yaş ve altı katılımcıların ortalaması, 23 yaş ve üzeri katılımcıların ortalamasından anlamlı şekilde yüksektir. Geleneksel cinsiyet rolünde, 20-22 yaş arası katılımcıların ortalaması, 19 yaş ve altı katılımcıların ortalamasından anlamlı şekilde yüksektir.²⁴³ Özmete ve arkadaşları 780 kişiyle toplumsal cinsiyet rolleri üzerine yaptıkları araştırma sonuçlarına göre kadın cinsiyet rolü yaşa göre anlamlı bir şekilde farklılaşmaktadır. 25 yaş ve altındaki genç grupta kadın cinsiyet rolü skorları diğer yaş

²⁴² Sevim Evrim, *Şahsiyet Alanında Psikososyolojik Bir Kavram Olarak Rol Sorununa Giriş*, İstanbul Üniversitesi Edebiyat Fakültesi, İstanbul, 1972, s.10 (Yayımlanmamış Yüksek Lisans Tezi).

²⁴³ Ali Ruhan Çelik, *Üniversite Öğrencilerinin Eş Seçim Tutumlarında Toplumsal Cinsiyet Rollerini Algısı Ve Değer Yönelimlerinin Etkileri*, Üsküdar Üniversitesi, Sosyal Bilimler Fakültesi, Psikoloji Anabilim Dalı, İstanbul, 2018, s.69 (Yayımlanmamış Yüksek Lisans Tezi).

gruplarından anlamlı bir şekilde yüksek görülmüştür.²⁴⁴ Yapılan çalışmalar göstermektedir ki toplumsal cinsiyet rolleri ile yaş arasında örneklem farklılıkları olsa da anlamlı bir farklılık vardır.

5.6.Toplumsal Cinsiyet Rollerinin Anne- Baba Eğitim Durumu Değişkenine Göre İncelenmesi

Geleneksel cinsiyet rolü ile anne eğitim durumu arasında anlamlı bir farklılık olduğu sonucu elde edilmiştir. Okur-yazar olan grupla ortaokul mezunu olan grup arasında okur-yazar olan grubun geleneksel cinsiyet rollerinin daha fazla olduğu görülmektedir. Okur-yazar olan grupla, lise mezunu olan grup arasında okur-yazar olan grubun geleneksel cinsiyet rollerinin daha fazla olduğu sonucu elde edilmiştir. Ortaokul mezunu olan grupla, lise mezunu olan grup arasında ortaokul mezunu olan grubun geleneksel cinsiyet rollerinin daha fazla olduğu görülmektedir. Eğitim ve eğitimin beraberinde getirdiği kültürlerarası kaynaşma sonucunda farklı kültürleri tanıma, öğrenme ve yorumlama girişiminde oldukları ve daha sonrasında kendi toplumsal normlarını sorguladıkları düşünülebilir. Bu doğrultuda toplumsal cinsiyet rollerinin eğitim düzeyine göre artması ve azalması gözlemlenebilir. Eşitlikçi cinsiyet rolü ile anne eğitim durumu arasında anlamlı bir farklılık elde edilmiştir. Okur-yazar olmayan grupla, ortaokul mezunu olan grup arasında ortaokul mezunu olan grubun eşitlikçi cinsiyet rolünün daha fazla olduğu görülmektedir. Analizlerin sonucunda farklılığın okur-yazar olmayan grupla, lise mezunu olan grup arasında lise mezunu olan grubun eşitlikçi cinsiyet rolünün daha fazla olduğu görülmektedir. İlkokul mezunu olan grupla, lise mezunu olan grup arasında lise mezunu olan grubun eşitlikçi cinsiyet rolünün daha fazla olduğu görülmektedir. Eğitim düzeyinin kültürel düşünceleri ve eğilimleri etkilediği düşünülebilir. Ataerkil bir düşünce yapısından kadının da eğitime dahil olmasıyla birlikte, kadın erkek eşitliğinin savunulduğu bir düşünce yapısına geçişte eğitim düzeyinin etkili olduğu gözlemlenebilir. Kadın cinsiyet rolü ile baba eğitim durumu arasında anlamlı bir farklılık elde edilmiştir. Okur-yazar olmayan grupla, ortaokul mezunu olan grup arasında okur-yazar olmayan grubun kadın cinsiyet rolünün daha fazla olduğu görülmektedir. Okur-yazar olmayan grupla, lise mezunu olan grup arasında okur-yazar olmayan grubun kadın cinsiyet rolünün daha fazla olduğu görülmektedir. Okur-yazar olan grupla, ortaokul mezunu olan grup arasında okur-yazar olan grubun kadın cinsiyet rolünün daha fazla olduğu görülmektedir. Okur-yazar olan grupla, lise mezunu olan grup arasında okur-yazar olan grubun kadın cinsiyet rolünün daha fazla olduğu görülmektedir. Erkek cinsiyet rolü ile baba eğitim

²⁴⁴ Emine Özmete ve Melek Zubaroğlu Yanardağ, *Erkeklerin Bakış Açısıyla Toplumsal Cinsiyet Rollerini: Kadın Ve Erkek Olmanın Değeri*, Turkish Journal of Social Research/Turkiye Sosyal Araştırmalar Dergisi, 20(1), 2016, s.91-107

durumu arasında anlamlı bir farklılık elde edilmiştir. Okur-yazar olan grupla, ortaokul mezunu olan grup arasında okur-yazar olan grubun erkek cinsiyet rolünün daha yüksek olduğu görülmektedir. Eğitim düzeyi arttıkça erkeklerin kültürel bir aktarım olan ataerkil düşünce yapısının değiştiği söylenebilir. Eşitlikçi cinsiyet rolü ile baba eğitim arasında anlamlı bir farklılık elde edilmiştir. Okur-yazar olmayan grupla, lise mezunu olan grubun eşitli cinsiyet rolünün daha fazla olduğu görülmektedir. Pınar, Taşkın ve Eroğlu'nun üniversite öğrencilerinin toplumsal cinsiyet rolleri tutumlarını inceleyen araştırmasında öğrencilerin tutumlarında cinsiyet, annenin çalışma durumu ve eğitim düzeyinin etkili olduğu saptanmış; annesi üniversite mezunu olan öğrencilerin daha modern kadın-erkek anlayışına sahip olduğu belirlenmiştir.²⁴⁵ Karaca çalışmasında cinsel yönelimin cinsel mitler, yetişkin bağlanma stilleri ve toplumsal cinsiyet rolleri üzerindeki etkisini araştırmıştır. Araştırmadan elde edilen bulgulara göre anne ve baba eğitim durumunun toplumsal cinsiyet rolleri ile arasında anlamlı bir farklılık olmadığı sonucu elde edilmiştir.²⁴⁶ Yapılan çalışmalar göstermektedir ki ebeveyn eğitim durumunun toplumsal cinsiyet rolleri üzerindeki etkisi değişkenlik göstermektedir. Yapılan çalışmalar örneklem, yer ve zaman farklılığından dolayı farklı sonuçlar elde edildiğini düşünebiliriz.

5.7.Toplumsal Cinsiyet Rollerinin Eğitim Durumu Değişkenine Göre İncelenmesi

Toplumsal cinsiyet rolleri ile eğitim durumu arasında anlamlı bir farklılık elde edilmiştir. Lise mezunu olan ve üniversite mezunu olan grup arasında lise mezunu olan grubun toplumsal cinsiyet rollerinden daha fazla puan aldıkları görülmektedir. Toplumsal normların ve dayatmaların eğitim düzeyine göre şekillendiği ve lisede karşılaşılan kültürel çeşitlilik ile üniversitede karşılaşılan kültürel çeşitliliğin farklı olmasının cinsiyet rolleri üzerindeki düşünceleri farklı etkilediği düşünülebilir. Kadın cinsiyet rolü ile eğitim durumu arasında anlamlı farklılık olduğu görülmektedir. Lise mezunu olan ve üniversite mezunu olan grup arasında lise mezunu olan grubun kadın cinsiyet rollerinin fazla olduğu görülmektedir. Kadın, kendisine öğretilen cinsiyet rolleri doğrultusunda eğitim düzeyine göre farklı inanç ve düşünce yapısına sahip ortamlara maruz kalarak bu düşünceleri değiştirebilir. Eşitlikçi tutum ile eğitim durumu arasında anlamlı farklılık olduğu görülmektedir. Lise mezunu olan üniversite mezunu olan grup arasında üniversite mezunu olan grubun eşitlikçi tutumun fazla olduğu görülmektedir. Kültürel normların liseye göre üniversiteye geçişte daha çok yapılan göçler ve değişen

²⁴⁵ Gül Pınar vd., *Başkent Üniversitesi Öğrenci Yurdunda Kalan Gençlerin Toplumsal Cinsiyet Rol Kalıplarına İlişkin Tutumları*, Hacettepe Üniversitesi Hemşirelik Fakültesi Dergisi, 15(1), 2008, s.47-57.

²⁴⁶ Bedia Kalemzer Karaca, *Cinsel Yönelimin Cinsel Mitler, Yetişkin Bağlanma Stilleri Ve Toplumsal Cinsiyet Rollerini Üzerindeki Etkisi*, Üsküdar Üniversitesi, Sosyal Bilimler Enstitüsü, Psikoloji Anabilim Dalı, 2018, s.57-59 (Yayımlanmamış Yüksek Lisans Tezi).

kültürler doğrultusunda değişim gösterdiği söylenebilir. Toplumsal cinsiyet rolleri bakımından toplumun kadınlara biçtiği roller ev içi görev ve sorumluluklar çerçevesinde olduğu için kız çocuklarının eğitim alması gereksiz görülmekte, bu durum ülke genelinde de geçerliliğini sürdürmektedir. Kadınların eğitim düzeylerinin düşük olması ile birlikte meslek sahibi olmamaları ve ekonomik gücün yoksunluğu sebebiyle özellikle sığınmaevi ölçekli araştırmalarda veya sığınmaevine gelen kadınların istatistikî verilerinde şiddete maruz kalan kadınların eğitim ve sosyo-ekonomik düzeyi düşük kadınlar olduğuna dair bir algı oluşmaktadır. Kadınların eğitim seviyelerinin yükselmesiyle birlikte iş hayatı gibi pek çok sosyal ortamda, evlilik ve aile yaşamında cinsiyet rollerinin kadının lehine değiştiği görülmektedir.²⁴⁷ Bilgin çalışmasında sığınma evinde kalan kadınların toplumsal cinsiyet rolleri tutumları ve yardım arama davranışlarının incelenmesini amaçlamıştır. Araştırmadan elde edilen bulgulara göre kadınların eğitim durumu ile cinsiyet rolleri arasında anlamlı bir farklılık elde edilmemiştir.²⁴⁸ Karaca çalışmasında cinsel yönelimin cinsel mitler, yetişkin bağlanma stilleri ve toplumsal cinsiyet rolleri üzerindeki etkisini araştırmıştır. Araştırmadan elde edilen bulgulara göre lisans ve lisansüstü mezunu bireylerin kadın cinsiyet rolüne, erkek cinsiyet rolüne, eşitlikçi cinsiyet rolüne, geleneksel cinsiyet rolüne ve evlilikte cinsiyet rolüne yönelik tutumlarının birbirinden anlamlı derecede farklılaşmadığı belirlenmiştir.²⁴⁹ Gökalp eğitimin kız çocuğu ve kadının yaşamını tamamen değiştirdiğini, eğitilmiş kadının daha geç evlendiğini ve daha az çocuk yaptığını ifade etmiştir. Kadınların eğitilmiş olması daha geç evlenmelerinden öte kendi ayakları üzerinde durabilmeleri, kimseye bağımlı bir hayat sürdürmek zorunda kalmaları, çalışma hayatına atılmaları ve ekonomik güçlerinin olması bakımından anlamlı bulunmuştur.²⁵⁰ Kamışlı çalışmasında toplumsal cinsiyet rolleri ve aile işlevselliğinin problem çözme becerilerine etkisini araştırmıştır. Araştırmadan elde edilen bulgulara göre toplumsal cinsiyet rollerinin en yüksek ortalama değer tüm boyutlarda ve ölçek genelinde lisans mezunu katılımcılara; en düşük ortalama değer ise tüm boyutlarda ve ölçek genelinde ilkokul/ortaokul mezunu katılımcılara ait olduğu görülmektedir.²⁵¹ Ayrıca yapılan diğer çalışmalarda eğitim düzeyi ile toplumsal

²⁴⁷ Vefikuluçay Yılmaz vd., *Üniversite öğrencilerinin toplumsal cinsiyet rollerine ilişkin görüşleri*, Uluslararası İnsan Bilimleri Dergisi, 6(1), 2009, s.775-792.

²⁴⁸ Ezgi Bilgin, *Sığınma Evinde Kalan Kadınların Toplumsal Cinsiyet Rollerini Tutumları Ve Yardım Arama Davranışlarının İncelenmesi*, Hacettepe Üniversitesi, Sosyal Bilimler Enstitüsü, Sosyal Hizmet Anabilim Dalı, Ankara, 2018, s.114-127 (**Yayımlanmamış Yüksek Lisans Tezi**).

²⁴⁹ Karaca, a.g.e., s52

²⁵⁰ Ayşe Sevim Gökalp, *Çocuklarda Cinsiyet Ayrımcılığı ve Yoksunluk*. M. Tekcan (Dü.) içinde, Kadın Kitabı. Kocaeli: Umuttepe Yayınları, 2013.

²⁵¹ Ecem Kamışlı, *Toplumsal Cinsiyet Rollerini Ve Aile İşlevselliğinin Problem Çözme Becerilerine Etkisi*, İstanbul Ticaret Üniversitesi, Sosyal Bilimler Enstitüsü, Eğitim Bilimleri Anabilim Dalı, İstanbul, 2018, s.24 (**Yayımlanmamış Yüksek Lisans Tezi**).

cinsiyet rolleri arasında anlamlı farklılık olduğu sonucu elde edilmiştir. ²⁵² ²⁵³ Yapılan çalışmalar göstermektedir ki toplumsal cinsiyet rolleri ile eğitim düzeyleri arasında anlamlı bir farklılık vardır.

²⁵² Semanur Kodan, *Evli Bireylerin Evlilik Kalitesi Toplumsal Cinsiyet Rollerine İlişkin Tutumları ve Yaşam Doyumları Arasındaki İlişkinin İncelenmesi*, Atatürk Üniversitesi, Eğitim Bilimleri Enstitüsü, Eğitim Bilimleri Anabilim Dalı, Erzurum, 2013, s.71-73 (Yayımlanmamış Yüksek Lisans Tezi).

²⁵³ Mücahide Fatma Yılmaz, *Erişkin Evli Kadınlarda Toplumsal Cinsiyet Rolü ile Cinsel Doyumun İlişkisi*, Üsküdar Üniversitesi, Sosyal Bilimler Enstitüsü, Psikoloji Anabilim Dalı, İstanbul, 2014, s.40-41 (Yayımlanmamış Yüksek Lisans Tezi).

SONUÇLAR

Toplumsal cinsiyet rolleri ile aileden şiddet görme değişkeni arasında anlamlı bir farklılık saptanmıştır. Eşitlikçi cinsiyet rolü alt boyutu ile aileden şiddet görme değişkeni arasında anlamlı bir farklılık saptanmıştır. Evlilikte cinsiyet rolü alt boyutu ile aileden şiddet görme değişkeni arasında anlamlı bir farklılık saptanmıştır. Erkek cinsiyet rolü alt boyutu ile aileden şiddet görme değişkeni arasında anlamlı bir farklılık saptanmıştır.

Kadın cinsiyet rolü alt boyutu ile yaş değişkeni arasında anlamlı bir farklılık saptanmıştır. 18-20 yaş olan 21-23 yaş olan grup arasında 18-20 yaş olan grup ölçekten daha fazla puan almıştır. 18-20 yaş olan 24-26 yaş olan grup arasında 18-20 yaş olan grup ölçekten daha fazla puan almıştır.

Geleneksel cinsiyet ile anne eğitim durumu arasında anlamlı bir farklılık saptanmıştır. Farklılığın okur-yazar olan grupla ortaokul mezunu olan grup arasında okur-yazar olan grup ölçekten daha fazla puan almıştır. Okur-yazar olan grupla, lise mezunu olan grup arasında okur-yazar olan grup ölçekten daha fazla puan almıştır. Farklılığın ortaokul mezunu olan grupla, lise mezunu olan grup arasında ortaokul mezunu olan grup ölçekten daha fazla puan almıştır. Eşitlikçi cinsiyet rolü ile anne eğitim durumu arasında anlamlı bir farklılık saptanmıştır. Farklılığın okur-yazar olmayan grupla, ortaokul mezunu olan grup arasında ortaokul mezunu olan grup ölçekten daha fazla puan almıştır. Okur-yazar olmayan grupla,, lise mezunu olan grup arasında lise mezunu olan grup ölçekten daha fazla puan almıştır. Farklılığın ilkokul mezunu olan grupla, lise mezunu olan grup arasında lise mezunu olan grup ölçekten daha fazla puan almıştır.

Eşitlikçi tutum alt boyutu ile baba eğitim durumu arasında anlamlı bir farklılık saptanmıştır. Farklılığın ilkokul mezunu olan grupla lise mezunu olan grup arasında lise mezunu olan grup ölçekten daha fazla puan almıştır.

Young şema ölçeği toplam puanı ile anne baba tutumları ölçeği puanı arasında pozitif yönde anlamlı ilişki bulunmuştur. Young şema puanları artıkça, anne baba tutumları artmaktadır. Young şema ölçeği toplam puanı ile kabul ilgi alt boyutu puanı arasında negatif yönde anlamlı ilişki bulunmuştur. Young şema puanları artıkça, psikolojik özerklik azalmaktadır. Young şema ölçeği toplam puanı ile denetleme alt boyutu puanı arasında pozitif yönde anlamlı ilişki bulunmuştur. Young şema puanları artıkça, kabul ilgi artmaktadır. Young şema ölçeği toplam puanı ile psikolojik özerklik alt boyutu puanı arasında pozitif yönde anlamlı ilişki bulunmuştur. Young şema puanları artıkça, denetleme artmaktadır. Duygusal yoksunluk alt boyutu toplam puanı

ile anne baba tutumları ölçeği puanı arasında pozitif yönde anlamlı ilişki bulunmuştur. Duygusal yoksunluk puanları artıkça, anne baba tutumları artmaktadır. Duygusal yoksunluk alt boyutu toplam puanı ile kabul ilgi alt boyutu puanı arasında negatif yönde anlamlı ilişki bulunmuştur. Duygusal yoksunluk puanları artıkça, psikolojik özerklik azalmaktadır. Duygusal yoksunluk alt boyutu toplam puanı ile denetleme alt boyutu puanı arasında pozitif yönde anlamlı ilişki bulunmuştur. Duygusal yoksunluk puanları artıkça, kabul ilgi artmaktadır. Duygusal yoksunluk alt boyutu toplam puanı ile psikolojik özerklik alt boyutu puanı arasında pozitif yönde anlamlı ilişki bulunmuştur. Duygusal yoksunluk puanları artıkça, denetleme artmaktadır. Karamsarlık alt boyutu toplam puanı ile anne baba tutumları ölçeği puanı arasında pozitif yönde anlamlı ilişki bulunmuştur. Karamsarlık puanları artıkça, anne baba tutumları artmaktadır. Karamsarlık alt boyutu toplam puanı ile kabul ilgi alt boyutu puanı arasında negatif yönde anlamlı ilişki bulunmuştur. Karamsarlık puanları artıkça, psikolojik özerklik azalmaktadır. Karamsarlık alt boyutu toplam puanı ile denetleme alt boyutu puanı arasında pozitif yönde anlamlı ilişki bulunmuştur. Karamsarlık puanları artıkça, kabul ilgi artmaktadır. Karamsarlık alt boyutu toplam puanı ile psikolojik özerklik alt boyutu puanı arasında pozitif yönde anlamlı ilişki bulunmuştur. Karamsarlık puanları artıkça, denetleme artmaktadır. Sosyal izalasyon alt boyutu toplam puanı ile anne baba tutumları ölçeği puanı arasında pozitif yönde anlamlı ilişki bulunmuştur. Sosyal izalasyon puanları artıkça, anne baba tutumları artmaktadır. Sosyal izalasyon alt boyutu toplam puanı ile kabul ilgi alt boyutu puanı arasında negatif yönde anlamlı ilişki bulunmuştur. Sosyal izalasyon puanları artıkça, psikolojik özerklik azalmaktadır. Sosyal izalasyon alt boyutu toplam puanı ile denetleme alt boyutu puanı arasında pozitif yönde anlamlı ilişki bulunmuştur. Sosyal izalasyon puanları artıkça, kabul ilgi artmaktadır. Sosyal izalasyon alt boyutu toplam puanı ile psikolojik özerklik alt boyutu puanı arasında pozitif yönde anlamlı ilişki bulunmuştur. Sosyal izalasyon puanları artıkça, denetleme artmaktadır. Duyguları bastırma alt boyutu toplam puanı ile anne baba tutumları ölçeği puanı arasında pozitif yönde anlamlı ilişki bulunmuştur. Duyguları bastırma puanları artıkça, anne baba tutumları artmaktadır. Duyguları bastırma alt boyutu toplam puanı ile kabul ilgi alt boyutu puanı arasında negatif yönde anlamlı ilişki bulunmuştur. Duyguları bastırma puanları artıkça, psikolojik özerklik azalmaktadır. Duyguları bastırma alt boyutu toplam puanı ile denetleme alt boyutu puanı arasında pozitif yönde anlamlı ilişki bulunmuştur. Duyguları bastırma puanları artıkça, kabul ilgi artmaktadır. Duyguları bastırma alt boyutu toplam puanı ile psikolojik özerklik alt boyutu puanı arasında pozitif yönde anlamlı ilişki bulunmuştur. Duyguları bastırma puanları artıkça, denetleme artmaktadır. Onay arayıcılık alt boyutu toplam puanı ile anne baba tutumları ölçeği

puanı arasında pozitif yönde anlamlı ilişki bulunmuştur. Onay arayıcılık puanları artıkça, anne baba tutumları artmaktadır. Onay arayıcılık alt boyutu toplam puanı ile kabul ilgi alt boyutu puanı arasında negatif yönde anlamlı ilişki bulunmuştur. Onay arayıcılık puanları artıkça, psikolojik özerklik azalmaktadır. Onay arayıcılık alt boyutu toplam puanı ile denetleme alt boyutu puanı arasında pozitif yönde anlamlı ilişki bulunmuştur. Onay arayıcılık puanları artıkça, kabul ilgi artmaktadır. Onay arayıcılık alt boyutu toplam puanı ile psikolojik özerklik alt boyutu puanı arasında pozitif yönde anlamlı ilişki bulunmuştur. Onay arayıcılık puanları artıkça, denetleme artmaktadır. Bağımlılık alt boyutu toplam puanı ile anne baba tutumları ölçeği puanı arasında pozitif yönde anlamlı ilişki bulunmuştur. Bağımlılık puanları artıkça, anne baba tutumları artmaktadır. Bağımlılık alt boyutu toplam puanı ile denetleme alt boyutu puanı arasında pozitif yönde anlamlı ilişki bulunmuştur. Bağımlılık puanları artıkça, kabul ilgi artmaktadır. Bağımlılık alt boyutu toplam puanı ile psikolojik özerklik alt boyutu puanı arasında pozitif yönde anlamlı ilişki bulunmuştur. Bağımlılık puanları artıkça, denetleme artmaktadır. Yetersiz özdenetim alt boyutu toplam puanı ile anne baba tutumları ölçeği puanı arasında pozitif yönde anlamlı ilişki bulunmuştur. Yetersiz özdenetim puanları artıkça, anne baba tutumları artmaktadır. Yetersiz özdenetim alt boyutu toplam puanı ile kabul ilgi alt boyutu puanı arasında negatif yönde anlamlı ilişki bulunmuştur. Yetersiz özdenetim puanları artıkça, psikolojik özerklik azalmaktadır. Yetersiz özdenetim alt boyutu toplam puanı ile denetleme alt boyutu puanı arasında pozitif yönde anlamlı ilişki bulunmuştur. Yetersiz özdenetim puanları artıkça, kabul ilgi artmaktadır. Yetersiz özdenetim alt boyutu toplam puanı ile psikolojik özerklik alt boyutu puanı arasında pozitif yönde anlamlı ilişki bulunmuştur. Yetersiz özdenetim puanları artıkça, denetleme artmaktadır. Kendini feda alt boyutu toplam puanı ile anne baba tutumları ölçeği puanı arasında pozitif yönde anlamlı ilişki bulunmuştur. Kendini feda puanları artıkça, anne baba tutumları artmaktadır. Kendini feda alt boyutu toplam puanı ile kabul ilgi alt boyutu puanı arasında negatif yönde anlamlı ilişki bulunmuştur. Kendini feda puanları artıkça, psikolojik özerklik azalmaktadır. Kendini feda alt boyutu toplam puanı ile denetleme alt boyutu puanı arasında pozitif yönde anlamlı ilişki bulunmuştur. Kendini feda puanları artıkça, kabul ilgi artmaktadır. Kendini feda alt boyutu toplam puanı ile psikolojik özerklik alt boyutu puanı arasında pozitif yönde anlamlı ilişki bulunmuştur. Kendini feda puanları artıkça, denetleme artmaktadır. Cezalandırılma alt boyutu toplam puanı ile anne baba tutumları ölçeği puanı arasında pozitif yönde anlamlı ilişki bulunmuştur. Cezalandırılma puanları artıkça, anne baba tutumları artmaktadır. Cezalandırılma alt boyutu toplam puanı ile kabul ilgi alt boyutu puanı arasında negatif yönde anlamlı ilişki bulunmuştur. Cezalandırılma puanları artıkça, psikolojik özerklik azalmaktadır. Cezalandırılma alt

boyutu toplam puanı ile denetleme alt boyutu puanı arasında pozitif yönde anlamlı ilişki bulunmuştur. Cezalandırılma puanları artıkça, kabul ilgi artmaktadır. Cezalandırılma alt boyutu toplam puanı ile psikolojik özerklik alt boyutu puanı arasında pozitif yönde anlamlı ilişki bulunmuştur. Cezalandırılma puanları artıkça, denetleme artmaktadır. Yüksek standartlar alt boyutu toplam puanı ile kabul ilgi alt boyutu puanı arasında negatif yönde anlamlı ilişki bulunmuştur. Yüksek standartlar puanları artıkça, psikolojik özerklik azalmaktadır. Yüksek standartlar alt boyutu toplam puanı ile denetleme alt boyutu puanı arasında pozitif yönde anlamlı ilişki bulunmuştur. Yüksek standartlar puanları artıkça, kabul ilgi artmaktadır. Yüksek standartlar alt boyutu toplam puanı ile psikolojik özerklik alt boyutu puanı arasında pozitif yönde anlamlı ilişki bulunmuştur. Yüksek standartlar puanları artıkça, denetleme artmaktadır. Başarısızlık alt boyutu toplam puanı ile anne baba tutumları ölçeği puanı arasında pozitif yönde anlamlı ilişki bulunmuştur. Başarısızlık puanları artıkça, anne baba tutumları artmaktadır. Başarısızlık alt boyutu toplam puanı ile denetleme alt boyutu puanı arasında pozitif yönde anlamlı ilişki bulunmuştur. Başarısızlık puanları artıkça, kabul ilgi artmaktadır. Başarısızlık alt boyutu toplam puanı ile psikolojik özerklik alt boyutu puanı arasında pozitif yönde anlamlı ilişki bulunmuştur. Başarısızlık puanları artıkça, denetleme artmaktadır.

Regresyon katsayılarının anlamlılığına ilişkin t testi sonuçları incelendiğinde Anne Baba Tutumlarının Young Şemaları üzerinde önemli (anlamlı) bir yordayıcı olduğu görülmektedir.

Toplumsal cinsiyet rolleri toplam puanı ve çocukluk çağı travmaları arasında anlamlı ilişkiler göstermektedir. Adı geçen değişkenle birlikte çocukluk çağı travmalarının varyansın sadece %4'ünü açıklamaktadır.

Anne baba tutumları toplam puanı ve toplumsal cinsiyet rolleri arasında anlamlı ilişkiler göstermektedir. Adı geçen değişkenle birlikte toplumsal cinsiyet rolleri varyansın sadece %25'ini açıklamaktadır. Regresyon katsayılarının anlamlılığına ilişkin t testi sonuçları incelendiğinde Anne Baba Tutumlarının Toplumsal Cinsiyet Rollerini üzerinde önemli(anlamlı) bir yordayıcı olduğu görülmektedir.

Sosyodemografik değişkenlerden eğitim durumu, anne ve baba eğitim durumu, yaş, aileden şiddet toplumsal cinsiyet rollerini anlamlı düzeyde yordadığı görülmektedir. Adı geçen değişkenler birlikte toplumsal cinsiyet rollerinin toplam varyansın yaklaşık %7'sini açıklamaktadır. Standardize edilmiş regresyon katsayısına (β) göre, yordayıcı değişkenlerin toplumsal cinsiyet rolleri üzerindeki görece önem baba eğitim durumu, anne eğitim durumu, aileden şiddet, yaşıdır. Regresyon katsayılarının anlamlılığına ilişkin t- testi sonuçları incelendiğinde ise anne ve baba eğitim durumu,

aileden Şiddet, yaşın toplumsal cinsiyet rolleri ¼zerinde anlamlı bir yordayıcı olduğu g¼r¼lmektedir. EĞitim durumunun ¼nemli bir etkiye sahip olmadığı g¼r¼lm¼Őt¼r.

ÖNERİLER

Yapılan çalışmanın amacı beliren yetişkinlik dönemindeki kadınlarda toplumsal cinsiyet rolleri ve anne baba tutumları ile erken dönem uyum bozucu şemalar arasındaki ilişkinin incelenmesidir. Toplumsal cinsiyet rolleri günümüzde önem kazanan bir kavram haline gelmektedir. Dünya genelinde olduğu kadar ülkemizde de kadının yeri ve önemi hala tartışma konusudur. Kadınlara yüklenen roller, önem, sorumluluklar toplumsal cinsiyet rollerinden etkilendiğini düşünebiliriz. Özellikle ülkemizde ataerkil bir yapı bulunduğundan dolayı kadınlara verilen yegâne sorumluluk evde oturup çocuk bakmak ve ev işleriyle uğraşmaktır. Bu sorumluluklar çocukluk çağında anne baba tutumlarıyla oluşmaktadır. Erkek çocuklara sadece araba gibi oyuncaklarla oynanması beklenmekte iken kız çocuklarında ise sadece evcilik ve “kız bebek” gibi oyuncaklarla oynanması beklenmektedir. Erken çocukluk dönemindeki oyuncak ve oyun seçenekleri gerek kadın gerek erkeklerin toplumsal cinsiyet rollerinin temellerini oluşturmaktadır. Ayrıca ebeveynlerin erkek çocuklarına karşı “erkek çocuk yapar” düşüncesine karşın kadınlara daha kısıtlayıcı bir tutum içerisinde olmaları anne baba tutumuyla toplumsal cinsiyet rolleri arasındaki ilişkiyi göstermektedir.

Toplumsal cinsiyet rollerinin farkındalığın artması ile kadın ve erkeklerin daha eşitlikçi ve özgür bir yaşam sürdürülmesi sağlanabilir. Toplumsal cinsiyet rollerinin farkındalığı artması için bu konuyla ilgili daha fazla çalışma yapılması önerilmektedir. Toplumsal cinsiyet rolleriyle ilgili devlet desteğiyle kamu spotu yapılması, anaokulundan yüksek öğrenime kadar öğrencilere, ailelere, öğretmenlere vb., gerekli eğitim ve seminerlerin verilmesi konu ile ilgili farkındalığın artırılmasında önemli bir etken olduğunu düşünebiliriz.

KAYNAKÇA

KİTAPLAR

ARAT Zehra, Kemalizm ve Türk Kadını, In A. B. Mirzaoğlu, eds. 75 Yılda Kadınlar ve Erkekler, Tarih Vakfı Yayınları, İstanbul, 1998.

AZİZ Aysel, Kadın ve Yabancılaşma, Türkiye’de Kadın Olgusu, Yay. Haz. Necla Arat, İstanbul, Say Yayınları, 1992.

BARTLETT Frederic, Remembering: A study experimental and social psychology, Cambridge University Press, Cambridge, 1932.

BAUMRIND Diana, Effects of authoritative parental control on child behavior, Child development, 1966.

BECK Aaron, Rush John, Shaw Brian, Emery Gary, Cognitive Therapy of Depressioni Guilford, New York, 1979.

BERKTAY Fatmagül, Tarihin cinsiyeti, Metis Yayınları, İstanbul, 2003.

BERKTAY Fatmagül, Tektanlı Dinler Karısında Kadın, Metis Yayınları, İstanbul, 2000.

BHASIN Kamla, Toplumsal Cinsiyet, Bize Yüklenen Roller, Çev: Kader Ay, Kadın Dayanışma Vakfı Yayınları, İstanbul, 2003.

BORNSTEIN Robert, The dependent patient: a practitioner’s guide, DC: American Psychological Association, Washington, 2005.

CHODOROW Nancy, The reproduction of mothering: Psychoanalysis and the sociology of gender, Univ of California Press, 1999.

CONNELL Raewyn, Toplumsal Cinsiyet ve İktidar, Ayrıntı Yayınları, İstanbul, 1998.

DENNIS Lord, The Due Process of Law, London, 1980.

DONOVAN Josephine, Feminist Teori, İletişim Yayınları, İstanbul, 2000.

DURMUŞ Beril, Çinko Murat, Yurtkoru Serra, Sosyal Bilimlerde SPSS’le Veri Analizi, Beta Yayınları, 7. Basım, 2018.

EAGLY Alice, Sex differences in social behavior: A social-role interpretation. Hillsdale: Lawrence Erlbaum Associates, 1987.

EKŞİ Halil Adnan, , Çocuk ve Ergen Eğitiminde Anne Baba Tutumları, Timaş Yayınları, 4. Baskı, İstanbul, 2013.

FRANZOI Stephen, Social psychology, Dubuque, Iowa: Brown&Benchmark, 1996.

GÖKALP Ayşe Sevim, Çocuklarda Cinsiyet Ayrımcılığı ve Yoksunluk. M. Tekcan (Dü.) içinde, Kadın Kitabı. Kocaeli: Umuttepe Yayınları, 2013.

HELVACIOĞLU Firdevs, Ders Kitaplarında Cinsiyetçilik 1928-1995, Kaynak Yayınları, İstanbul 1996.

- HENDRICK Susan ve Dönmez Ali, Yakın ilişkiler psikolojisi, Nobel Yayın Dağıtım, İstanbul, 2009.
- İMAMOĞLU Olcay, Aile İçinde Kadın-Erkek Rollerini, Türk Aile Ansiklopedisi, Cilt 3, T.C. Başbakanlık Aile Araştırma Kurumu, Türkiye Yazarlar Birliği Vakfı, Ankara, 1991.
- KAĞITÇIBAŞI Çiğdem, Family and socialization in cross-cultural perspective: A model of change, In J. Berman (Ed.), Cross-cultural perspectives: Nebraska symposium on motivation, 1989, Lincoln, NE: Nebraska University Press, 1990.
- KIRKPINAR Leyla, Türkiye’de Toplumsal Değişme Sürecinde Kadın, A.B. Hacimirzaoglu (der.). 75 Yılda Kadınlar ve Erkekler içinde, Tarih Vakfı Yayınları, İstanbul, 1998.
- KUZGUN Yıldız, Meslek Danışmanlığı, Nobel Yayın Dağıtım, Ankara, 2000.
- MARSHALL Gordon, Sosyoloji Sözlüğü, Çeviren: Osman Akınhay ve Derya Kömürcü, Bilim ve Sanat Yayınları, Ankara, 1998.
- MELLOR Mary, Sınırları Yıkarak: Feminist, Yeşil Bir Sosyalizme Doğru, Çev. Osman Akınbay, İstanbul, Ayrıntı Yayınları, 1993.
- MICHELL Andree, Feminizm, Kadın Çevresi Yayınları, İstanbul, 1984.
- ÖZBAY Yaşar, Gelişim ve Öğrenme Psikolojisi: Kuram-Araştırma, Öğreti Yayınları, Ankara, 2004.
- PIAGET Jean, The origins of intelligence in children, International Universities Press, New York, 1952.
- SEVİNÇ Müzeyyen, Erken Çocuklukta Gelişim ve Eğitimde Yeni Yaklaşımlar, Morpa Kültür Yayınları, İstanbul, 2003
- SÜMER Neslihan, Kültür, Yasa ve Aile İçi İlişkiler, 20. Yüzyılın Sonunda Kadınlar ve Gelecek, Edt. Oya Çitçi, TODAİE Yayınları, Ankara, 1998.
- TABORGA Caroline ve Leach Bearyl, Cins Bakışı Sözlüğü, Çev: Ertuğrul Kürkçü ve Nadire Mater, IPS İletişim Vakfı Yayınları, İstanbul, 2000
- TAŞKIRAN Tezer, Cumhuriyetin 50.Yılında Türk Kadın Hakları, Başbakanlık Basımevi, Ankara, 1973.
- TEKELİ Şirin, 1980’ler Türkiye’sinde kadınlar, 2. Basım, İletişim Yayıncılık, İstanbul, 1993.
- ÜSTÜNOĞLU Ülkü, Ailelerin Okul Öncesi Dönemin Önemi Konusunda Bilinçlendirilmesi, Türkiye Aile Yıllığı, T.C. Başbakanlık Aile Araştırma Kurumu Yayınları, Ankara, 1990.
- YAVUZER Haluk, Ana baba ve çocuk, 11. Baskı, Remzi Kitabevi, İstanbul, 2011.
- YAVUZER Haluk, Ana-Baba ve Çocuk, Remzi Kitapevi, 19. Baskı, İstanbul, 2007.
- YAVUZER Haluk, Ayhan Halis, Dodurgalı Abdurrahman, Köknel Özcan, Kulaksızoğlu

YENİLMEZ Çınar, Aile Yapısı ve İlişkileri, Anadolu Üniversitesi Açık Öğretim Fakültesi Yayınlar, Eskişehir, 2012.

YILDIRIM Aysel, Sıradan şiddet: Kadına ve çocuğa yönelik şiddetin toplumsal kaynakları, Boyut Kitapları, İstanbul, 1998.

YOUNG Jeffrey, Klosko Janet, Weishaar Marjorie, Şema Terapi, 2. Baskı, Çev: Tuğrul Veli Soylu, Litera Yayıncılık, İstanbul, 2009.

MAKALELER

AKIN Ayşe ve DEMİREL Simge, Toplumsal cinsiyet kavramı ve sağlığa etkileri, CÜ Tıp Fakültesi Dergisi, 25(4), 2003,

AKIN Ayşe ve PAKSOY Nüket, Kadına Yönelik Şiddete Sağlık Boyutundan Bakmak, Aile İçi Şiddet, Kadın Çalışmaları Dergisi, 4(2), 2007.

ANLI İrem ve KARSLI T. Alper, Perceived parenting style, depression and anxiety levels in a Turkish late-adolescent population, Procedia-Social and Behavioral Sciences 2(2),2010.

ARAT Yeşim, The project of modernity and women in Turkey, In S. Bozdoğan, & R. Kasaba (Eds.), Rethinking Modernity and National Identity in Turkey, Seattle: London: University of Washington, 1994.

ARAT Zehra, Turkish women and the republican reconstruction of tradition, Reconstructing Gender in the Middle East: Tradition, Identity, and Power, 14(4), 1994.

ARNETT Jeffrey Jensen, Conceptions of the transition to adulthood: Perspectives from adolescence through midlife, Journal of adult development, 8(2), 2001.

ARNETT Jeffrey Jensen, Emerging adulthood: a theory of development from the late teens through the twenties, Am Psychol, 55, 2000.

ARNETT Jeffrey Jesnen, Are college students adults? their conceptions of the transition to adulthood, J Adult Dev, (1), 1994.

BAKER Courtney ve HOERGER Michael, Parental child-rearing strategies influence self-regulation, socio-emotional adjustment, and psychopathology in early adulthood: Evidence from a retrospective cohort study, Personality and individual differences, 52(7), 2012.

BAYKAL Serçin, Üniversite öğrencilerinin cinsiyet rolleri ile ilgili kalıp yargılarının bazı değişkenler açısından incelenmesi, Psikolojik Danışma Ve Rehberlik Dergisi, 2(1), 1991.

BEM Sandra, Androgyny and gender schema theory: A conceptual and empirical integration, In T.B. Sonderegger (Ed.), Nebraska Symposium on Motivation: Psychology and Gender, Lincoln: University of Nebraska Press, 1985.

BERG Nielsen, TURÍD Suzanne, ARNE Vikan, ALV Dahl, Parenting related to child and parental psychopathology: A descriptive review of the literature, *Clinical child psychology and psychiatry* 7(4), 2002.

BLASIUS Jörg ve THÍESSEN Victor, Assessing Data Quality and Construct Comparability in Cross-National Surveys, *European Sociological Review*, 22(3), 2006.

BRAND Serge, HATZÍNGER Martin , BECK Johannes , Edith Holsboer-Trachsler, Perceived parenting styles, personality traits and sleep patterns in adolescents, *Journal of adolescence*, 32(5), 2009.

BURT Keith ve SCOTT Jacqueline, Parent and adolescent gender role attitudes in 1990s Great Britain, *Sex roles*, 46(7-8), 2002.

BUSS David, Psychological sex differences: Origins through sexual selection, *American Psychological Association*, 50 (3), 1995.

CEBALLO Rosario ve NOELLE Hurd, Neighborhood context, SES, and parenting: Including a focus on acculturation among Latina mothers, *Applied Development Science* 12(4), 2008.

CHEAVENS Jennifer, ROSENTAL Zachary, DAUGHTERS Stacey, NOWAK Jennifer , KOSSON David , An analogue investigation of the relationships among perceived parental criticism, negative affect, and borderline personality disorder features: The role of thought suppression, *Behaviour Research and Therapy*, 43(2), 2005.

COGGINS Joanna ve FOX John RE, A qualitative exploration of emotional inhibition: A basic emotions and developmental perspective, *Clinical Psychology & Psychotherapy: An International Journal of Theory & Practice*, 16(1), 2009.

COTTER David, HERMSEN Joan, VANNEMAN Reeve, The end of the gender revolution? Gender role attitudes from 1977 to 2008, *American Journal of Sociology*, 117(1), 2011.

ÇETİNKAYA Semanur Kodan, Üniversite Öğrencilerinin Şiddet Eğilimlerinin Ve Toplumsal Cinsiyet Rollerine İlişkin Tutumlarının İncelenmesi, *Nesne-Psikoloji Dergisi*, 1(2), 2013.

DAHRENDORF Ralf, *Homo sociologicus, Homo Sociologicus*, VS Verlag für Sozialwissenschaften, Wiesbaden, 1964.

DARLÍNG Nancy ve STEINBERG Laurence, Parenting style as context: an integrative model, *Psychological Bulletin*, 113(3), 1993.

DARLÍNG Nancy ve STEINBERG Laurence, Parenting style as context: An integrative model, *Psychological Bulletin*, 113, 1993

DAVISON Heather ve BURKE Michael, Sex discrimination in simulated employment contexts: A meta-analytic investigation, *Journal of Vocational Behavior*, 56(2), 2000.

DİNER Çağla ve TOKTAŞ Şule, Waves of feminism in Turkey: Kemalist, Islamist and Kurdish women's movements in an era of globalization, *Journal of Balkan and Near Eastern Studies*, 12(1), 2010.

DÖKMEN Yaşın, Kendi Cinsiyetindekilere ve Diğer Cinsiyettekilere İlişkin Algı, Cinsiyet Roller ve Depresyon İlişkileri, *Kriz Dergisi*, 9 (1), 2000.

DURAKBASA Ayse ve İLYASOĞLU Aynur, Formation of gender identities in republican Turkey and women's narratives as transmitters of 'herstory' of modernization, *Journal of Social History*, 35(1), 2001.

EISENBERG Nancy, CUMBERLAND Amanda, SPINRAD Tracy, Parental socialization and emotion, *Psychological Inquiry*, 9(4), 1998.

GAUTHIER Anne, Becoming a young adult: An international perspective on the transitions to adulthood, *European Journal of Population/Revue européenne de Démographie*, 23(3-4), 2007.

GISELA Bock, Femeia în istoria Europei, *Din Evul Mediu până în zilele noastre*, Iași, 2002.

GOLDBERG Wendy, *Father time: The social clock and the timing of fatherhood*, Springer, 2014.

GUTMAN Leslie Morrison ve JACQUELYNNE S. Eccles, Financial strain, parenting behaviors, and adolescents' achievement: Testing model equivalence between African American and European American single-and two-parent families, *Child development*, 70(6), 1999.

GÜL Pınar, TAŞKIN Lale, EROĞLU Kafiye, Başkent Üniversitesi Öğrenci Yurdunda Kalan Gençlerin Toplumsal Cinsiyet Rol Kalıplarına İlişkin Tutumları, *Hacettepe Üniversitesi Hemşirelik Fakültesi Dergisi*, 15(1), 2008.

GÜLER Kahraman ve GÜMÜŞ Zeynep, Erken Dönem Uyumsuz Şemaların Yordayıcısı Olarak Çocukluk Çağı Travmalarının İncelenmesi, *Akademik Sosyal Araştırmalar Dergisi*, 81(6), 2018.

GÜNAY Gülay ve BENER Özgün, Kadınların toplumsal cinsiyet rolleri çerçevesinde aile içi yaşamı algılama biçimleri, *Türkiye Sosyal Araştırmalar Dergisi*, 153(153), 2011.

GÜNŞEN Tülin İçli, Aile İçi Şiddet: Ankara-İstanbul-İzmir Örneği, *Hacettepe Üniversitesi Edebiyat Fakültesi Dergisi*, 11(1-2), 1994.

GÜRHAN Nazife, Toplumsal cinsiyet ve din, *E-Şarkiyat İlmî Araştırmalar Dergisi*; IV: 2010.

HACER Ansal, Teknolojik gelişmelerin sanayide kadın istihdamına etkileri, *TC Başbakanlık Kadının Statüsü ve Sorunları Genel Müdürlüğü*, 1997.

HACETTEPE ÜNİVERSİTESİ NÜFUS ETÜTLERİ ENSTİTÜSÜ, Türkiye Nüfus ve Sağlık Araştırması 2013, Hacettepe Üniversitesi Nüfus Etütleri Enstitüsü, Ankara, 2014.

HARKNESS Sara ve SUPER Charles, Culture and parenting, In M. H. Bornstein (Eds.), Handbook of parenting: Biology and ecology of parenting, Hillsdale, NJ: Lawrence Erlbaum Associates, Inc, 2002

HARRIS Ashley ve CURTİN Lisa, Parental perceptions, early maladaptive schemas, and depressive symptoms in young adults, Cognitive Therapy and Research, 26(3), 2002.

HELGESON Vicki, Gender and health A social psychological perspective, Handbook of health psychology, New York, NY, US: Psychology Press, 2012.

HOFF Erika, LAURSEN B, TARDİF T, BORNSTEİN MH, Socioeconomic status and parenting, Handbook of parenting Volume 2: Biology and ecology of parenting 8(2), 2002.

İLKKARACAN Pınar, GÜLÇÜR Leyla, ARIN Canan, Sıcak yuva masalı, Metis Yayınları, İstanbul, 1996.

JHAPPAN Radha, Post-modern race and gender essentialism or a post-mortem of scholarship, Studies in Political Economy, 51(1),1996.

JONES Ceri, NEWMAN Leung, GİLLIAN Harris, Father-daughter relationship and eating psychopathology: The mediating role of core beliefs, British Journal of Clinical Psychology, 45(3), 2006.

JONES Sarah, EISENBERG Nancy, FABES Richard A., MACKİNNON David, Parents' reactions to elementary school children's negative emotions: Relations to social and emotional functioning at school, Merrill-Palmer Quarterly, 48, 2002.

KAHRAMAN Selma Dinç, Kadınların toplumsal cinsiyet eşitsizliğine yönelik görüşlerinin belirlenmesi, Dokuz Eylül Üniversitesi Hemşirelik Yüksekokulu Elektronik Dergisi, 3(1): 2010.

KARDAM Nüket, The State, gender policy, and social change: An analysis from Turkey, In G. Young, & B. J. Dickenson (Eds.), Color, Class and Country, New Jersey: Zed Books, Londra, 1994.

KAWABATA Yoshito, ALİNK Lenneke, TSENG Wan-Ling, IJZENDOORN Marinus, Maternal and paternal parenting styles associated with relational aggression in children and adolescents: A conceptual analysis and meta-analytic review, Developmental Review, 31(4), 2011.

KAYA Mevlüt, Ailede anne baba tutumlarının çocuğun kişilik ve benlik gelişimindeki rolü, O.M.Ü. İlahiyat Fakültesi Dergisi, 9, 1997.

KNIGHT Carly ve BRINTON Mary, One egalitarianism or several? Two decades of gender-role attitude change in Europe, *American Journal of Sociology*, 122(5), 2017.

KNUDSEN Knud ve WÆRNESS Kari, National context, individual characteristics and attitudes on mothers' employment: A comparative analysis of Great Britain, Sweden and Norway, *Acta Sociologica*, 44(1), 2001.

KOHLBERG Lawrence, Cognitive stages and preschool education, *Human Development*, 9(1-2), 1966.

KRAUS Linda ve HUGHEY Kenneth, The impact of an intervention on career decision-making self-efficacy and career indecision, *Journal of Vocational Behavior*, 2003.

LINDSEY Linda, *Gender roles: A sociological perspective*. Routledge, 2015.

MACCOBY Eleanor ve JOANNE Martin, Socialization in the context of the family: Parent – child interaction, In E. M. Hetherington (Ed.), P.H. Mussen (Series Ed.), *Handbook of child psychology: Vol.4 Socialization, personality and social development*, New York:Wiley, 1983

MCHALE Susan Crouter, ANN Whiteman Shawn, The family contexts of gender development in childhood and adolescence, *Social development*, 12(1), 2003.

MCHUGH Maureen ve IRENE Hanson Frieze, The Measurement Of Gender-Role Attitudes, A Review and Commentary, *Psychology of women quarterly*, 21(1), 1997.

MERTON Robert, The role-set: Problems in sociological theory, *The British Journal of Sociology*, 8(2), 1957.

MORRIS Amanda Sheffield, SILK Jennifer, MYERS Sonya, ROBINSON Lara Rachel, The role of the family context in the development of emotion regulation, *Social development*, 16(2), 2007.

MOYA Miguel, EXPOSITO Francisca, RUIZ Josefa, Close relationships, gender, and career salience, *Sex Roles*, 42(9-10), 2000.

ÖZMETE Emine ve YANARDAĞ Zubaroğlu Melek, Erkeklerin Bakış Açısıyla Toplumsal Cinsiyet Rollerini: Kadın Ve Erkek Olmanın Değeri, *Turkish Journal of Social Research/Turkiye Sosyal Arastirmalar Dergisi*, 20(1), 2016.

PAGE Ayten Zara ve İNCE Merve, Aile içi şiddet konusunda bir derleme, *Türk Psikoloji Yazıları*, 11(22), 2008.

POPESCU Ana-Cristina ve GUNTER Helen, Romanian women head teachers and the ethics of care, *School Leadership & Management* 31(3), 2011.

POWELL Gary ve GREENHAUS Jeffrey, Sex, gender, and decisions at the family→ work interface, *Journal of Management*, 36(4), 2010.

RAPEE Ronald, Potential role of childrearing practices in the development of anxiety and depression, *Clinical psychology review* 17(1), 1997.

ROMMEL Delphine, NANDRINO Jean-Louis , DUCRO Claire , ANDRIEUX Séverine , Delecourt François, Antonie Pascal, Impact of emotional awareness and parental bonding on emotional eating in obese women, *Appetite*59(1), 2012.

ROTH Philip, KRISTEN Purvis, BOBKO Philip, A meta-analysis of gender group differences for measures of job performance in field studies, *Journal of Management*, 38(2), 2012.

SAFRAN Jeremy ve TOMPKINS Michael, *Widening the Scope of Cognitive Therapy: The Therapeutic Relationship, Emotion, and the Process of Change*, 1999.

SAITO Kumiko, Magic Shōjo, and metamorphosis: Magical girl anime and the challenges of changing gender identities in Japanese society, *The Journal of Asian Studies*, 73(1), 2014.

SARAH Childs ve MONA Lena Krook, Critical mass theory and women's political representation, *Political studies*, 56(3),2008.

SAVCI İlkay, Toplumsal Cinsiyet ve Teknoloji, *A.Ü. SBF Dergisi*, 54(3), 1999.

SCOTT Jacqueline, Changing gender role attitudes, In: Scott, J., Dex, S., Joshi, H. (Eds.), *Women and Employment: Changing Lives and New Challenges*, 2008.

SHEFFIELD Alex, WALLER Glenn, EMANUELLI Francesca, MURAY James, MEYER Caroline, Do schema processes mediate links between parenting and eating pathology?, *European Eating Disorders Review: The Professional Journal of the Eating Disorders Association*, 17(4), 2009.

SJÖBERG Ola, The role of family policy institutions in explaining gender-role attitudes: a comparative multilevel analysis of thirteen industrialized countries, *Journal of European social policy*, 14(2), 2004.

SMITH Cynthia, NOLL Jane A., BRYANT Judith Becker, The effect of social context on gender self-concept, *Sex Roles*, 40(5-6), 1999.

SROUFE Alan, Early relationships and the development of children, *Infant Mental Health Journal*, 21(1-2), 2000.

STALLARD Paul, Early maladaptive schemas in children: Stability and differences between a community and a clinic referred sample, *Clinical Psychology & Psychotherapy*, 14(1), 2007.

ŞAFKAK Şükran ve ÇOPUR Zeynep, Mukaddes Altinel Özkan, Çocukların Evle İlgili Faaliyetlere Harcadıkları Zamanın İncelenmesi, *Hacettepe Üniversitesi Aile ve Tüketici Bilimleri Bölümü*, 2006.

TERZİOĞLU Füsün ve TAŞKIN Lale, Kadının toplumsal cinsiyet rolünün liderlik davranışlarına ve hemşirelik mesleğine yansımaları, *CÜ Hemşirelik Yüksekokulu Dergisi*, 12(2), 2008.

THIMM Jens, Mediation of early maladaptive schemas between perception of parental rearing style and personality disorders symptoms, Behavioral Therapy and Experimental Psychiatry, 41, 2010.

TRIANDIS Harry, Individualism-collectivism and personality, Journal of personality, 69(6),2001

TU Su-hao ve LIAO Pei-shan, Gender differences in gender-role attitudes: A comparative analysis of Taiwan and Coastal China, Journal of Comparative Family Studies, 2005.

Türkiye'nin Kadına Karşı Ayrımcılığı Önleme Komitesi'ne Sunduğu Altıncı Periyodik Rapor İçin Stk Gölge Raporu, CEDAW Sivil Toplum Yürütme Kurulu ve TCK Kadın Platformu, Yayınlanmamış Rapor, 2010.

VEFİKULUÇAY Duygu, Kafkas Üniversitesi son sınıf öğrencilerinin toplumsal cinsiyet rollerine ilişkin bakış açıları, Hacettepe Üniversitesi Hemşirelik Fakültesi Dergisi, 14(2), 2007.

VEFİKULUÇAY Yılmaz ve ZEYNELOĞLU SİMGE, Üniversite öğrencilerinin toplumsal cinsiyet rollerine ilişkin görüşleri, Uluslararası İnsan Bilimleri Dergisi, 6(1), 2009.

WEISGRAM Erica, BİGLER Rebecca, LIBEN Lynn, Gender, values, and occupational interests among children, adolescents, and adults, Child Development, 81(3), 2010.

YILMAZ Ayşen, Anne-baba tutum ölçeğinin güvenirlik ve geçerlik çalışması, Çocuk ve gençlik ruh sağlığı dergisi, 7(3), 2000.

ZEYNELOĞLU Simge ve Terzioğlu Füsün, Toplumsal cinsiyet rolleri tutum ölçeğinin geliştirilmesi ve psikometrik özellikleri, Hacettepe Üniversitesi Eğitim Fakültesi Dergisi, 40(2), 2011.

TEZLER

Aşılı Gülseren, Üniversite Öğrencilerinin Cinsiyet Rollerini ve Ego Durumları Arasındaki İlişki, Selçuk Üniversitesi, Sosyal Bilimler Enstitüsü, Eğitim Bilimleri Anabilim Dalı, Konya, 2001 (**Yayımlanmamış Yüksek Lisans Tezi**).

BİLGİN Ezgi, Sığınma Evinde Kalan Kadınların Toplumsal Cinsiyet Rollerini Tutumları Ve Yardım Arama Davranışlarının İncelenmesi, Hacettepe Üniversitesi, Sosyal Bilimler Enstitüsü, Sosyal Hizmet Anabilim Dalı, Ankara, 2018 (**Yayımlanmamış Yüksek Lisans Tezi**).

ÇELİK Ali Ruhan, Üniversite Öğrencilerinin Eş Seçim Tutumlarında Toplumsal Cinsiyet Rollerini Algısı Ve Değer Yönelimlerinin Etkileri, Üsküdar Üniversitesi, Sosyal Bilimler Fakültesi, Psikoloji Anabilim Dalı, İstanbul, 2018 (**Yayımlanmamış Yüksek Lisans Tezi**).

EVRİM Sevim, Şahsiyet Alanında Psikososyolojik Bir Kavram Olarak Rol Sorununa Giriş, İstanbul Üniversitesi Edebiyat Fakültesi, İstanbul, 1972 (**Yayımlanmamış Yüksek Lisans Tezi**).

KALEMZER Bedia Karaca, Cinsel Yönelimin Cinsel Mitler, Yetişkin Bağlanma Stilleri Ve Toplumsal Cinsiyet Rollerini Üzerindeki Etkisi, Üsküdar Üniversitesi, Sosyal Bilimler Enstitüsü, Psikoloji Anabilim Dalı, 2018 (**Yayımlanmamış Yüksek Lisans Tezi**).

KAMIŞLI Ecem, Toplumsal Cinsiyet Rollerini Ve Aile İşlevselliğinin Problem Çözme Becerilerine Etkisi, İstanbul Ticaret Üniversitesi, Sosyal Bilimler Enstitüsü, Eğitim Bilimleri Anabilim Dalı, İstanbul, 2018 (**Yayımlanmamış Yüksek Lisans Tezi**).

KODAN Semanur, Evli Bireylerin Evlilik Kalitesi Toplumsal Cinsiyet Rollerine İlişkin Tutumları ve Yaşam Doyumları Arasındaki İlişkinin İncelenmesi, Atatürk Üniversitesi, Eğitim Bilimleri Enstitüsü, Eğitim Bilimleri Anabilim Dalı, Erzurum, 2013 (**Yayımlanmamış Yüksek Lisans Tezi**).

ÖRGÜN Selda Kuru, Anne Baba Tutumları İle 8. Sınıf Öğrencilerinin Benlik Saygıları ve Atılganlıkları Arasındaki İlişki, Marmara Üniversitesi, Eğitim Bilimleri Enstitüsü, Eğitimde Psikolojik Hizmetler Anabilim Dalı, İstanbul, 2000 (**Yayımlanmamış Yüksek Lisans Tezi**).

ŞENDİL Gül, Çocukların Anne Babanın Evlilik Çatışmasını Algılayışı, İstanbul Üniversitesi, Sosyal Bilimleri Enstitüsü, Psikoloji Anabilim Dalı, İstanbul, 1999 (**Yayımlanmamış Doktora Tezi**).

Yasemin Yılmaz, Anne-baba tutumları ile ilköğretim ikinci kademe öğrencilerinin okul başarısı ve özerkliklerinin gelişimi arasındaki ilişkinin incelenmesi, Hacettepe Üniversitesi, Sağlık Bilimleri Enstitüsü, Çocuk Gelişimi ve Eğitimi Anabilim Dalı, Ankara, 2007 (**Yayımlanmamış Yüksek Lisans Tezi**).

YILMAZ Mücadele Fatma, Erişkin Evli Kadınlarda Toplumsal Cinsiyet Rolü ile Cinsel Doyumun İlişkisi, Üsküdar Üniversitesi, Sosyal Bilimler Enstitüsü, Psikoloji Anabilim Dalı, İstanbul, 2014 (**Yayımlanmamış Yüksek Lisans Tezi**).

ZEYNELOĞLU Simge, Ankara'da Hemşirelik Öğrenimi Gören Üniversite Öğrencilerinin Toplumsal Cinsiyet Rollerine İlişkin Tutumları, Hacettepe Üniversitesi, Sağlık Bilimleri Enstitüsü, Doğum Kadın Hastalıkları Hemşireliği Anabilim Dalı, Ankara, 2008 (**Yayımlanmamış Doktora Tezi**).

İNTERNET

NATIONAL SCIENCE FOUNDATION, Science and engineering indicators, 2014, Erişim Tarihi: 01.09.2018 <http://www.nsf.gov/statistics/seind14/>

EKLER

EK-A: KİŞİSEL BİLGİ FORMU

Sayın katılımcılar;

Aşağıda sizi tanımamıza yönelik bazı sorular bulunmaktadır. Sorulara içtenlikle cevap vermeniz araştırmanın güvenilirliği açısından önem taşımaktadır. Test üzerinde kimliğinizi belirten herhangi bir soru bulunmamaktadır. Bu nedenle her soru için mümkün olduğunuzca samimi bir şekilde size uyan cevabı işaretleyiniz. Lütfen her maddeyi cevaplandığınızdan emin olun. Katılımınız için teşekkür ederim.

Çalışmaya katılmayı onaylıyorum. evet hayır

1. Kaç yaşındasınız?

18-25 26-30 30-35 35-40 40 ve üzeri

2. Annenizin eğitim durumu nedir?

Okur-yazar değil Okur -yazar İlkokul mezunu Ortaokul mezunu
 Lise mezunu Üniversite mezunu Yüksek lisans ve üzeri

3. Babanızın eğitim durumu nedir?

Okur-yazar değil Okur -yazar İlkokul mezunu Ortaokul mezunu
 Lise mezunu Üniversite mezunu Yüksek lisans ve üzeri

4. Eğitim durumunuz nedir?

Okur-yazar değil Okur -yazar İlkokul mezunu Ortaokul mezunu
 Lise mezunu Üniversite mezunu Yüksek lisans(Uzman statüsü) ve üzeri

5. Ailenizden hiç şiddet gördünüz mü? Evet Hayır

EK-B: TOPLUMSAL CİNSİYET ROLLERİ TUTUM ÖLÇEĞİ**5 kesinlikle katılıyorum, 4 katılıyorum, 3 kararsızım, 2 katılmıyorum,****1 kesinlikle katılmıyorum**

Toplumsal Cinsiyet Rollerİ Ölçeği	1	2	3	4	5
1. Kızlar, ekonomik bağımsızlıklarını kazandıklarında ailelerinden ayrı yaşayabilmelidir.					
2. Erkeğın evde her dediği yapılmalıdır.					
3. Kadının yapacağı meslekler ile erkeğın yapacağı meslekler ayrı olmalıdır.					
4. Evlilikte çocuk sahibi olma kararını eşler birlikte vermelidir.					
5. Bir genç kızın evleneceği kişiyi seçmesinde son sözü baba söylemelidir.					
6. Kadının erkek çocuk doğurması onun değerini artırır.					
7. Kadının doğurganlık özelliği nedeniyle, iş başvurularında erkekler tercih edilmelidir.					
8. Ailede ev işleri, eşler arasında eşit paylaşılmalıdır.					
9. Kadının yaşamıyla ilgili kararları kocası vermelidir.					
10. Kadınlar kocalarıyla anlaşamadıkları konularda tartışmak yerine susmayı tercih etmelidir.					
11. Bir genç kız, evlenene kadar babasının sözünü dinlemelidir.					
12. Ailenin maddi olanaklarından kız ve erkek çocuk eşit yararlanmalıdır.					
13. Çalışma yaşamında kadınlara ve erkeklere eşit ücret ödenmelidir.					
14. Bir erkeğın karısını aldatması normal karşılanmalıdır.					
15. Kadının çocuğu olmuyorsa erkek tekrar evlenmelidir.					
16. Kadının temel görevi anneliktir.					
17. Evin reisi erkektir.					
18. Dul kadın da dul erkek gibi yalnız başına yaşayabilmelidir.					
19. Bir genç kızın, flört etmesine ailesi izin vermelidir.					
20. Ailede kararları eşler birlikte almalıdır.					
21. Bir kadın akşamları tek başına sokağa çıkabilmelidir.					
22. Eşler boşandığında mallar eşit paylaşılmalıdır.					
23. Kız bebeğe pembe, erkek bebeğe mavi renkli giysiler giydirilmelidir.					
24. Erkeğın en önemli görevi evini geçindirmektir.					
25. Erkeğın maddi gücü yeterliyse kadın çalışmamalıdır.					
26. Evlilikte, kadın istemediği zaman cinsel ilişkiyi reddetmelidir.					
27. Mesleki gelişme fırsatlarında kadınlara ve erkeklere eşit haklar tanınmalıdır.					
28. Evlilikte erkeğın öğrenim düzeyi kadından yüksek olmalıdır.					
29. Bir kadın cinsel ilişkiyi evlendikten sonra yaşamalıdır.					
30. Ailede erkek çocuğın öğrenim görmesine öncelik tanınmalıdır.					
31. Erkeğın evleneceği kadın bakire olmalıdır.					
32. Alışveriş yapma, fatura ödeme gibi ev dışı işlerle erkek uğraşmalıdır.					
33. Erkekler statüsü yüksek olan mesleklerde çalışmalıdır.					
34. Ailede kazancın nasıl kullanılacağına erkek karar vermelidir.					
35. Bir erkek gerektiğinde karısını dövmelidir.					
36. Evlilikte gebelikten korunmak sadece kadının sorumluluğudur.					
37. Bir kadın hastaneye gittiğinde kadın doktora muayene olmalıdır.					
38. Evlilikte erkeğın yaşı kadından büyük olmalıdır.					

EK-C: Anne Baba Tutum Ölçeği (ABTÖ)

ABTÖ	TAMAMEN BENZİYOR (4)	BİRAZ BENZİYOR (3)	BENZEMİYOR (2)	HİÇ BENZEMİYOR (1)
1. Herhangi bir sorunun olduğunda, eminim annem ve babam bana yardım ederler				
2. Annem ve babam büyüklerle tartışmamam gerektiğini söylerler.				
3. Annem ve babam yaptığım her şeyin en iyisini yapmam için beni zorlarlar.				
4. Annem ve babam herhangi bir tartışma sırasında başkalarını kızdırmamak için, susmam gerektiğini söylerler.				
5. Annem ve babam herhangi bir tartışma sırasında başkalarını kızdırmamak için, susmam gerektiğini söylerler.				
6. Derslerimden ne zaman düşük not alsam, annem ve babam kızar.				
7. Ders çalışırken anlayamadığım bir şey olduğunda, annem ve babam bana yardım ederler.				
8. Annem ve babam kendi görüşlerinin doğru olduğunu, bu görüşleri onlarla tartışmamam gerektiğini söylerler.				
9. Annem ve babam benden bir şey yapmamı istediklerinde, niçin bunu yapmam gerektiğini de açıklarlar.				
10. Annem ve babamla her tanıştığımda bana büyüdüğüm zaman anlarsın derler.				
11. Derslerimden düşük not aldığımda, annem ve babam beni daha çok çalışmam için desteklerler.				
12. Annem ve babam yapmak istediklerim konusunda kendi kendime karar vermeme izin verirler				
13. Annem ve babam arkadaşlarımı tanırlar.				
14. Annem ve babam istemedikleri bir şey yaptığımda, bana karşı soğuk davranırlar ve küserler.				
15. Annem ve babam istemedikleri bir şey yaptığımda, bana karşı soğuk davranırlar ve küserler.				
16. Derslerimden düşük notlar aldığımda, annem ve babam öyle davranırlar ki suçluluk duyar ve utanırım.				
17. Ailemle birlikte hoşça vakit geçiririz.				
18. Annemi ve babamı kızdıracak bir şey yaptığımda, onlarla birlikte yapmak istediğim şeyleri yapmama izin vermezler				
	EVEY		HAYIR	

19. Genel olarak annen ve baban okul zamanı hafta içinde gece arkadaşlarıyla bir yere gitmene izin verirler mi?	8.00'dan önce	10.00-10.59arası	
	08.00-08.59 arası	11:00 ya da daha geç	
	EVET		HAYIR
20. Genel olarak annen ve baban hafta sonları gece arkadaşlarıyla bir yere gitmene izin verirler mi?	8.00'dan önce	10:00 – 10:59 arası	
	8:00 – 8:59 arası	11:00 ya da daha geç	
	9:00 – 9:59 arası	İstediğim saate kadar	
Annen ve baban aşağıdakileri öğrenmek için ne kadar çaba gösterirler?	HİÇ ÇABA GÖSTERMEZ	ÇOK AZ ÇABA GÖSTERİR	ÇOK ÇABA GÖSTERİR
21. Eğer gece bir yere gittiysen nereye gittiğini öğrenmek için			
22. Boş zamanlarda ne yaptığını öğrenmek için			
23. Okuldan çıktıktan sonra ne yaptığını öğrenmek için			
Annen ve baban aşağıdakileri öğrenmek için ne kadar çaba gösterirler ?	HİÇ ÇABA GÖSTERMEZ	ÇOK AZ ÇABA GÖSTERİR	ÇOK ÇABA GÖSTERİR
24. Eğer gece bir yere gittiysen öğrenmek için			
25. Boş zamanlarda ne yaptığını öğrenmek için			

26. Okuldan çıktıktan sonra nereye gittiğini öğrenmek için			
---	--	--	--

EK-D: YOUNG ŞEMA ÖLÇEĞİ

Yönerge: Aşağıda, kişilerin kendilerini tanımlarken kullandıkları ifadeler sıralanmıştır. Lütfen her bir ifadeyi okuyun ve sizi ne kadar iyi tanımladığına karar verin. Emin olmadığınız sorularda neyin doğru olabileceğinden çok, sizin **duygusal olarak** ne hissettiğinize dayanarak cevap verin. Bir kaç soru, anne babanızla ilişkiniz hakkındadır. Eğer biri veya her ikisi şu anda yaşamıyorlarsa, bu soruları o veya onlar hayatta

iken ilişkinizi göz önüne alarak cevaplandırın. 1 den 6'ya kadar olan seçeneklerden sizi tanımlayan en yüksek şıkkı seçerek her sorudan önce yer alan boşluğa yazın.

Derecelendirme:

1- Benim için tamamıyla yanlış

2-	Benim	için	büyük	ölçüde	yanlış
3-	Bana	uyan	uymayan	tarafından	biraz fazla
4-	Benim	için	orta	derecede	doğru
5-	Benim	için	için	çoğunlukla	doğru
6-	Beni mükemmel şekilde tanımlıyor				

1. ____ Bana bakan, benimle zaman geçiren, başıma gelen olaylarla gerçekten ilgilenen kimsem olmadı.
2. ____ Beni terkedeceklerinden korktuğum için yakın olduğum insanların peşini bırakmam.
3. ____ İnsanların beni kullandıklarını hissediyorum
4. ____ Uyumsuzum.
5. ____ Beğendiğim hiçbir erkek/kadın, kusurlarımı görürse beni sevmez.
6. ____ İş (veya okul) hayatımda neredeyse hiçbir şeyi diğer insanlar kadar iyi yapamıyorum
7. ____ Günlük yaşamımı tek başıma idare edebilme becerisine sahip olduğumu hissetmiyorum.
8. ____ Kötü bir şey olacağı duygusundan kurtulamıyorum.
9. ____ Anne babamdan ayrılmayı, bağımsız hareket edebilmeyi, yaşitlarım kadar, başaramadım.
10. ____ Eğer istediğimi yaparsam, başımı derde sokarım diye düşünürüm.
11. ____ Genellikle yakınlarıma ilgi gösteren ve bakan ben olurum.
12. ____ Olumlu duygularımı diğerlerine göstermekten utanırım (sevdiğimi, önemseddiğimi göstermek gibi).
13. ____ Yaptığım çoğu şeyde en iyi olmalıyım; ikinci olmayı kabullenemem.
14. ____ Diğer insanlardan bir şeyler istediğimde bana "hayır" denilmesini çok zor kabullenirim.
15. ____ Kendimi sıradan ve sıkıcı işleri yapmaya zorlayamam.
16. ____ Paramın olması ve önemli insanlar tanıyor olmak beni değerli yapar.
17. ____ Her şey yolunda gidiyor görünse bile, bunun bozulacağını hissederim.
18. ____ Eğer bir yanlış yaparsam, cezalandırılmayı hak ederim.
19. ____ Çevremde bana sıcaklık, koruma ve duygusal yakınlık gösteren kimsem yok.
20. ____ Diğer insanlara o kadar muhtacım ki onları kaybedeceğim diye çok endişeleniyorum.
21. ____ İnsanlara karşı tedbiri elden bırakamam yoksa bana kasıtlı olarak zarar vereceklerini hissederim.
22. ____ Temel olarak diğer insanlardan farklıyım.
23. ____ Gerçek beni tanırlarsa beğendiğim hiç kimse bana yakın olmak istemez.

24. _____ İşleri halletmede son derece yetersizim.
25. _____ Gündelik işlerde kendimi başkalarına bağımlı biri olarak görüyorum.
26. _____ Her an bir felaket (doğal, adli, mali veya tıbbi) olabilir diye hissediyorum.
27. _____ Annem, babam ve ben birbirimizin hayatı ve sorunlarıyla aşırı ilgili olmaya eğilimliyiz.
28. _____ Diğer insanların isteklerine uymaktan başka yolum yokmuş gibi hissediyorum; eğer böyle yapmazsam bir şekilde beni reddederler veya intikam alırlar.
29. _____ Başkalarını kendimden daha fazla düşündüğüm için ben iyi bir insanım.
30. _____ Duygularımı diğerlerine açmayı utanç verici bulurum.
31. _____ En iyisini yapmalıyım, "yeterince iyi" ile yetinemem.
32. _____ Ben özel biriyim ve diğer insanlar için konulmuş olan kısıtlamaları veya sınırları kabul etmek zorunda değilim.
33. _____ Eğer hedefime ulaşamazsam kolaylıkla yığınlığa düşer ve vazgeçerim.
34. _____ Başkalarının da farkında olduğu başarılar benim için en değerlisidir.
35. _____ İyi bir şey olursa, bunu kötü bir şeyin izleyeceğinden endişe ederim.
36. _____ Eğer yanlış yaparsam, bunun özürü yoktur.
37. _____ Birisi için özel olduğumu hiç hissetmedim.
38. _____ Yakınlarımin beni terk edeceği ya da ayrılacağından endişe duyarım
39. _____ Herhangi bir anda birileri beni aldatmaya kalkışabilir.
40. _____ Bir yere ait değilim, yalnızım.
41. _____ Başkalarının sevgisine, ilgisine ve saygısına değer bir insan değilim.
42. _____ İş ve başarı alanlarında birçok insan benden daha yeterli.
43. _____ Doğru ile yanlış birbirinden ayırmakta zorlanırım.
44. _____ Fiziksel bir saldırıya uğramaktan endişe duyarım.
45. _____ Annem, babam ve ben özel hayatımız birbirimizden saklarsak, birbirimizi aldatmış hisseder veya suçluluk duyarız
46. _____ İlişkilerimde, diğer kişinin yönlendirici olmasına izin veririm.
47. _____ Yakınlarımla o kadar meşgulüm ki kendime çok az zaman kalıyor.
48. _____ İnsanlarla beraberken içten ve cana yakın olmak benim için zordur.
49. _____ Tüm sorumluluklarımı yerine getirmek zorundayım.
50. _____ İsteddiğimi yapmaktan alıkonulmaktan veya kısıtlanmaktan nefret ederim.
51. _____ Uzun vadeli amaçlara ulaşabilmek için şu andaki zevklerimizden fedakarlık etmekte zorlanırım
52. _____ Başkalarından yoğun bir ilgi görmezsem kendimi daha az önemli hissederim.
53. _____ Yeterince dikkatli olmazsanız, neredeyse her zaman bir şeyler ters gider.
54. _____ Eğer işimi doğru yapmazsam sonuçlara katlanmam gerekir.
55. _____ Beni gerçekten dinleyen, anlayan veya benim gerçek ihtiyaçlarım ve duygularımı önemseyen kimsem olmadı.
56. _____ Önem verdiğim birisinin benden uzaklaştığını sezersem çok kötü hissederim.
57. _____ Diğer insanların niyetleriyle ilgili oldukça şüpheliyimdir.

58. ____ Kendimi diğer insanlara uzak veya kopmuş hissediyorum.
59. ____ Kendimi sevilebilecek biri gibi hissetmiyorum.
60. ____ İş (okul) hayatımda diğer insanlar kadar yetenekli değilim.
61. ____ Gündelik işler için benim kararlarım güvenilemez.
62. ____ Tüm paramı kaybedip çok fakir veya zavallı duruma düşmekten endişe duyarım.
63. ____ Çoğunlukla annem ve babamın benimle iç içe yaşadığını hissediyorum-Benim kendime ait bir hayatım yok.
64. ____ Kendim için ne istediğimi bilmediğim için daima benim adıma diğer insanların karar vermesine izin veririm.
65. ____ Ben hep başkalarının sorunlarını dinleyen kişi oldum.
66. ____ Kendimi o kadar kontrol ederim ki insanlar beni duygusuz veya hissiz bulurlar.
67. ____ Başarmak ve bir şeyler yapmak için sürekli bir baskı altındayım.
68. ____ Diğer insanların uyduğu kurallara ve geleneklere uymak zorunda olmadığımı hissediyorum.
69. ____ Benim yararına olduğunu bilsem bile hoşuma gitmeyen şeyleri yapmaya kendimi zorlayamam.
70. ____ Bir toplantıda fikrimi söylediğimde veya bir topluluğa tanıtıldığımda onaylanılmayı ve takdir görmeyi isterim.
71. ____ Ne kadar çok çalışırsam çalışayım, maddi olarak iflas edeceğimden ve neredeyse her şeyimi kaybedeceğimden endişe ederim.
72. ____ Neden yanlış yaptığının önemi yoktur; eğer hata yaptıysam sonucuna da katlanmam gerekir.
73. ____ Hayatımda ne yapacağımı bilmediğim zamanlarda uygun bir öneride bulunacak veya beni yönlendirecek kimsem olmadı.
74. ____ İnsanların beni terk edeceği endişesiyle bazen onları kendimden uzaklaştırırım.
75. ____ Genellikle insanların asıl veya art niyetlerini araştırırım.
76. ____ Kendimi hep grupların dışında hissederim.
77. ____ Kabul edilemeyecek pek çok özelliğim yüzünden insanlara kendimi açamıyorum veya beni tam olarak tanımalarına izin vermiyorum.
78. ____ İş (okul) hayatımda diğer insanlar kadar zeki değilim.
79. ____ Ortaya çıkan gündelik sorunları çözebilme konusunda kendime güvenmiyorum.
80. ____ Bir doktor tarafından herhangi bir ciddi hastalık bulunmamasına rağmen bende ciddi bir hastalığın gelişmekte olduğu endişesine kapılıyorum.
81. ____ Sık sık annemden babamdan ya da eşimden ayrı bir kimliğimin olmadığını hissediyorum.
82. ____ Haklarıma saygı duyulmasını ve duygularımın hesaba katılmasını istemekte çok zorlanıyorum.
83. ____ Başkaları beni, diğerleri için çok, kendim için az şey yapan biri olarak görüyorlar.
84. ____ Diğerleri beni duygusal olarak soğuk bulurlar.
85. ____ Kendimi sorumluluktan kolayca sıyıramıyorum veya hatalarım için gerekçe bulamıyorum.
86. ____ Benim yaptıklarımın, diğer insanların katkılarından daha önemli olduğunu hissediyorum.
87. ____ Kararlarım nadiren sadık kalabilirim.
88. ____ Bir dolu övgüler ve iltifat almam kendimi değerli birisi olarak hissetmemi sağlar.
89. ____ Yanlış bir kararın bir felakete yol açabileceğinden endişe ederim.

90. _____ Ben cezalandırılmayı hakeden kötü bir insanım.

